РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

ЛезГи Газет

Жуван Ватан, ватанэгьлияр, дидед чІал хуьх!

Хайи чІалар хуьн патал

Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводи хабар гайивал, Дагъустанда, шаз хьиз, цІини хайи чІалар чирунин месэлайриз региондин бюджетдай 20 миллион манат пул чара ийида.

Министерстводин пресс-къуллугъдин делилралди, такьатрин асул пай хайи чІаларал акъатзавай ктабар маса къачуниз харжда ва абур республикадин мектебриз рекье твада.

"Гьайиф хьи, эхиримжи йисара вири дуьньяда гзаф кьадар чІалар квахьунин месэла хцидаказ акъвазнава. Гьавиляй и кардиз виринра кьетІен фикир гузва. Хайи чІалар хуьнин рекье виридалайни кар алай камарикай сад хизанда диде-бубаяр чпин веледрихъ галаз дидед чІалал рахун я", - алава хъувуна министерстводин векилди.

Къейд ийин хьи, Дагъустан уьлкведа виридалайни гзаф кьадар миллетар яшамиш жезвай республика я. 14 чІалал газетарни журналар акъатзава, телерадиопередачаяр гьазурзава.

1920 – йисалай акъатзава | N 25 (10982) хемис 24 – июнь, 2021 – йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Милли прессадин фестиваль

Сад лагьай сеферда

Агьмед МАГЬМУДОВ

Алай вахтунда Дагъустанда ва Азербайжанда лезги чІалал 15 газетни журнал чапдай акъатзава. Абурун арада "Лезги газет", "Самур", "КцІар" (Азербайжан), "Ас-салам", "Къурушрин сес" (Хасавюрт район), "ЦІийи дуьнья" (Ахцегь район), "Эренлардин сес" (Докъузпара район), "Самурдин сес" (Мегьарамдхуьруьн район), "Экуь гъед" (Хив район), "Куьредин хабарар" (Сулейман-Стальский район), "Дагъдин булах" (Кьурагь район) газетар, "Самур", "Кард", "Дагъустандин дишегьли", "Куьредин ярар" журналар ава. И сиягьдик са шумуд йис идалай вилик Азербайжанда акъатзавай "Алам" журнални квай, амма исятда ам чапзамач. ТІварар кьунвай гьар са изданидихъ чпиз хас кьетІенвилер, кІелзавайбур, проектар, гьялна кІанзавай месэлаяр ава. 17-июндиз Дербентда, Лезги театрдин дараматда кьиле фейи лезги прессадин сад лагьай фестивалдин сергьятра аваз и месэлайрихъ галаз санал алай аямдин лезги публицистика авай гьал, адан вилик акъвазнавай везифаяр, хайи чІал хуьнин, вилик тухунин рекьер веревирдна.

Къейд ийин хьи, фестиваль "Лезги газетдин" 100 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз гьеле алатай йисуз тешкилун фикирдиз къачунвай. Амма коронавирусдин тІугъвал себеб яз, и кар кьилиз акъудиз хьаначир. ЦІи лезги публицистикадин тарихда сифте яз ихьтин дережада аваз кьиле фейи мярекатди 11 изданидин векилар санал кІватІна. Часпарар агалнавайвиляй Азербайжанда акъатзавай "Самур", "КцІар" газетрин редакцийра кІвалахзавай чи къелемдин дустаривай Дербентдиз къвез хьанач. Вучиз ятІани, Докъузпара райондин "Эренлардин сес" газетдин редакциядин векилрини милли прессадин суварик иштиракнач. Вири районрин администрацийриз хьиз, Докъузпара райондизни виликамаз РД-дин информациядин ва печатдин министерстводин патай фестивалдикай хабар гузвай махсус чар рекье тунвай.

Лезги театрдин дараматдин фойеда гьар са газетдиз, журналдиз, лезги шаирринни гьикаятчийрин ктабриз, халкьдин адетриз, сеняткарвилериз талукьарнавай выставкаяр ахъайнавай. "Лезги газетдин" редакциядин выставкадал иштиракчийриз газетдин тарихдиз талукь материалрихъ, ктабрихъ галаз санал редакцияди кьилиз акъудзавай проектрихъ галазни таниш жедай мумкинвал авай: гьар са проектдикай гегьенш малуматар алай баннерар туькІуьрнавай. Абурун арада "Лезги чІалан ктабар", "Лезги чІал хуьх!", "Лезги чІалай олимпиада", "ЛЕКИ" фондунихъ галаз санал "Лезги газетдин" редакцияди тухузвай олимпиада", "Диндин конкурс" ва масабур авай. Фестивалдиз Ахцегь, Мегьарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский, Кьурагь районрай атанвай мугьманри чпин изданийриз талукь выставкаяр милли майданар хьиз туькІуьрнавай. Кьурагьрин майдандал мярекатдин мугьманар райондин культурадин управленидин къуллугъчийри лезги халкьдин манияр лугьуналди кьабулзавай, Мегьарамдхуьруьн майдандал гамар хразвай, чхрадал сарикай гъал ийизвай къайдайриз килигдай мумкинвал авай, Ахцегьрин майдандал чи халкьдин тарихдиз, медениятдиз талукь экспонатар алай. Сулейман-Стальский райондин майдан Испикрин хуьруьн хъенчІин къапари гуьрчегарнавай. Са гафуналди, гьар са майдан тарихдиз авунвай сиягьат хьиз тир.

Мярекатдин театрдин дараматдин тамашаяр къалурзавай залда кьиле фейи асул пай "Лезги газетдин" кьилин редактор Мегьамед Ибрагьимова ахъайна. Ада иштиракчийрал РД-дин информациядин ва печатдин министр Умаросман Гьажиеван патай саламар агакьарна ва виридаз лезги прессадин сад лагьай фестиваль мубаракна. *"Зи фикирдалди, къе лезги халкьдин уьмуьрда лишанлу вакъиа кьиле физва. Сад лагьай сеферда тешкилнавай и мярекатдихъ хайи чІал хуьнин, милли пресса вилик тухунин жигьетдай еке метлеб ава. Чи йикъара кІелзавайбурун чІехи пай, иллаки жегьилар, интернетда ава, герек хабарарни абуру гьанай кІелзава. Ихьтин шартІара къе тешкилнавай хьтин мярекатрихъ авай метлеблувал мадни гзаф жезва. Ихьтин гуьруьшри газетрин, журналрин кьилин редакторриз кІелзавайбурухъ галаз мукьувай рафтарвалдай, абурун теклифрихъ, меслятрихъ яб акалдай мумкинвал гузва. Нетижада абуруз изданийрин кІвалахда гьихьтин дегишвилер тун герек ятІа, гьихьтин месэлаяр сифте чкадал эцигна кІанзаватІа чир жезва…"*, - лагьана М.Ибрагьимова.

▸ 8

Нумрадай кІела:

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Гиливидин йикъар-йифер

9-майдин йифен сятдин 2 хьана, 15 декьикьа алатайла, чав Москвадай рахазвай Левитанан сес агакьна: "Дяве - куьтягь, чун гъалиб хьанва!"

А декьикьайрин гьуьндуьр, шадвилер гафаралди лугьуз жедач. Германиядин цав чи салютри ракъини хьиз экуь авунвай...

▸ 5

ХУЬРУЬН МАЙИШАТ

Тамар цІаярикай хуьн!

Алукьнавай гад чимиди хьанва. Гзаф йикъара гьавадин чимивал 25-30 градусдилай алатзава. Ида тамун чкайра цІаяр кьунин хаталувал арадал гъизва. И кар себеб яз Дагъустан Республикадин тамарин майишатдин Комитетди 2021-йисан 1-апрелдилай Дагъустандин тамарин фондунин мулкунал цІаяр кьунин хаталувилин сезон тайинарнава.

▸ 7

САГЪЛАМВАЛ

"Анжах рапар ягъуни куьмекда"

Республикада алай вахтунда арадал атанвай чІуру гьаларикай, алатай гьафтеда коронавирусдикди азарлубурун, иллаки адетдинди тушир стІалжемди тади гузвайбурун кьадар гзаф хьанвайдакай рахадайла, Т.Беляевади къейд авурвал, фендигар азардикай хуьдай анжах са рехъ ава - азардиз акси рапар ягъун.

▸ 9

ЮБИЛЕЙ

Лазим чІавуз цан хьанайтІа…

Къизил руквадикайни аквада лугьудайвал, кІелзавайбурув кьериз-цІаруз хьайитІани эсерар агакьна, рикІелай алат тийизвайбурни чахъ гзаф ава. Ахьтинбурукай сад, чи фикирдалди, Хуьруьгви Лукьман Алискеров я. Ам дидедиз хьайидалай инихъ цІи 100 йис тамам жезва.

▸ 10

ХАБАРАР

Дагъустан машгьурзава

Са кардин гъавурда зун акьазвач: еке бажарагъ авай, гегьенш "Голос" телепроектда гъалиб хьанвай сад лагьай дагъустанвидиз республикадин гьукуматди са жуьрединни куьмек гузвач. Неинки тарифар авун, гьакІ гьакъикъи краралдини ихьтин лайихлу касдиз меценатвилин куьмекар гун, адан яратишунрикай газетрани сетра кхьин лазим я.

▸ 12

ХАБАРАР

Имам - дуьньядин чемпион

И йикъара Краснодардин крайдин Анапа шегьерда какахьай бягьсерай дуьньядин Кубок патал турнир кьиле фена. Дагъустандин хкягъай командадик кваз ана Дербентда тренер Рустам Къухмазован гъилик вердишвилер къачузвай ругуд спортсмендини иштиракна. Абурун жергедай тир Имам Гьасанова (7 йис) чемпионвилин тІвар къазанмишна.

▸ 15

Партиядин XX съезд

19-июндиз Москвада "Сад тир Россия" партиядин XX съезд кьиле фена. Ана Россиядин Президент Владимир Путина, партиядин Председатель Дмитрий Медведева, партиядин кьиле авайбуру, регионрин регьберри, регионрин отделенийрин секретарри ва делегатри иштиракна.

Дагъустандай съезддиз РД-дин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликов (ам гьакI "Сад тир Россиядин" Дагъустандин отделенидин секретарни я) ва партиядин чкадин отделенийрин патай ччянавай 20 делегат фенвай.

Кьилин фикир - чкайрал тухузвай кIвалахдиз

Владимир Путина делегатар тебрикна ва алай йисан декабрдин вацра «Сад тир Россия» партияди вичин 20 йис тамам хьун къейд ийидайдакай хабар гана. Партия тарифлу рехъ фенва, и вахтунда адаз майилвалзавай терефдаррин кьадарни артух хьана.

Государстводин Кьилин гафаралди, партияди вири дережайрин сечкийра лайихлу чкаяр кьуна ва адахъ жергеяр цIийи хъувунин, датIана вилик финин карда алакьунар авайди успатна. "Гьар йикъан кIвалахда ва Ватан патал кар алай месэлаяр гьялдайла, партиядин векилри, ватанпересвилин гьисс кваз, еке жавабдарвал къалурзава. Гьуьрметлу коллегаяр, и кардай заз квез сагьрай лугьуз кIанзава", - лагьана РФ-дин Президентди.

Владимир Путина гьакIни рикIел хкана хьи, "Сад тир Россия" партияди сифте нубатда яшайишдин хилез гзаф фикир гузва. Идан гьакъиндайни сиясатдин объединенидин депутатри Госдумадиз теклифай законрин проектри шагьидвалзава.

"Сад тир Россия" партияди мукьвал йисара фикир гана кIанзавай крарикай рахадайла, государстводин Кьили къейд авурвал, кьилин фикир регионра тухузвай кIвалахдиз гана кIанда. Лап важиблу, метлеблу крарикай сад аялар галай хизанриз ва жегьилриз государстводин патай куьмек гун я. Гьа са вахтунда экономика, здравоохранение, образование вилик тухунни, халкьарин менфятлу адетар мягькемарунни чарасуз месэлайрик акатзава. Идахъ галаз сад хьиз, Владимир Путина РФ-дин Гьукуматдал ва партиядал вад йисан вахтунда школаяр капитальнидаказ ремонт авунин программа гьазурун тапшурмишна.

Фикирда авай и крар кьилиз акъудун патал Президентди рекьер ремонт авун патал регионриз алава яз 30 миллиард манат ва чиркин ятар михьдай имаратар эцигуниз ва цIийи хъувуниз 150 миллиард манат чара ийидайдакай лагьана. Государстводин Кьили партияди вичин авторитет мадни мягькемардайдак, инсанрин патай ихтибар артухардайдак, терефдаррин кьадар гзафардайдак ва алай аямдин истемишунриз жаваб гудайдак умуд кутуна.

Партияди сечкийрилай вилик тухузвай кIвалахдиз талукь программадикай "Сад тир Россия" партиядин Председатель Дмитрий Медведева суьгьбетна. "Чи макьсад государстводин Кьили чи вилик эцигнавай везифаяр вахтунда, еридивди ва тамамвилелди тамамарун я. Сечкийрилай виликан кIвалахдиз талукь яз вири дережайра инсанрихъ галаз веревирдер авуна кIанда. Им чи партиядин гьар са векилдиз талукь месэла я", - къейдна Дмитрий Медведева.

Адан гафаралди, алатай 20 йисан вахтунда партиядилай менфятлу къарарар кьабулиз ва кризисдин гьалар алудиз алакьна. Ада алава хъувурвал, кIвалахда кьилинди инсанрихъ галаз рафтарвал авун, инсанри къарагьарзавай месэлаяр гьялун патал абурун дерди-гьал чир хьун лазим я.

Съезддин делегатри 19-сентябрдиз кьиле фидай сечкийра иштиракдай "Сад тир Россия" партиядин патай Госдумадиз депутатарвиле кандидатрин сиягь тайинарна. Дагъустан Республикадин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликов Дагъустандин патай "Сад тир Россиядин" региональный дестедин кьиле акъвазнава. Аник мад Нурбаганд Нурбагандов, Сайгидпаша Умаханов, Хизри Абакаров, Артем Бичаев, Бийсултан Хамзаев, Мамед Абасов, Кубатай Масуев, Елена Павлюченко акатзава.

Пленарный заседанидилай гьуьгьуьниз Сергей Меликова журналистрин суалриз жавабар гана. Ада къейд авурвал, хейлин вахтунда аппаратдин руководстводин ва агьалийрин арада дуьм-дуьз алакъа авачир. И жигьетдай метлеблуди ам я хьи, агьалийриз вуч кIанзаватIа, абурук куь секинсузвал кутазватIа, гьихьтин месэлайри рикI дарихарзаватIа чир хьана кIанда. Гьа икI кIвалахун чавай государстводин Кьилини истемишзава. Чна агьалийрин агьваллувал, яшайиш хъсанарун патал зегьмет чIугуна кIанда, - лагьана С.Меликова.

Чирвилерин дережа хкажна

Жамилия ЖИГЕРОВА,
Эминхуьруьн юкьван мектебдин лезги чIалани литературадин муаллим

Алай йисан 7-июндилай 19-июндалди Дербент шегьердин 16-нумрадин мектебда лезги чIалай муаллимрин чирвилерин дережа хкаждай курсар кьиле фена. Ана Дербент шегьердай ва лезги районрай 25-далай виниз муаллимри иштиракна.

Муаллимриз ДИРО-дин кьилин муаллим Нагима Таймуровади алай девирда ФГОС-дин истемишунри тIалабзавай къайдайралди лезги чIалай ва литературадай тарсар тухунин методикадай, валеологиядай, психологиядай лекцияр кIелна.

Курсарин вахтунда Дербент шегьердин 2-нумрадин гимназиядин лезги чIалани литературадин муаллим Альбина Магьмудовади "Подлежащидин уьлкведиз сиягьат", и цIарарин авторди 5-классда "Обстоятельство" темайрай тарсар, мастер-классар гана. СтIал Сулейманан райондин Вини СтIалрин юкьван мектебдин муаллим Тамила Султанагьмедовади Кьуьчхуьр Саидан уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьиз бахшнавай "Халкьдиз экв гъайи гъед" ачух тарс тухвана.

Менфятлу, итижлу ва рикIел аламукьдай курсар тухунай вири муаллимри ДИРО-дин кьилин муаллим Нагима Таймуровадиз чухсагъул лугьузва.

Муаллимрихъ чпин кIвалахда, хайи чIал хуьнин, вилик тухунин ва акьалтзавай несилдал агакьарунин карда агалкьунар хьурай.

Гъамлувилин югъ

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Чи уьлкведин агьалийри и йикъара Ватандин ЧIехи дяве къарагьайдалай инихъ 80 йис тамам хьунин ва РикIел хуьнинни гъамлувилин югъ къейдна. Хажалатдин вакъиадиз талукь мярекатар чи республикадани кьиле фена. Абурукай сад "Санал женг чIугуна ва санал гъалибни хьана" лишандик кваз РД-дин милли сиясатдин ва диндин крарин рекьяй министерстводи "Дуствилин кIвалин" вилик квай майдандал тешкилнавай.

Мярекатда министерстводин къуллугъчийри, дяведин, зегьметдин, къайдаяр хуьдай органрин ветеранри, жегьил несилдин векилри, волонтерри ва журналистри иштиракна. КIватI хьанвайбуру дяведин йисарин манийрихъ, музыкадихъ яб акална. Мярекат "Душмандин хуруз къарагъ, уьлкве" манидин музыкадин сесерик кваз ачухна. Анал рахай РД-дин милли сиясатдин ва диндин крарин рекьяй министр Энрик Муслимова лагьана:

- Чна гьар йисуз 22-июндин югъ хажалатдин, гъамлувилин гьиссер рикIеваз акъудзава. ГьикI лагьайтIа, 1941-йисан 22-июндиз Гитлер кьиле акъвазнавай фашистрин Германиядин кьушунар хабарсуз Советрин Союздин мулкариз гьахьна. Душмандин вилик пад кьаз, адахъ галаз женг чIугваз Советрин Союздин вири халкьар къарагъна, Яру Армиядин кьушунрихъ галаз санал фашистар дарбадагъна. Зурба магьрумвилериз, четинвилериз дурум гана, Гъалибвал къазанмишна. Къе Советрин Союз амачтIани, виликан Союздин республикайрикай кьилдин государствояр хьанватIани, чи тарихни, чи гъамлувални, Гъалибвални вириданди я. Фашистри агъзурралди шегьерарни хуьрер, карханаярни майишатар барбатIнатIани, гзаф кьадар агьалияр Германиядиз тухванатIани, женгера ва лагерра 27 миллиондилай виниз инсанар телеф хьанатIани, абурулай чпин мурдар мурадар кьилиз акъудиз алакьнач. Къе чна дяведин йисара телеф хьайибурни, гел галачиз квахьайбурни, далу пата гьакъисагъвилелди зегьмет чIугурбурни рикIел хкизва.

Генерал-майор, профессор Герман Кириленкодин рахунарни таъсирлубур хьана. "Зун Каспийск шегьердай я. Дяведив гатIунайла, зи вад йис тир. Зи дах гьа пакадин юкъуз Махачкъаладин военкоматдиз фенай. Ада Сталинград патал женгера чан гана. Дяведин нетижаяр пара заланбур я. Советрин Союздин агьалийрин 30 процент телеф хьана. Дагъустандай фронтдиз фейибурун 46 процент, Каспийск шегьердай женгера иштиракайбурун 86 процент элкъвена хтанач. Ихьтин крар ва рекъемар чна рикIелай ракъурна виже къведач. Чи веледриз мад ахьтин мусибатар такурай" - лагьана генералди.

Мярекатдал республикадин ветеранрин Советдин председатель Магьарам Алижанов, дяведин йисарин аялрикай тир Гьабибат Азизова ва масабур рахана. Манидарар тир Мадлен Татурбиевади, Айшат Айсаевади ва Муксин Камалова дяведин йисарин ва ватанпересвилин манияр лагьана.

Хуьрерин чкайра эцигунар

18-июндиз РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Абдулмуслим Абдулмуслимов, кIвалахдин рекьяй Москвада авайла, РФ-дин хуьруьн майишатдин министрдин заместитель Оксана Лутахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Гуьруьщдин кьилин темайрикай сад государстводин "Хуьруьн мулкар комплекснидаказ вилик тухун" программа уьмуьрдиз кечирмишзавай месэла хьана. Адан сергьятра аваз республикада 2021-2023-йисара 816,7 миллион манатдин къимет авай 12 объект эцигун планламишнава. Гьа гьисабдай яз, и эцигунар кьиле тухун патал федеральный бюджетдай - 775,9 миллион, региональный бюджетдайни 40,8 миллион манат чара ийида.

Кьилди къачуртIа, А.Абдулмуслимова малумарайвал, кьве школа эцигун планламишнава: 120 ученикдин чкаяр авай школа - Ахцегьа ва 400 чка авай школа Сулейман-Стальский райондин Агъа СтIал-Къазмайрал. И программадин сергьятра аваз республикадин хуьрера целди таъминардай 3 объект, газламишдай 5 объект ва спортдин дараматар эцигда.

Оксана Лута ва Абдулмуслим Абдулмуслимова и объектрикай гьар сад гьи дережада аватIа веревирдна. Гележегда государстводин программа уьмуьрдиз кечирмишунин месэлайриз килигна. Абуру гьакIни Дагъустандин агропромышленный комплекс вилик тухунин кар алай хилер веревирдна, гьа гьисабдай яз, хипехъанвал, багьманчивал, уьзуьмчивал, хуьруьн майишатдин продукция гьялун хьтин терефарни.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 23-июндиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун кьадар 34 931-дав агакьнавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 99 кас дуьздал акъудна.

Гьа са вахтунда духтуррилай начагъ хьайи 32 175 кас (эхиримжи юкъуз - 62) сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 2 243 940 кас ахтармишнава. 2657 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), кIвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 1526 (эхиримжи юкъуз - 4) кас кьена.

Тарихдин сес

РикIелай ракъурна виже къведач

Хийир ЭМИРОВ

Кхьизвай ксариз хас адет я, ара-ара абуру хсуси архивриз вил хъияда, са мус ятIани кхьей чарар, гъиле гьатай делилар, чешмеяр тупIалай ийида. Гьа и жуьредин кардал машгъул хьайи заз архивдай вахтари хъипи авунвай чарар акуна. Авайвал лагьайтIа, абур гадариз кIанзавай. КIелайла, за фикир дегишарна. Вучиз лагьайтIа, Чехословакиядай Кьасумхуьруьн сад лагьай нумрадин юкьван школадин аялриз ракъурнавай чар тарихдин сес тир. Исятда Дуьньядин къвед лагьай ва Ватандин ЧIехи дяведин къазанмишунар, нетижаяр маса патахъ элкъуьриз кIанзавайбуруз гьарай гузвай, тарихдик кямир лугьуз эверзавай сес. Дяведин, фашистрин зулумар вичин бедендалди эхай касдин гьакъикъи ва гьахълу сес.

Советрин Союзда хъсан, тарифдай крар гзаф авайди тир. Социализмдин уьлквейрини СССР-дилай чешне къачузвай. А чIавуз виринра КИД - интернациональный дуствилин клубар кардик квайди тир. Ахьтин клуб Кьасумхуьруьн пионеррин ва школьникрин кIвалени авай. Адан директорни Мисри Басаров тир. Аялри Союздин ва социализмдин уьлквейрин школьникрихъ галаз дуствилин алакъаяр туькIуьрзавай, гегьеншарзавай. Сада-садаз чарар кхьизвай, мугьманвиле атун теклифзавай. Кьасумхуьруьн КИД-дик квай аялривай Чехословакиядай хтай чар гадариз жедайди тушир. Ана уьмуьрдин гьакъикъат ва тарихдин гьахъвал авай.

Килиг Галанта округдин Горный Салиба шегьердай тир муаллим Евгений Тота вуч кхьенвайтIа вичин чарче:

"Гьуьрметлу дустар, кьасумхуьруьнвияр! Зун пара шад я куьне зи рушазни хциз чарар кхьинал, абурухъ галаз дуствилин алакъаяр хуьнал ва куьне школада хъсандиз кIелунал.

Зун дяведин аялрик акатзава ва заз дяведин зулуматдин, мусибатдин чин жуван вилералди акуна. А дяведилай гуьгъуьниз гзаф кьадарда етимар, набутар амукьна. Зун Бухенвальддин лагердиз акъатна ва за жуван бедендалди фашистри ийизвай зулумар гьиссна.

Немсери зунни диде куьнеда кьунай. А чIавуз зи цIуд йис тир. Чун Германиядиз тухвана. Зун кIвалахиз заводдиз ракъурна. Ина зун военный разведчик, полковник Григорий Шматлаяхъ галаз таниш хьана. Ада заз чинеба кIвалахиз чирна. Заз жуьреба-жуьре тапшуругъарни гудай. Шматлай кьиле авай са десседи катдай улам туькIуьрна. Ада чпихъ галаз зунни къачуна. Кьве суткада чун рагъэкъечIдай патахъ катна. Вахт хъуьтIуьнди тир. Гишинвили ва мекьивили чавай къуватар къакъудна ва немсери чун хкьуна, Бухенвальддин лагердиз тухвана. Ана фашистри зулуматдин силис тухвана. Авур гужарик Шматлай кьена. Зи гъилел чукIулдалди са шумуд хер авуна. Иви фена, зунни рекьидай, амма заз Унгер лугьудай са регьимлу касди куьмекна. Ада зи гьакъиндай къайгъу чIугуна, заз са гъилелди крар ийиз чирна. Ада заз Ленинакай, Тельманакай ихтилатарна. Советрин кьушунар агакьдайла, Бухенвальддин есирар бунтуниз къарагъна. Яру Армиядин аскерри зун ва агъзурралди есирар, хамаризни кIарабриз элкъенвай инсанар, фашистрин зулумдикай азадна.

1955-йисан 24-сентябрдиз зун ГДР-диз фена ва Бухенвальдда жув хьайи чкайриз килигна. Анагар ахкурла, зи вилерал накъварин стIалар акьалтна. Митингдал жуваз гаф гайила, завай гьич рахазни хьаначир.

Гьуьрметлу аялар. Чунни, куьнни вири са дидедин веледар я. Чи дидени Чил тIвар алай планета я. Гьар са дидедини гьамиша чпин веледриз ислягь ва бахтлу уьмуьр тIалабзавайди я. ТIалабун тIимил я, квез гьахьтин уьмуьр хьун патал женгни чIугуна кIанда. ГьакI хьайила, гьамиша ислягьвал хуьн патал женгиник экечI. Къуй чи винел гьамиша рагъ хъуьрезвай вили цав хьурай!"

Эхь, Советрин Союзди, Яру Армиядин кьушунри фашистрин лагерра авай бендеярни, Европадин уьлквеярни, халкьарни нацистрин истисмарвиликай азадна, кьиникьрикай, барбатIвилерикай къутармишна. Чехословакия, Прага фашистрикай азадун патал махсус операция тешкилна.

Тарихдин гьакъикъат я, Чехословакиядин гьукуматдин членар Лондондиз катнавай. 1944-йисан 31-августдиз абуру Советрин Союздивай фашистриз акси бунтуниз къарагънавай чехризни словакриз куьмек гун тIалабна. Уьлкведа немсерин "Центр" ва "Австрия" армийрин группаяр, "Рейх" СС-дин ва маса дивизияр (са миллион аскерарни офицерар) авай. Абурув 10 агъзур орудияр, 1000 самолет ва 1900 танк гвай. Кар алай женгер 1945-йисан 1-5 майдин йикъара кьиле фена. 9-майдиз, чкадин партизанрин, повстанцийрин куьмекни галаз, Яру Армиядин кьушунри Прага оккупантрикай азадна. 860 агъзур немс есирда кьуна. Советрин 140 агъзур аскерни офицер телеф хьана.

Къе Чехиядин гьукуматдин кьиле авайбуру, США-дин, НАТО-дин ва Евросоюздин таъсирдик акатна, и крар, дяведин нетижаяр, чпин азадвал патал Яру Армиядин аскерри къалурай игитвилер, авур къурбандар рикIелай алудзава. Россиядиз акси, гьатта душманвилин гьерекатриз рехъ гузва. 2014-йисуз Врбедицада 50 тонн яракьар, боеприпасар хуьзвай складар хъиткьинунай тахсир Россиядик кутуна. РФ-дин 18 дипломатдиз Чехиядай эхкъечIун малумарна. Ругуд йисуз силис тухвана, тахсиркар чир тавур гьукуматдин премьер-министр Андрей Бабиша Россиядал буьгьтен вегьена. Им са гьакъикъатдихъ галазни кьан тийизвай кар хьана. Гьа икI, са бязи чехри чпиз азадвал гъайи советрин аскерриз хкажнавай памятникризни гьуьрметзавач. Ихьтин эгечIунрин гъавурдани акьун четин акъваззава. Гьатта Чехиядин жергедин инсанарни. Абуру Андрей Бабишан гьерекатар пислемишна. Уьлкведин Президент Милош Земана минаяр, яракьар авай складар хъиткьинаруник Россиядин гъил квайди тестикьарзавай са делилни авачирдакай малумарайла, Бабиш хьтинбурун мецер кьуна.

Тарихдин тарсарикай метлеб хкудиз такIанбурун, дуьньядин къвед лагьай дяведин нетижаяр, къазанмишунар чIурукIа къалуриз кIанзавайбурун вилик пад кьуна кIанда. Ислягь уьмуьрдикай фикирзавай гьар сада. Заз чидач, Галанта округдин Горный Салиба шегьердай тир муаллим Евгений Тотал чан аламани, аламачни, амма ада яхцIур йис идалай вилик Кьасумхуьруьн аялриз кхьенвай гафари гила мадни сеслудаказ ванзава. Чна вирида ислягьвал, азадвал, дидейрин рикIерин секинвал, тарихдин гьакъикъат хуьн патални женг чIугуна кIанзава.

Кавказдай Берлиндиз къван

Тамила САЛМАНОВА

Школада кIелзавай йисара фронтовикрихъ, дяведин ва зегьметдин ветеранрихъ галаз гуьруьшмишвилер кьиле фидай, абуруз гьуьрмет ийидай ва акьалтзавай несилдиз ватанпересвилин тербия гунин мураддалди школайриз теклифдай..

Ахьтин гуьруьшрин иштиракчийрикай сад хъсан насигьатчи, суьгьбетчи, фронтовик, зегьметдин ветеран, Аливердиев Абди буба тир. Къе, чи экуь гележег патал чпин жегьилвал, гьатта уьмуьрни гьайиф татайбурун гуьгъуьниз чIуру ихтилатар ийизвайбур пайда хьанвайла, рикI тIар жезва. Чна ахьтинбурун вилик пад кьуна кIанда.

АЛИВЕРДИЕВ Абди Казумович 1924-йисуз Ахцегь райондин Грарин хуьре дидедиз хьана. Хуьруьн школада кьуд класс акьалтIарай гадади колхозда жуьреба-жуьре кIвалахар тамамарна.

1943-йисан сифте кьилерай Ватан патал къизгъин вахтунда жегьилдиз Яру Армиядин жергейриз эвер гана. Адан женгинин рехъ жанлу вакъиайрив ацIайди хьана.

Краснодардин крайдин Крымская тIвар алай станица душмандикай азад хъувуниз талукь суьгьбет рикIел аламукьдайди хьанай. Им адан сифте женгни тир.

"Йифиз чун ахварай авудна ва хъсандиз тIуьн буйругъна. Вучиз лагьайтIа, вилик агъур женг квай. Ракетадин хабардалди вири яракьар кардик кутунин тапшуругъ гана. Экв малум хьана, сигналдин ракета цавуз фена ва душмандал цIай къвана. Цав гумади кьуна, йикъакай йиф хъхьайди хьиз хьана. Кьуватар сад тушир, немсерин самолетри цавай чи кьилел бомбаяр къурзавай. ГьакI тиртIани, чи кьушунри станица душмандикай азад хъувуна. Чи кьушундиз телефвилер гзаф хьанай", - суьгьбетнай ада веледриз.

Дуст эрмени Ашота кьил вичин метIерал алаз гьикI чан ганайтIа, фронтовикди вилерал накъвар алаз ахъайнай.

Абди Казумовичан женгинин рекьикай суьгьбетар, рикIел хкунар вахтунда кхьенайтIа, са шумуд ктаб арадал къведай.

Дяведин женгера вичи къалурай викIегьвилерай Абди Казумович "Кавказ оборона авунай", "Берлин къачунай", "Германиядал гьалиб хьунай", Жукован медалриз, "Ватандин дяведин ордендиз", Главнокомандующий И.В. Сталинан чухсагъулриз лайихлу хьанай.

Абдиди вичин женгинин рехъ Берлинда 1945-йисан 8-майдиз артиллериядин 44-полкунин ротадин старшинадин чинда аваз ва юлдашрин гьалкъада "Лезгинка"кьуьл авуналди акьалтIарнай.

Дяве куьтягь хьана кьве йис алатайла, 1947-йисан 20-майдиз Абди Аливердиев хайи хуьруьз хтана. 24 йиса авай жегьил вичин хуьруьнви руш, дяведин вахтунда далупата зегьмет чIугур Давудова Хатужатал эвленмиш хьана, кIвал-хизан кутуна. Сифтедай жегьилдал колхоздин складдин заведующийвал ихтибарна. Гъилел михьи, кар алакьдай викIегь жегьил ахпа жемятди колхоздин гьахъ - гьисабдин ва сечкийрин собранидал Максим Горькийдин тIварунихъ галай колхоздин председателвиле хкяна, адаз чIехиз ихтибарна.

Дяведилай гуьгъуьниз хуьруьн майишат гуьнгуьна хтуна кIанзавай. Абди Казумовичан ислягь уьмуьрни къизгъинди хьана. 1962-йисуз А.Аливердиева Махачкъаладин пуд йисан совпартшкола акьалтIарна, агрономдин пеше къачуна, 1962-1966-йисара колхозда агрономвиле кIвалахна.

1966-йисуз чилер зурзуникди хуьруьнвияр, гьа жергедай яз Абди Казумовични Мегьарамдхуьруьн райондин Бут-Къазмайрал куьч хьана. Ина ам са шумуд йисуз хуьруьн советдин, райсоветдин депутатвиле, хуьруьн советдин председателвиле хкяна. Абди Казумовичан алахъунар, чалишмишвилер себеб яз, ЦIийихуьрел цIийи школани эцигна.

Аранда чIехи хуьрер арадал атанвай, вини кьиляй истемишунар чIехи хьанвай, цIийи чирвилер герек тир. Абди Казумович КПСС-дин ЦК-дин къвалав гвай Высший партийный заочный школадик экечIна ва 1968-йисуз анаг акьалтIарна. 1972-йисуз ада кIелунар Москвада Вирисоюздин регьбервал гудай работникрин чирвилер хкаждай институтда давамар хъувуна. 1975-йисуз Абди Казумович Мегьарамдхуьруьн райондин "Комсомольский" совхоздин директорвиле тестикьарна.

Абди Аливердиева хьиз, Ватандин чIехи дяведа адан стха Гъанидини иштиракна, амма адан кьисмет, женгинин рехъ масад хьанай. Ам дяведа телеф хьайиди чизвай, амма сур малум тушир. Яргъал вахтунда ам гел галачиз квахьайбурун жергеда хьанай. Вахтар алатайла, Гъани залан хиررикди рагьметдиз фена, Польшадин Згеж шегьердин сурара кучукнавайди малум хьана. И хабар агакьнамазди, Абди Казумович, стхадин сур жагъуриз, Польшадиз рекье гьатна. Адаз Згеж-Лодзенский шегьердин 52-нумрадин сурарай стхадин сур жагъана. Ада суралай накьв къачуна, ватандиз хкана.

Алай вахтунда Аливердиеврин хтулар, птулар Бут-Къазмайрин хуьре яшамиш жезва. Абурун кIвале Ахцегь райондин руководстводин патай савкьат яз ганвай "Книга памяти" ктаб хуьзва. А ктабда стхаяр тир Абди ва Гъани Аливердиеврин тIварарни ава. А ктаб невейри багьа ядигар хьиз, къадирлувилелди хуьзва.

Чна, алай аямдин несилди, Ватандин ЧIехи дяведин иштаракчийриз гьуьрмет авунин лишан яз, абурун пак тIварар, крар садрани рикIелай ракъур тавуна, къвезмай несилривни агакьарна кIанда.

Веревирдер

Гьахъвал, дуьзвал...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Вуч я гьахъвал? Адалатлувал? Дуьзвал? Авайди яни гьахълувал, адалатлувал, дуьзвал? АватIа, гьикI чир жеда абур? Авачирди гьикI чир жеда?..

Ихьтин суалар и мукьвара (27.05.21) ОТР каналдай тешкилай са передачада веревирдзавай. Ам кьиле тухвай журналист Варвара Макаревичалай гъейри ана (студияда) мад кьуд касди (ГД-дин депутат; политолог - илимрин доктор, профессор; протиерей-килисадин къуллугъчи; эксперт-международник) иштиракна. Передачада чи чIехи уьлкведин жуьреба-жуьре пипIерай тир хейлин адвокатри, политикри, писателри, адетдин зегьметчи инсанрини иштиракна. Телефондин зенгералди. Яни вилик эцигнавай суалри желбзавайбур гзаф тир. Гьакьван гзаф ва жуьреба-жуьре фикирарни лагьана.

За кьатIайвал, "гьахъвал", "адалатлувал", "дуьзвал" манаяр садрани са обществодани вирибуру сад хьиз я кьабулдай, я вилив хуьдай, я сад хьиз арадал гъиз, тестикьаризни жедай ивирар туш. Ваз гьахъвал, адалат кIанзава. Амма вун гьахълуди, адалатлуди яни? И кар вуна гьикI субутда?..

Зи рикIел халкьдин са мах хквезва. Аслан, Жанавур, СикI санал гъуьрчез фена. Пуда са гав яна. Як гьахълувилелди паюн лазим тир. И кар Асланди Жанавурдал тапшурмишна. Ада вичин саягъ пайна: як алай кьаскьанар, кIулар-вичиз, пакун тIвалар - Асландиз, амайбурни - СикIрез. И кар акур Асланди Жанавурдин кьил кIвачерик вегьена. Гила нубат СикIренди хьана. Ада гавдин вири паяр Асландиз лайихлубур я лагьана, як пуд чкадал пайна. Асланди пакамахъ, нисинихъ, нянихъ недайвал туькIуьрна. "Ихьтин акьул, гьахълувал ваз ни чирна?" - суал гана Асланди.

"И кIурарик аватай Жанавурдин кьили, зи жанаби", - жаваб ганалдай СикIре...

Им вуч лагьай гаф я? Гьахъ, адалат, дуьзвал тIебиатда, гьакI обществодани гьардаз вичин саягъда чида, амални гьа тегьерда ийизва...

Гьахъ, адалат, дуьзвал авачир общество (государство) низ герек я? ЧкIидачни ам, гьарда санихъ ялиз хьайитIа?

Зи рикIел жуван уьмуьрда (тежрибада) акур бязи "гьахъунин" крарни хквезва. Са касди, вичихъ еке тухум-тара гала лугьуз, тухумдиз гъвечIи тир къуншидин никIин са пай къакъудна. Суддивайни и гьал, гьахъсузвал арадай акъудиз хьанач.

Са маса хуьре, вичин мирес райкомдин чIехи къуллугъчи я лугьуз, вири магьледин рехъ (куьче) гуьтIуь авуна. Цал эцигна, яд (хвал) вичин салай фидайвал авуна.

Мад сада, вич хуьруьн Советдин кьилиз акъатайвалди, са магьледин булахдин яд атIана, вичин кIвализ акъудна. Вич гьахълу тирди субутиз хьана, советвиляй чукурдалди...

Чи къенин йикъара ихьтин "гьахълубур" гьикьван гьалтзава!.. Гьахъ атIун лазим тир судьядив гвай "нажахдин тумни" данади "кьацIурнаваз" жеда...

Ибур уьмуьрда гьар юкъуз гьалтзавай мисалар я. Дуьньядин майданда виридалайни гьахълу "демократия" чпив гвайди яз гьисабзавай ампайри Ливиядани Сирияда, Иракдани Афгъанистанда, санлай вири дуьньяда вуч ийизватIа, чаз аквазва. Россия, Белоруссия, КНР, Иран, маса бязи уьлквеяр "кIудун" патал европавийри ва америкавийри гьамиша "гьахълу" санкцияр (къадагъаяр) илитIиз аквада. Гила Украинани Гуржистан, Польшани Чехия, Прибалтикадин уьлквеяр, чпин "гьахъар" хкIанз, Россиядал элкъуьн лап еке гьахълувал, адалатлувал я лугьузва. НАТО-дин аскеррин хахулри кIур гун еке "адалатлувал" яз гьисабзавай Болгарияда, Эстонияда, Латвияда вуч аватIа чаз аквазва. Лугьумир кьван, а уьлквейра фашистрин ажалдин лагерарни "гьахъ", "адалат" хуьн патал кардик кутунай...

Чун рахазвай передачада килисадин векил протоиерей социализмдин обществода социальный гьахъвал таъминарун патал кардик кутур "гьар садавай - вичин алакьунриз килигна, гьар садаз - чIугур зегьметдиз килигна" - принцип (къайда) гьахъсузди тир лугьуз субутиз алахъзавай. Гьа са вахтунда "гьахъвал кIан хьун россиявийрин къилихдин бине" я лугьузва. Зегьметдиз гьахълу къимет гузвачтIа, ана гьихьтин къилих, къайда арадал къведа? И суалдиз ада жаваб ганач.

Гуя инсан марифатлу, къанажагълу, руьгьдай михьиди хьайитIа, ана вич-вичелай гьахълувални арадал къведа лугьузвай. Виш, агъзур йисара гьакьван гьахълувилихъ ялиз хьайи россиявияр яраб революцийриз вучиз къарагъайди ятIа?

Тарихдин илимрин докторди пара гьахъсузвилер общество, государстводин къурулуш туькIуьр хьунихъ галаз алакъалу тирди раижна. Дугъриданни, чиновникдин мажиб миллионриз барабар авуна, инсандин марифат, къилих, акьул арадал гъизвай, чирвал ва тербия гузвай муаллимдин мажиб 5-10 агъзур хьун гьахълувал я жал?!

Социализмдин обществода социальный гьахълувал са жуьре кьванни хуьз алахънавай. Гьич тахьайтIа, хсусият вири халкьдинди тирди тестикьарнавай. Закондалди а кар заминламишнавай.

Виридалайни еке гьахъсузвал чил ва адан девлетар кьилдин ксаринди яз малумарун, чил, мяденар, еке карханаяр, виреркни вацIар маса гуз, маса къачуз жедай малдиз (метягьдиз) элкъуьрун тирди и передачада саки вирида сад хьиз раижна.

Россияда эхиримжи 30-40 йисуз кьиле физвай лап еке тахсиркарвилер, инсандин чандиз инсафсузвилелди къаст авун, ивидиз кIур гун, намус-гъейрат хьтин манаяр усаларун - ибур вири гьа чилерни девлетар (хсусият) маса гуз, маса къачунихъ галаз алакъалу тирди гзаф сюжетралди къалурзавай.

Тарихдайни чидайвал, капиталдин асул тIебиат вири пулдихъ маса гун, маса къачун, девлет тарашун я. Адан эхир базарар, цIийи чилер ва мумкинвилер патал дуьньядал цIийи-цIийи дявеяр, мусибатар илитIун я. И кар инкарзавайбуру чеб гьахълу я лугьузва...

Гьахъвал вири терефра - хсусиятдал гьалтайла, зегьмет чIугуна, девлетар (къазанжияр) паюна, яшайишдин игьтияжар (кIелун, кIвалахун, хизан кутун, ял ягъун, сагъламвал мягькемарун ва икI мадни) таъминаруна, сиясатда, государство вич туькIуьр хьуна, ихтиярра, намус-гъейратда - виринра хьун герек тирди и передачадин иштиракчийрини, абуруз яб гайибуруни къейдна.

Заз чиз, чIехи паюнин сад тир фикирдиз вирибуру яб гун герек я.

И передачада къейд авурвал, чун "правовой", яни законди гьахъвал хуьзвай государствода (къурулушда) яшамиш жезва лугьузватIани, а дережайривай чун гзаф яргъа ава.

Передачада иштиракайбуру чина гьахъунин бинеяр чеб авачирди, парабуруз абур вуч ятIа ерли чин тийизвайди раижна. Государстводи гьахълувилелди, дуьзвилелди, адалатлувилелди яшамиш жедай шартIар яратмишун герек тирдакай гзафбуру чпин фикирар лагьана. Авани чахъ гьахьтин законар, вирибуруз сад тир, вирибуру сад хьиз амалзавай, вирибуру гьуьрметзавай бинеяр, шартIар?.. Эхь лугьуз жедач.

Гьахъ-батIулдикай, арифдар СтIал Сулеймана хьиз, белки, мад садани лагьанвач:

Вуна вун гьахъ лугьуналди,
Ви а батIул гафуналди,
Жуван рикIиз кIан хьуналди,
Аршдик тIуб кя жедайд туш!

* * *

БатIулдаз гьахъ лугьуналди,
Яд гъиз жеч гьич сафуналди,
Йифди - югъди яд гуналди
Кьурай затI ицIи жедайд туш...

Аквазвайвал, гьахъвал, дуьзвал, адалат еке илим я. Вири уьмуьрдалди гьахъвилиз, дуьзвилиз, адалатлувилиз вирибуру сад хьиз къуллугъун герек жезва. Амма ахьтин къурулуш? Ахьтин шартIар ва мумкинвилер? Авай хъсан ирс хьайитIани чирзавани, хуьзвани ам?..

Чи юбиляр

Инсанвал - сифте чкадал

Ш.ШИХМУРАДОВ

1957-1960-йисара за Докъузпара райондин Филерин юкьван школада кIелна. Гъугъванрин калай яна, къуьлер цанвай гегьенш мезрейрин юкьвай тIуз фенвай машиндин рехъ кьуна, такабурлу дагъларинни Самур вацIун кьезил шагьвардал къацаринни цуькверин хуш атирдал нефес къачуз-къачуз, чун са сятдилай хьиз Филиз агакьдай.

И чIехи хуьр къулай чкадал экIя хьанвай. КIвалер саки вири хъсан устIаррин устад гьилералди, халис керпичар хьиз, дуьзарнавай къванерикай эцигнавай. Кетин дагъдив агакьна, ядай векьин майданар, мал-хеб хуьдай уьруьшарни бул тир.

А булахар! Абурай за гьикьван абукевсер яд хъвана! "Филивидиз масан" тир Сусан булахдин тариф бажарагълу шаир, рагьметлу Къадир Рамазанова пара устадвилелди авунва. Алаваяр лазим къвезвач.

Филе, а дагъдин кукIвал, еке зегьметар чIугуна, мектебдин вижевай дарамат эцигнавай. Заз чидай йисара аниз кIелиз Хуьрелдилай, Чахчалай, Кучундилай, Гъугъвандилай, КIиридай, Штулай, КIутIлай, Ахнигай, Бахцугъай, Кьуьчхуьрай, Гарагърилай жегьил-жаванар къвезвай. Абуруз къулайвал патал хъсан интернатни кардик кутунвай. Директор Велибегов Бегьер муаллим тир. (Рагьмет хьуй вичиз).

Велибеговар неинки чи кьиблепатан районра, республикада, гьакI адалай къецени фадлай машгьур я. Пара къени инсан Шедибег бубади вичин веледар зегьметдал, чирвилер къачунал рикI алаз чIехи авуна. ИкI, Агъаверди 1947-йисуз Дагмединститутдиз гьахьна. Адан стха Бегьера лагьайтIа, Даггоспединститут хкяна. Дяведилай гуьгъуьнин йисарни гзаф четинбур тир. Рухвайриз кIелунар давамардай мумкинвал хьун патал Шедибег бубади зегьметар гзаф чIугурди я.

Уьлкведин миллионралди хизанрихъ хьиз, залум, къанлу дяведин цIай Велибеговрин хизандихъни галукьна: Шедибег бубадин чIехи хва Самед фронтдин женгера телеф хьана. Советрин инсанрин ислягь зегьмет кьатI авур гьа дяве башламишай 22-июндиз адаз хва хьана, адал **ВЕЛИБЕГ** тIвар эцигна. Имийрини чIехи бубади адан къайгъу чIугуна, уьмуьрдин рекьел экъечIиз куьмекна.

Инсанвал, дуьзвал, гьахълувал, жумартвал, мугьманпересвал, а патал алай касдин дерди-гьалдикай хабар кьун, жедай куьмекни гун, хуьр-кIвал, жемят патал зегьмет чIугун Велибеговриз гьамиша хас ерияр я. ИкI, чIехи духтур, машгьур нейрохирург Агъаверди Шедибеговичан суьгьуьрдин хьтин гьиликай гьам чи республикада, гьам Бакуда вишералди, агъзурралди начагъбуруз куьмек хьана.

Бегьер Шедибеговича гзаф жегьилжаванриз дерин чирвилер, дуьзгуьн тербия гана. Мектебдин директор тирла, яргъал хуьрерай къвезвай гзаф кьадар аялриз интернатда къулай шартIар тешкилна. Ада аранда хайи хуьр аваданламишуник, аниз газ гъунин кардик еке пай кутуна. Ам чи газетдин дуст, дестек, даях тир. Адан уьмуьрдин юлдаш Зариза муаллимди чаз географиядин, биологиядин тарсар гана. 8-10-классра кIелдайла, пуд йисузни чи классдиз регьбервал авур ада чун дуьз рекье туна. Муаллимдин камаллу насигьатрал за къени амалзава. Адаз чухсагъул, баркалла лугьузва.

Велибег Самедовичани муаллимвилин пеше хкяна. Педвуз хъсан къиметралди акьалтIарна, вири уьмуьр акьалтзавай несилдиз дерин чирвилерни дуьзгуьн тербия гуниз бахшна. Секин къилихрин, пара къени инсан тир адани чи газетдиз дуствал къалурзава, ам кхьизва, кIелзава, редакциядихъ галаз алакъа хуьзва.

Ингье и вилик квай йикъара и хъсан касди вичин юбилей къейдна. Мубаракрай, гележегда 90, 100 йисарин ва мадни юбилеяр, сагълам, кIубан яз, къаршиламишдайвал хьурай!

Машгьур сихилдин чIехи векил,
Сагъ чан хьурай, шад - ви гуьгьуьл,
Хушвилелди кьан за ви гъил -
Ваз юбилей мубаракрай!

Къанлу дяве къарагъна - 80 йис

Гиливидин йикъар-йифер

(Эвел 23-24-нумрайра)

Берлин патал женгер

1945-йисан 17-январдиз Варшава азадна, чи полк РагъэкъечIдай патан Пруссиядиз (гилан Калининграддин область) гьахьна. Кенигсберг къачурла, чи гъиле немсери тунвай (абурувай гьатта чпин мейитар хутахиз хьанвачир) гзаф кьадар яракьар, женгинин суьрсетар гьатна. Немсер чеб садни вилик экъечIзавачир. Катнавай вири, я тахьайтIа, гьакьван кIевиз чуьнуьх хьанвай. Немсерин пропагандистри Советрин аскерар вагьшияр, инсанрин як недайбур я лагьанвай. Амма чи руьгь масад тир. Чна чун азадвал гвай, инсанвилиз гьуьрметзавай къагьриманар тирди къалурзавай.

1945-йисан гатфар. Чи кьушунрин руьгь масад тир. Чаз акъвазун чизмачир. Кам-камунихъ галаз, лап залан женгералди виликди физвай. Германиядив агакьайла, Советрин регьберри чи аскерриз ва офицерриз, чкадин халкьариз зиян тагана, ватандиз багьрийрин тIварцIел вацра са посылка рахкурдай ихтияр гана. За хуьруьз а чIавуз вад посылка, гьелбетда, кIвале герек жедай шейэр аваз, рекье хтунай.

За къуллугъзавай полк квай 2-Белорусский фронт, немсерин Шнайдемюль (Пила), Шметтин (Щецин) шегьерар къачуна, Одер вацIун къерехдихъ физвай. Чи полк акъвазай эхиримжи шегьер Пенкун хьана. Ам Одер вацIувай 120-140 километрдин яргъа рагъакIидай пата ава. Ина чи полкуни вичин чка кьуна, аскерар ва адетдин инсанарни сагъарунин, санитариядин гьалар гуьнгуьна тунин везифайрив эгечIна.

1945-йисан 2-майдиз 1-Белорусский ва 1-Украинский фронтрин кьушунри Берлин къачуна. Идакай чав хабар гьа юкъуз агакьнай. Амма дяве куьтягь хьанвачир.

Гьа и эхирда зи кьилел вири дяведа татай дуьшуьш атана. 30-апрелдиз са гъвечIи хуьре, хер хьанвай чи аскердиз куьмек гудайла, са гьинихъай ятIа ягъай гуьлле зи эрчIи гъилихъ (кьуьнтIелай агъуз) галукьна. Хер заланди хьанач. Кьве гьафтедилай гъил сагъ хъхьана. Гуьлледин гел вири уьмуьрда аламукьна.

Аламатдин кар я: кьуд йисуз дяве чIугуна, кьве сеферда душмандин гьалкъайрай, вацIарай экъечIна, са хер-кьацIни тахьайди дяведин эхиримжи йикъара са гьихьтин ятIа гуьлледи уьмуьрдивай ийизвай.

Зини зи начальник, пара хъсан инсан, белорус хва Константин Степанович Шелеган арада меслят хьанвай: эгер дяве куьтягь жедалди сагъдиз амукьайтIа, сифте пуд югъ, гъалибвал "чуьхуьз", суфрайрихъ акъудда. ИкI авунни авуна.

8-майдиз вирибуру радиоприемникрай (абур чи вири офицеррив гвай) лап важиблу хабар вилив хуьзвай. Амма пакамлай няналди анжах шад музыка язавай, манияр лугьузвай.

9-майдин йифен сятдин 2 хьана, 15 декьикьа алатайла, чав Москвадай рахазвай Левитанан сес агакьна: "Дяве - куьтягь, чун гъалиб хьанва!"

А декьикьайрин гьуьндуьр, шадвилер гафаралди лугьуз жедач. Германиядин цав чи салютри ракъини хьиз экуь авунвай...

* * *

Дяве куьтягь хьана. Гьарда вичин планар туькIуьрнавай. Захъни жуван фикирар авай. Амма хуьруьз аххъаюн яргъал фена.

1945-йисан августдин 25-даз заз НКВД-дин 62-стрелковый дивизиядиз эвер гана. Гила зи къуллугъ и частарихъ галаз, яни дяведикай катнавай диверсантрихъ, жасусрихъ ва маса хаинрихъ галаз женг чIугвазвайбуруз санитариядинни духтурвилин куьмекар гуз, алакъада хьана. Полк, чаз лагьайвал, Краснодардиз хтун лазим тир. Амма... Иниз хкведалди, зани зи са дустуни Берлиндиз килигун кьетIна.

Берлиндин рехъ вири кукIвар хьанвай ракьарини къванери басмишнавай. Сагъдиз амай тек-туьк кIвал гьалтзавай. Сифте чун (зунни зи дуст татарви духтур Хайрулин Хабибула) Александерплацдал - немсерин кьилин майдандал фена. Анай рейхсканцеляриядиз рехъ чIугуна. Инаг, фашистрин кьилин регьберрин муг хьайи чка, чи кIвачерик квай.

Рейхсканцеляриядин вилик, куьчедал, гитлерчийриз гуз хьайи жуьреба-жуьре шабагьрин, знакрин гьамбарар аламай. За жуваз, "рикIел хуьн" патал, вили шир алай са гъвечIи хаш къачуна. Гуьгъуьнлай чир хьайивал, ихьтин шабагь Гитлера гзаф аялар авай дидейриз гузвай. За жуван "тадарак" хуьре са хъсан къемедачи артистдиз багъишна.

Чна рейхсканцеляриядa бегьем сиягьат авуна. Гитлеран, Геббельсан, масабурун кабинетриз килигна. Гьар сада чпин иесийрин къилих лишанламишзавай затIар авай. Гитлеран кабинетдин ракIарал АН кьве гьарф алай. Кабинет гзаф гегьеншди тир, ам чIехи залан столрини креслойри кьунвай. Гуьрчег багьа затIар авачир.

Геббельсан кабинет гзаф гуьрчегарнавай. Лап багьа пуд люстради гьар садан фикир желбзавай...

Инай чун Бранденбургдин варарал, ахпа Рейхстагдал фена. Са гурарин пипIел чна "Дагъустандай - Берлиндиз", "Татарстандай - Берлиндиз" гафар кхьена, чи къуларни эцигна. Амай чкаяр вири къулари, тIварари кьунвай.

Рейхстагдивай са километрдин яргъа хьиз, Нюрнбергдиз физвай шегьредал 1870-1871-йисарин франко-прусский дяведа къачур гъалибвилиз бахшнавай кьакьан минара ала. Адаз са хатани хьанвачир. Берлиндин амай чкаяр бомбайрин хура гьатай харапIайриз элкъвенвай.

Ингье фашистрин "блиц-криг" ("цIайлапандин дяве") гьикI куьтягь хьанатIа...

Дяве, гьи чIавуз хьайитIани, каш, мекь, зулумар, ажал, магьрумвилер я. Ада баркалла гъайи са дявекарни авач. Ислягьвилелди, селигъалувилелди, сада-сад иливариз яшамиш хьунилай хъсан вуч аватIа?..

Майданек

СССР-дин МВД-дин частарик квaз, 1945-йисан августдилай за Польшада, Белосток шегьерда къуллугъна. Дяведилай гуьгъуьниз генани четин девир хьана. Чкадин агьалийриз чи Советрин цIийи къайдаяр хуш тушир. Гьавиляй чинеба кIвалахзавай бандитрин, чебни яракьлу, дестеяр гзаф тир.

Са сеферда, Белостокдай Львовдиз фидайла, чун ракьун рекье Люблино шегьерда са шумуд сятда акъвазна. Ина, шегьердихъ галаз таниш жедайла, адан патав, 3 километрдин мензилда авай Майданек тIвар алай концентрационный лагердиз килигдай мумкинвални гана. Немсери кардик кутур ажалдин и лагерди - агъзурралди инсанриз (чувудриз, урусриз, полякриз, масабуруз) къаст авур, цIай яна, пичера кайи мусибатдин чкади инсандин руьгь къарсатмишда. Майданек - Польшадин гъвечIи хуьр я. Амма и лагерди 49 гектардин чил кьунвай. Вири майдан са шумуд жерге цацар алай симерин гьалкъада тунвай. Вири пипIерал къаравулчийрин вышкаяр, эквер эцигнавай. Лагердин юкь таптагънавай майдан я. Анай гуьтIуь ракьун рехъ тухванва, вагонарни ала. Абура аваз лагердин къуллугъчийри (есирри) къазаматра кьейибурун мейитар пичерив агакьарзавай. Йифди-югъди цIай квaз кузвай 5 пичини-кремоторийди кIвалахзавай. Гьинай икьван мейитар къвезвай? Вири Европадай иниз есирар гъизвай. Варарал аламаз инсанар сад-садавай чара ийизвай. Сагъбур - кIвалахиз, муькуьбур - газдин кIвалериз (абуруз "гьамамар" лугьузвай), инайни - пичериз... Руьхъ - Германиядин никIериз... Мейитрин чIарар, сарар (къизилдинбур), инсанрин руфунин пи чара ийизвай. Вири немсериз герек затIариз элкъуьрзавай.

Чун лагердиз фейи вахтунда ана гьеле са шумуд тонн инсанрин кьилин чIарар, инсанрин ягълудин челегар амай... Ибур - немсер?..

Тажуб жезвайди а кар я хьи, гьа и миллетди дуьньядиз Маркс, Энгельс, Гегель, Гете, Бах, Манн хьтин ва гзаф маса зурба акьулар, бажарагъар гьикI ганатIа?..

* * *

1945-йисан эхирра чи полк Польшадай ахкъудна. Полкунин штаб Литвадин Алитус шегьерда авай. Гила заз Литвадихъ галаз мукьувай таниш жедай мумкинвал хьана. Инани чи МВД-дин частари "тамун стхаяр" лугьудайбурухъ-жасусрихъ, СС-чийриз къуллугъай легионеррихъ галаз женг чIугвазвай. Зи кеспи, гьамиша хьиз, сарар-сухвар сагъарун, медицинадинни санитариядин маса куьмекар гун яз амукьна.

1946-йисан эхирра Алитусдиз чи полкуниз а чIаван СССР-дин МВД-дин командующий, генерал-лейтенант Бурмак, са гьихьтин ятIа важиблу серенжем кьиле тухуз, атана. Ам чи полкуна ял ягъиз амукьна. Чахъ галазни таниш хьана, нихъ гьихьтин фикирар, планар аватIа, хабарар кьуна. За генералдиз хуьруьз хъфиз кIанзавайдакай лагьанай. Чи къуллугъдилай ам гзаф рази яз хъфенай.

1947-йисуз февралдин вацра, СССР-дин МВД-дин министрдин къул алаз, зав зун аскервиляй азадзавай приказ агакьна. Вич лугьумир, МВД-дин командующийди зи тIалабун кьилиз акъуднавай.

ИкI зи яргъал йисарин дявединни женгерин рехъ акьалтIна. Жуван ватандиз хтана, хуьруьз-кIвализ къуллугъна.

* * *

Амма ина зун гьич вилив хуьн тавур чиркин кьуьруькрин шагьид хьана. Поездда аваз Махачкъаладиз хтайла, чун халудал илифна. Ина заз хабар гуда хьи, бес зи буба Садула, 3 йис кар атIана, Дербентдин дустагъда ацукьарнава.

МВД-дин офицердин парталар аламай зун гьа пакадин юкъуз ДАССР-дин Верховный суддиз фена, кардин кьил чирна. Вич лугьумир, делода къалурнавайвал, буба, колхоздин багъдай противогаздин чантада аваз 8 кило ичер чуьнуьхдайла, кьуна... Ихьтин чантада - 8 кило ичер?.. За гьасятда им рикIер туькьуьл, масабурал пехил угъраширин кар тирди кьатIана. Верховный суддив райондин суддин къарар къуватдай вегьез туна, кардиз мад сеферда килиг хъийидайвал авуна.

Верхсуддин коллегиядин член, гъетягъви Фаталиев Къагьиракай куьмек хьана. Кьасумхуьрел судья испикви Салигьовав рахана, суд Къуюстандал кьиле тухвана, вири халкьдин вилик.

Партучетда акъвазиз Кьасумхуьрел райкомдиз фейила, 1-секретарь А.Магьмудова, зун МВД-дин оперуполномоченныйдай кьуна, бубадикай лап чIуру гафар лагьана. За адаз жув адан хва тирди чирна, бубани дустагъдай азаддайди къалурна. А секретардин цуру чин зи рикIелай садрани алатдач.

Суд, гьа хиве кьурвал, Къуюстандал хьана. Шагьидри (абурун тIварар за кьазвач) лагьайвал, бубадив гвайди противогаздин чанта тир. Амма 8 кило ичер ада гьакьзавачир. Судьяди ихьтин "шагьидар" чпин чкадал ацукьарнай, бубани гьа суддай азад хъувунай...

Вучда, рухвайри дяведа Ватан хуьдайла, далу пата ихьтин виждансузри чпин саягъда душманвалзавай... РикI тIар хьанатIани, харжар акъатнатIани, бубадин гьахълу тIвар хуьналди, за жуван хвавилин буржи мад сеферда кьилиз акъуднай... Гила я бубани амач, я дидени. Рагьметрай чпиз...

* * *

Ватандиз хтана, (Мегьарамдхуьре, масанра гайи бязи кIвалахар зав са артух кьазвачир), зун Агъул райондин медицинадин хел идара ийиз фена. И карни за армиядин офицердиз хас тирвал кьилиз акъудна.

РикIе кьилин образование къачудай къаст авай. Мединститутдиз, медтехникум куьтягьнавай Яру диплом гвайтIани, цIийи кьилелай имтигьанар гана кIанзавай. Им яргъал фидай четин кар тир. Зун а чIаван СтIал Сулейманан тIварунихъ галай Дагъустандин пединститутдин филологиядин факультетдиз гьахьна. Анаг яру дипломдалди акьалтIарна.

Зи уьмуьрдин юлдаш Аснията, гьамни Мемей Эфендиеван хтул я, хуьре муаллимвиле кIвалахиз, хизан хвена... 1954-йисуз вуз куьтягьна, за жуван педагогвилин кIвалах гъиле кьуна. ЧIехи хизанни арадал гъана - 6 велед (рушар ва гадаяр), 16 хтул, 20 птул, 2 штул майдандиз акъудна. 6 веледдини кьилин образование къачуна! Бубайрин ирс веледри давамарзава...

Рази яни зун зи кьисметдилай? Ваъ лугьудай себебар авач. Имтигьанар гзаф акунатIани, нетижаяр хъсанбур я. Амма уьлкведа обществодин къадакьар генани буш хьана, къурулушди сварар гана. И кар чун, ветеранар патал вилив хуьн тавур заланди хьана. "Перестройкади" вуч авунатIа, чун вири шагьидар я...

* * *

Жамалдин Садулаевич къилихриз векъи, заландиз рахадай инсан хьиз аквадай. Амма адан рикI гзаф зериф тир. Яргъалди суьгьбет давамардай. За адахъ гилани, чан аламайдахъ галаз хьиз, яб акална. А суьгьбет квезни теклифнава...

Чими саламралди, рикIел хкунар урус чIалай таржума авур Мерд АЛИ.

Мадни ахгакьарнава

12-июндиз чи республикадиз коронавирусдин тIугъвалдиз акси рапарин 11 700 доза ("Спутник V") мадни ахгакьарнава. И вакцинадин менфятлувал ахтармишун яз, неинки са Россияда, гьакI къецепатан уьлквейрани лазим жуьредин вири ахтармишунар кьиле тухванва. ТIугъвалдиз акси рапар ягъуниз талукь кампаниядин сергьятра аваз ада вичин менфятлувал тестикьарнава. Идакай РД-дин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Илимдин ахтармишунри ва тежрибади къалурзавайвал, "Спутник V" вакцинадин менфятлувили 97% тешкилзава, ам ягъайдалай кьулухъ азардиз акси иммунитет арадал къвезва. 2021-йисан 15-июндалди Дагъустанда 112 629 касди COVID-19 азардиз акси рапар янава.

Республикада коронавирусдикди ва адетдинди тушир стIалжемдикди азарлу жезвайбурун кьадар артух хьун давам жезва. Алай вахтунда республикадин стационарра 1341 касди медицинадин куьмек къачузва. Реанимациядин ва ИТ-дин (интенсивная терапия) отделенийра 110 кас сагъарзава, абурукай 35 кас ИВЛ-дин аппаратрик ква. Коронавирусдикди азарлу жезвайбурун кьадар артух хьунихъ галаз алакъалу яз часпаррин кьадар артухарнава - къенин юкъуз абурун кьадар вири республикада 1459 я.

Азарлу хьанвайбурун арада аялрин кьадар артух хьанва. Абуру гзаф дуьшуьшра азардиз регьятдаказ, кьезил жуьреда дурум гузвач, лазим чIавуз абур республикадин садакай масадак акатдай азаррин центрада къаткурзава. Чпин яшар 40-далай виниз тир агьалийрин арадани кIевиз азарлу жезвайбурун кьадар гзаф хьанва.

Алай вахтунда вакцина термоконтейнерра аваз Дагъустандин гьар са пипIез агакьарзава. Азардиз акси рапар ягъиз кIанзавайбурувай абур и кар патал чара авунвай чкайра - чеб яшамиш жезвай чкайрин поликлиникайра, гьакIни мобильный пунктара ягъиз жезва.

Сагърай, духтур!

ГЬУЬРМЕТЛУ РЕДАКЦИЯ! К*вез чар кхьизвайди Сулейман-Стальский райондин Цицикрин хуьряй тир Анахалум Эскендарова я. Зани уьмуьрдин юлдаш Эскендара 6 аял чIехи авуна. Чпин хизанарни хьана, яшамиш жезва абур, хтулри чун шадарзава. Къуй вири дидейрин рикIер чпин балайрикай секин ва шад хьурай!*

Квез чар кхьинин себеб ам я хьи, мукьвара чи хва Валерик (гъилин тупIар цIилини атIанваз) чна тади гьалда райбольницадиз агакьарна. Бубайрин мисалда лагьанвайвал, кар чIур хьайитIани, чIал чидайдал гьалтрай. Дугъриданни, рикIе дерт аваз, чандални азаб алайла, инсанвал квай касдал гьалтунихъ еке важиблувал ава. Чун азарханадиз агакьайла, йифен сятдин 11 жезвай. "Тади куьмекдин" къуллугъчийри са зеррени вахт пучуниз рехъ ганач. Аллагь рази хьурай чпелай виридалай! ГьакI - и юкъуз дежурствода авай хирургдилайни. Ада, кIусни инжиклу тушиз, чи гьарайдиз гьай лагьана. Ам тадиз вичин кIвалахдив эгечIна, гьатта къалабулух акатнавай чунни секинарна. Хирургди хцин тупIар "къутармишна", кIарабдал фидалди атIанвай хамни якIар хуцвана.

Чаз ахпа чир хьайивал, хирургдин тIвар ***ГЬАЖИМУРАДОВ Абузар*** *я. Вични яргъал йисара ина зегьмет чIугвазвай, гьам коллективдин, гьамни азарлуйрин патай еке гьуьрмет къазанмишнавай кас. Аферин, чухсагъул вичиз! Инсандин виридалайни еке девлет чандин сагъвал я. И рекье, йиф-югъ талгьана, зегьмет чIугвазвай Абузар духтурдиз ва амайбурузни къуй Сад Аллагьди вири хъсанвилер гурай!*

Беневша

Азедин ЭСЕТОВ

Чи рикI алай халкьдин шаир Шагь-Эмир Мурадовахъ вижевай шиир ава, ам манидарри тамамарни ийизва. Анжах гьава кхьенвай композитор чаз малум туш.

И шиирдин сад лагьай куплет ихьтинди я:

Дагълара битмиш, эй атирлу цуьк,
Вили ранг алай мержан беневша.
Гьар вун акурла шад жеда зи рикI,
Атирдив ацIай фейжан беневша.

Чи хизанда гьар киш юкъуз, няниз, вири кIватI хьанвайла, манидарри лугьузвай и мани, аяларни галаз, хордалди тамамардай адет хьанвай.

Манидихъ чи баде Мафи Назировнади вичин припевни гилиг хъувунвай. Куплетдин эхирда "беневша" гафунин еринда чи хтул рушарикай садан тIвар кьадай ва припевдив эгечIдай, месела:

Цуьк руш бадедин,
Эльнара бадедин.

Вирибуруз мани икI тамамарун бегенмиш хьанвай. Гьар сеферда рушан тIвар цIийиди жедай. ТIвар кьун тавур са рушни тадачир.

Са мехъер авай залда, зун жуван кайванини галаз, рагьметлу Шагь-Эмир Мурадов ацукьнавай столдихъ фенай. Чаз ам таниш тир. Студентар тирла, шаир яшамиш жезвай кIвалерин гьаятда зи таниш руш (гуьгъуьнлай - кайвани) вичин юлдашрихъ галаз кирида кьунвай кIвале яшамиш жезвай. Зун Мафидал кьил чIугваз фидай. Гьа вахтунда чун шаирдихъ галаз танишни хьанай. Шагь-Эмир халуди Мафи вичин хтул я лугьуз, зарафатардай. Адан хатур хун вичи кьабулдач гьа-а, лугьуз, зун тагькимардай.

Чна адан шиир-мани хизанди санал тамамарзавайдакай хабар гайила, шаирди рикIел хканай: "Мафи зи хтул тирвиляй адаз ихтияр авайди я зи манияр вичиз кIанивал лугьудай…"

Аялриз - савкьат

Исмаил ИСМАИЛОВ,
ДГМУ-дин доцент, биологиядин илимрин кандидат

Хив райондин КьванцIилрин хуьре и йикъара шадвилин мярекат кьиле фена. Ина аялар патал спортдал, сагъламвал мягькемарунал машгъул, азад вахт менфятлувилелди тешкилиз жедай, хъсандаказ вири патарихъай тадаракламишнавай майдан ишлемишиз вахкана. Хуьруьн аялриз ва абурун диде-бубайриз, муаллимриз ва тербиячийриз гьакъикъи сувар багъишна.

Майдандал аялар ва жаванар машгъулардай гзаф алатар, тадаракар эцигнава. Катиз, къугъваз, акъажунар кьиле тухуз жедай вири шартIар тешкилнава. Ихьтин майдан (стадион) бязи шегьеррани, белки, авач.

Хуьре ихьтин мумкинвилер тешкилнавай хва, ина школа акьалтIарна, яргъал йисара Красноярск шегьерда яшамиш жезвай карчи **Балакерим Мирзеагъаевич МЕГЬАМЕДОВ** я. Адан буба вири уьмуьрда пассажирар тухудай автобусрин рулдихъ хьана. Гьатта 1980-йисуз Москвада кьиле фейи Олимпиададин вахтундани гьана пассажирар санай масаниз тухвана. Ихьтин ихтибар гьар низ хьайитIани ийизвайди туш. Яни агьалийриз вафалувилелди къуллугъун и хизандин ирс я.

Балакерима, аялриз майдан багъишнавайди хьиз, хуьруьн вири куьчейра экверни тунва, хуьр аваданламишнава.

Шадвилин мярекатдиз КьванцIилиз Хив райондин администрациядин кьил Ярмет Алимович Ярметов, хейлин мугьманар, къунши хуьрерин векилар атанвай, хуьруьн саки вири жемят санал кIватI хьанвай. Вирибуру ихьтин хъсан савкьат багъишайбуруз сагърай лагьана. Генерал Нариман Магьмудович Къазимегьамедован диде, яшлу ветеран Гьуьруьзата Балакериман уьмуьрдин юлдашдиз, савкьат яз вичи хранвай лацу шал багъишна, рикIин деринрай къвезвай алхишарна. Инал гзаф дидеяр, сусар тебрикрин гафар рахана.

За жуван ва гьакI вири кьванцIилвийрин патай мергьяматлувилин еке кIвалахрик кьил кутунвай Балакерим Мирзеагъаевичан хизандиз сагърай, куьруьгьдин девлетар мадни артух хьурай лугьузва.

Чи гьар са хуьруьхъ ихьтин рикI михьи, гъил ачух, жумарт ксар декIени гзаф жен...

ГъалатI туькIуьр хъийин

Б. БАШИРОВ, зегьметдин ветеран

ГЬУЬРМЕТЛУ РЕДАКЦИЯ! Гъилевай йисан 28-апрелдиз акъатай "ЦIийи дуьнья" ва "Лезги газетдин" 20-майдин нумрайрай "Шарвили" эпосдин суварин майдан дегишарун теклифзавай макъалаяр за дикъетдивди кIелна. Месэла акьалтIай важиблуди тирвиляй, цин стIалди къванцяйни тIекв акъудда лугьудайвал, за жуван фикирни лугьузва.

"Шарвили" эпосдин суварихъ жегьилар ватанпересар яз тербияламишунин жигьетдай еке метлеб ава. Чи халкьдин садвилин, гьунарлувилин чIехи сувар Ахцегьа кьиле тухунал чна рикIивай дамахзава. Чи халкьдихъ Шарвили хьтин зурба пагьливанар хьайивиляй лезгийрилай, агъзур йисара гьар жуьре чапхунчийринни душманрин хура акъвазуналди, хайи чIал, адетар, меденият хуьз алакьна. Гьавиляй чна и сувар лайихлудаказ ва мадни гурлудаказ кьиле тухвана кIанда. Суварар тухуниз лайихлу чкаяр Ахцегьа пара ава. Чи журналист, РД-дин культурадин лайихлу работник Дашдемир Шерифалиева теклифнавай чка, гьакъикъатдани, къулайди, вири патарихъай лап кутугайди я.

Бязибуру чка дуьздаказ туькIуьрун патал гуя еке такьатар кIанда лугьузва. Харж алачир, ужуз гьар са шей ерисузди жеда. Гьар са кар са жуьре къенин йикъай экъечIун патал ваъ, гележег фикирдаваз, бинелудаказ авун лазим я. Вичин вахтунда суварин майдан хкядайла гъалатI хьайиди къе вирибуру аннамишзава. ГъалатIар туькIуьр хъувун важиблу я.

В.Эмирован парк сурар тирди, аник чи рагьметлу мукьва-кьилияр квайди Ахцегьа чин тийидай кас авач. Хуьруьн юкьва гьатнавай анаг са жуьре михьидаказ хуьн патал вичин вахтунда кIвалер эцигиз тунач, ана Игитдин тIварунихъ галай парк туькIуьрна. Гуьгъуьнлай и паркунин са кьатI атIана, анал гатун театр ва яшайишдин кIвалер, гьажетханаяр эцигна. Амай чкадикайни 2000-йисалай инихъ Шарвилидин суварин кьилин майдан хъувуна. Ажеб тир, анал жемят гьакI кIватI хьана, рахунар авуна хъфизвайтIа. Сурариз кIур гунилай гъейри, анал тийизвай кутуг тавур са кIвалахни авач: манияр-кьуьлер, выставкаярни ярмаркаяр, ички хъун… Им чна, хъуьтуьлдиз лагьайтIа, бубайрин пак адетриз кIур гун жезва.

Эхь, гъалатIар жезва. Абур туькIуьрни хъувун важиблу я эхир. Ни туькIуьр хъийида? Гьелбетда, гъиле гьукум, ихтиярар авай гьакимри. Ингье, заз чиз, къе гъалатIар туькIуьр хъийидай, Аллагьдивай гунагьрилай гъил къачун тIалабдай вахт атанва. Зани, пара ахцегьвийри хьиз, умудзава хьи, Ахцегь райондин руководстводиз ва чи игитвилин "Шарвили" эпосдин суварин Республикадин оргкомитетдин председатель, лезгийрин баркаллу хва Имам Яралиеваз чи ван къведа ва абур къайгъусуз яз амукьдач.

Мал-къарадиз тух кьуьд

Хазран КЬАСУМОВ

Вахт санал акъвазнавач, ада виликди еримишзава. Гъар са вахтунихъни вичиз хас лишанар, кьетIенвилер ава. Ингье гад алукьнава. Им чуьлдин кIвалахрин лап къизгъин вахт я. ИкI, карханайрин, лежбервилинни фермервилин майишатрин ва агьалийрин вилик акъвазнавай асул кIвалахрикай сад алафар гьазурун я.

Сулейман-Стальский районда и кIвалахар гьикI кьиле физва? И суал чна райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальникдин заместитель Гьамидин Абдулкъафароваз гана.

- Санлай къачурла, алай йисуз карханайри, КФХ-ри ва хуьрерин зегьметчийри 23000 тонндилай виниз векьер ва 5000 тонндилай виниз самар гьазурун лазим я, - лагьана Гь.Абдулкъафарова. - ЦIи векьин уьруьшра, чIурухъан чкайра ва багълара булдаказ векь ава. Гьавиляй инанмишвилелди лугьуз жеда хьи, алафдикай дарвал жедач. ЦIи районда 25-26 агъзур тонндилай виниз векьер кIватI хъийида.

Векьер гьазуруникай рахадайла, Гь.Абдулкъафарова ихьтин са карни къейдна: районда гьам ири, гьамни гъвечIи карч алай гьайванрин кьадар йисалай-суз артух жезва. Малдарвилин хиле инвестицийрин са шумуд проект уьмуьрдиз кечирмишнава, малдарвилин чIехи карханаяр арадал гъанва. И кIвалах давамни жезва, иллаки - райондин дагъдин зонада, инсанар яшамиш тежезмай хуьрерин мулкарал.

Гьамидин Абдулкъафаровахъ галаз чун векьер кIватI хъувунал машгъул тир карханайриз, КФХ-риз фена. ЦIийи Макьарин, Эминхуьруьн, ДаркIуш-Къазмайрин хуьрерин мулкарал векьер яна саки акьалтIарнава. Алай вахтунда и кIвалах райондин дагъдин ценерив гвай хуьрерин чIурара кьиле физва. Кьуранвай векьер пресс-подборщикар галай 13 тракторди туькера кьазва. Гъар са гектардин багъларай (тарарин арайрай) 200-220 туьк акъатзава.

Чаз акурвал, булвилелди векь неинки багълара (тарарин арайра), гьакIни тIебии векьин уьруьшра, чIурухъан чкайрани ава.

Икьван чIавалди районда 16000 тонндилай виниз алаф гьазурнава.

Карханайрин, КФХ-рин ва арендаторрин магьсулрин никIер акурлани, чи гуьгьуьлар шад хьана. ГьикI лагьайтIа, никIера къуьлуьнни мухан бул бегьер агакьзава.

Районда алафар гьазурунин кIвалахар давам жезва.

Бегьерлу гад, бул пIинияр

Кьунвай майданрал, тIебиатдин шартIарал гьалтайла, Сулейман-Стальский район хуьруьн майишатдин муниципалитетрик акатзава. Агропромышленный комплексда 27 кархана, 3 СПК, лежбервилинни фермервилин 47 майишат, 20942 хсуси куьмекчи майишатар кардик хьуни ва и хиле 960 арендаторди кIвалахуни и кардин патахъай шагьидвалзава.

Райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальникдин заместитель Гьамидин Абдулкъафарова чаз лагьайвал, карханайри, лежбервилин майишатри гзаф майданра асул гьисабдай ичер, ципицIар, салан майваяр (теплицайрин майишатра) битмишарзава. КФХ-ри, ЛПХ-ри ва агьалийри чпин кIвалерихъ галай усадьбайра хутар, пIинияр, чуьхверар, шефтелар, машмашар, жумар ва маса няметарни гьасилзава.

- Чи ерияр, иллаки Кьасумхуьруьн, Вини СтIалрин, Курхуьруьн, Кьулан СтIалрин, Алкьвадрин, Агьа СтIалрин, Герейханован хуьруьн, Сийидрин мулкар пIинияр гьасилуниз кутугай чкаяр я, - лугьузва Гь.Абдулкъафарова. - Райондин маса хуьрерани агьалийри хизандин игьтияжар патал пIинияр гьасилиз гзаф йисар я. ПIинийрин 1-5 гектар багълар кутунвай лежбервилин майишатарни ава. ПIинияр райондин шартIара менфятлу тирди фикирда кьуналди, эхиримжи йисара хуьруьн майишатдин карханайрини, инвестицийрин проектар уьмуьрдиз

кечирмишуналди, пIинийрин багълар кутазва. Ида инанмишвал гузва хьи, районда пIинийрин багъларин майданар йисалай-суз артух жеда. Ида инсанриз кIвалахдин алава чкаяр арадал гъида.

Гьамидин Абдулкъафаровахъ галаз чун пIинияр гьасилунал машгъул тир лежбервилин ва хсуси куьмекчивилин са шумуд майишатдизни фена. Чаз акурвал, багълара, кьилдин ксарин усадьбайра пIинийрин тарифдин бегьер агакьнава. Гад бегьерлуди яз атуни хуьрерин зегьметчиярни шадарзава. Абуру атIай пIинияр чпин игьтияжриз ишлемишзава, гьакIни муьштерийриз маса гузва. Дадлу пIинийриз муьштерийрин патай игьтияж ава.

Саида МУСАЕВА,
Зарифа ШАБАНОВА, ДГУ-дин филологиядин факультетдин ОЖ-дин 3-курсунин студентар

Кьилинди рикI хьун я

И йикъара чун Каспийск шегьерда яшамиш жезвай Айшат Рамазановадихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Чилел зегьмет чIугунал рикI алай тежрибалу багъманчи тир лезги дишегьлиди вичин дачадин участокда арадал гъанвай гуьзел багъдикай ва пешедин сирерикай суьгьбетна.

▪ Квевай цайи кьван цуькверин ва тарарин кьадар лугьуз жедани?

- Муракаб суал я. Гъар йисуз за 30-далай тIимил тушиз цIийи набататар цазва. Бязибур экъечIзава, бязибур, гьайиф хьи, - ваъ. Санлай къачурла, за цайи набататрин кьадар 1000-далай тIимил туш лагьайтIани жеда. Иник къизилгуьлерни, гзаф кьадар маса жуьре цуькверни (лилияр, крокусар, нарциссар...) акатзава.

▪ Куьне "къаюмвалзавай" набататрин арада иллаки рикI алайбур авани?

- Заз вири кIанда! Амма къизилгуьлер - кьетIендиз. Абур захъ 150 жуьре ава.

▪ Куь машгъулат квелай башламиш хьанатIа лугьудани?

- 2006-йис. А чIавуз чун хизанни галаз вахтуналди дачадиз куьч хьанай. Амма уьмуьрдин вакъиаяр акI кьиле фена хьи, чун ина фикирда авайдалай са кьадар геждалди амукьдайвал хьана. Са кьадар лагьайла къейд ийин, чун гилани гьа ина яшамиш жез ама. Сифтени-сифте за цана арадал гъайи набатат сирендин тар тир. Гзаф гелкъуьн герек тушир ада гьикьван гуьрчегдиз цуьк акъуднай! Жуван зегьметдин нетижа акур зун набататриз авайдалай гзаф фикир гудай, вахт серфдай ва жуван хсуси багъ арадал гъидай фикирдал атанай.

▪ Чаз аквазвайвал, и кардик куьн тамамдаказ экечIна. ХъуьтIуьн вахтунда квел машгъул я?

- Вири гьавадин шартIарилай аслу я. Сифтедай за багъда авай набататар кIевирзава. Идаз тахминан декабрдин эхирдалди вахт герек жезва.

Январдиз тумарин селекцияда арадал гъанвай цIийивилер ахтармишзава. Багъманчивилин алатрикай маса вахчуна кIанзавай шейэрикай фикирзава. Тумар цунин цIийи къайдайрихъ галаз таниш жезва. И кар гзаф итижлуди ва зегьмет истемишзавайди я.

▪ Хсуси тежрибадикай менфят къачуна, жегьил багъманчийриз гьихьтин меслятар гуз жеда?

- Кьакьандиз экъечIдай набататар - багъдин юкьва, аскIандиз экъечIдайбур къерехрай цана кIанда. Кьилинди гъиле авай кардал рикI хьун я. Куьне серф авур кьван зегьметрин нетижа багъди квез артухни алаз арадал хкида.

▪ Сагърай!

Тамар цIаярикай хуьн!

Хазран КЬАСУМОВ

Алукьнавай гад чимиди хьанва. Гзаф йикъара гьавадин чимивал 25-30 градусдилай алатзава. Ида тамун чкайра цIаяр кьунин хаталувал арадал гъизва. И кар себеб яз Дагъустан Республикадин тамарин майишатдин Комитетди 2021-йисан 1-апрелдилай Дагъустандин тамарин фондунин мулкунал цIаяр кьунин хаталувилин сезон тайинарнава. Кьасумхуьруьн ва Кьурагьрин лесничествояр акатзавай "Касумкентское лесничество" ГКУ-дихъ 16 000 гектардилай виниз тамар ава. Анин работникри тамар цIаяр кьуникай хуьн патал вуч кIвалахар тухванва, гьихьтин серенжемар кьабулзава?

И ва маса суалриз жавабар жагъурунин мураддалди чун "Касумкентское лесничество" ГКУ-дин директор Лазир Фармановахъ ва РД-дин "Дагестанский лесопожарный центр" ГАУ-дин районрин уртах отделдин начальник Къадир Межидовахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

- Гьелбетда, тамари цIаяр кьуни неинки набататрин, гьакIни гьайванрин алемдизни еке зиянар гузва, - лугьузва Л. Фарманова. - Ихьтин чIуру нетижайри тарар, къушар, гьайванар кунал, накьвадин винел пад терг авунал гъизва. И кар фикирда кьуналди, алай вахтунда кардик квай федеральный закондин бинедаллаз, цIаяр кьунин хаталувилин сезондин вахтунда тамун чкайра цIай квай спичкадин кьалар ва пIапIрусдин кьатIар гадарун, тамуз фейила, ягъ ва я бензин кужумнавай шейэр тун, гъуьрчез фейила, фад цIай кьадай затIар ишлемишун, путулкаяр ва ханвай гуьзгуьдин кIусар тама тун, тарарин кIаник квай векьиз, ачух майданриз, чиле авай векьеризкьалариз цIай ягъун, куьтягь тахьанвай цIай гуьзчивал алачиз тун къадагъа авунва.

Лазир Фармановa алава хъувурвал, карханадин работникри тамара цIаяр кьунин дуьшуьшар тахьун патал тайин кIвалах тухузва. ИкI, там квай чкайриз фидай рекьер ремонтна, къайдадиз гъанва, пешекарри, чкайрал физ, хуьрерин агьалийрихъ галаз гъавурда тунин кIвалах тухузва. Тамарин мукьув цIай татун патал тарарин къерехар тирвал санлай 69 километрда цанар цанва.

- Гатфарин, гатун чими йикъара тамара цIаяр кьунин хаталувал артух жезва, - лугьузва районрин уртах лесопожарный отделдин начальник Къадир Межидова. - Тама цIай кьунин дуьшуьш алай йисан апрелдин вацра Бутхуьруьн ва Сайтархуьруьн мулкара хьана. Вахтундамаз хабар хьунин ва тади серенжемар кьабулунин нетижада цIай хкадариз алакьна. Хаталувал тахьун патал игьтият квадар тавун чарасуз я. РД-дин тамарин майишатдин Комитетди тагькимарзава хьи, тама цIай кьур дуьшуьшар хьайитIа, тахсиркарар административный ва уголовный жавабдарвилиз чIугвада.

Тамар чи девлет, инсаниятдиз Худадин патай савкьат я. Гьавиляй чна тамар хуьн, абурун девлетар артухарун лазим я.

Тамари цIаяр кьур дуьшуьш хьайитIа, агъадихъ галай телефонрин нумрайриз зенг авун лазим я:

тамарин майишат хуьзвайбур - **8 800-100-94-00**; РФ-дин МЧС-дин РД-да авай ГУ - **8 (8722) 39-99-99**; РД-дин "Дагестанский лесопожарный центр" ГАУ - **94-01-02**

Милли прессадин фестиваль

Сад лагьай сеферда

1 ◂

Гуьгъуьнлай мярекатдал Лезги театрдин директор Динара Эминова, филологиядин илимрин доктор Фаида Гъаниева, Дагъустандин халкьдин писатель Абдуселим Исмаилов, “Лезги газетдин” литературадин отделдин редактор Мердали Жалилов, лезги писателрин Союздин председатель, филологиядин илимрин кандидат Сардар Абил, “ЦIийи дуьнья” газетдин кьилин редактор Дашдемир Шерифалиев, Дагъустандин халкьдин артистка Зерифа Къухмазова, РД-дин писателрин Союздин лезги секциядин секретарь Владик Батманов, “Куьредин хабарар” газетдин отделдин редактор Хазран Кьасумов, Санкт-Петербургдай хтанвай мугьман, шаир Гуьзеля Гьасанова, лезги чIалан муаллим, шаир Гъулангерек Ибрагьимова ва масабур рахана. Абуру хайи чIалал акъатзавай газетрикай, журналрикай чпин фикирар лагьана, лезги чIал, пресса хуьнин, вилик тухунин карда гьялна кIанзавай месэлаяр къейдна.

Фестивалдин сергьятра аваз Лезги театрдин директор Динара Эминовади, “Лезги газетдин” 100 йис тамам хьун мубарак авуналди, редакциядин коллективдив Гьуьрметдин грамота вахкана. Газетдин кIвалах жегьилриз ватанпересвилин тербия гудай М.Танкаеван тIварунихъ галай фондунин патайни Гьуьрметдин грамота гуналди къейдна. И фондунин председатель Гьасангьуьсейн Абдулжелилова гьакIни яргъал йисара илимдин рекье зегьмет чIугвазвай чIалан алим Фаида Гъаниевадив “Дагъустандин намусни дамах - Къизилдин лекь” медаль вахкана. Милли публицистика вилик тухуник чIехи пай кутунай РД-дин информациядин ва печатдин министерстводин патай гьуьрметдин грамотайриз “ЦIийи дуьнья” газетдин кьилин редактор Дашдемир Шерифалиев, “Куьредин хабарар” газетдин кьилин редактор Асият Мирзалиева, “Дагъдин булах” газетдин кьилин редактор Алван Рамазанова, “Самурдин сес” газетдин кьилин редактордин заместитель Рамзес Мурадалиев, “Эренлардин сес” газетдин мухбир, шаир Шагьбала Шагьбалаев ва Лезги театрдин эдебиятдин паюнин заведующий Эминат Заирбегова лайихлу хьана.

Мегьамед Ибрагьимова газетдин редакцияди 2020-йисуз малумарай конкурсра гъалиб хьайи ксарив дипломарни пулдин пишкешар вахкана. Абурун арада Тамила Салманова, Юсиф Саркаров, Роза Мингьажидинова, Фазила Абасова ва масабур авай.

“Лезги газетдин” редакциядив Мегьарамдхуьруьн райондин руководстводин патай администрациядин культурадин отделдин регьбер Эседуллагь Селимова ва “Самурдин сес” газетдин кьилин редактордин заместитель Рамзес Мурадалиева са шумуд савкьат вахкана. Абурун арада райондин кьил Фарид Агьмедова газетдин 100 йис тамам хьун мубаракзавай Тебрикдин тел, райондин медениятдин макандин Кучун-Къазмайрин хуьре авай филиалдин къуллугъчийри хранвай, “Лезги газетдин” 100 йисаз бахшнавай гъвечIи гибе (руководитель - Сариханум Эмирбегова), Тагьирхуьруьн-Къазмайрин искусствадин школада чирвилер къачузвай аялри гьазурнавай баннерар ва маса пишкешар авай…

Фестивалдикай гегьеншдиз вичин фикирар “ЛГ”-дин кьилин редактор М.Ибрагьимова лагьана.

“Санлай къачурла, лезги прессадин фестиваль хъсан гьалда кьиле фена. Мярекатдиз атанвай мугьманрин арада филологиядин илимрин доктор Фаида Гъаниева, философиядин илимрин доктор Омар Гьуьсейнов, ДГУ-дин профессор, илимрин доктор Ризван Гьуьсейнов, Дагъустандин халкьдин писатель Абдуселим Исмаилов, машгьур публицист Фейруз Беделахтул, Мегьарамдхуьруьн райондин администрациядин культурадин отделдин кьил Эседуллагь Селимов, Кьурагь райондин информациядин технологийрин ва печатдин центрадин регьбер Жаврудин Халикьов ва масабур хьуни фестивалдин важиблувиликай лугьузвай. Районрай, шегьеррай “Лезги газетдихъ” галаз сих алакъаяр хуьзвай цIудралди мухбирарни атанвай.

Мярекат суьгьбетрин къайдада кьиле фена. Рахаз кIанзавай гьар са касдиз сегьнедал экъечIдай мумкинвал авай. Кьилин доклад газетдин литературадин отделдин редактор, машгьур шаир Мердали Жалилова авуна. Адаз лезги публицистикадин тарих хъсандиз чида. Газетдин 100 йисан юбилейдиз талукьарнавай ктаб гьазурнавайдини гьам я. Гьавиляй ада авур рахунарни, гайи теклифарни чи милли публицистика патал важиблубур хьана.

Лезги чIалал акъатзавай хейлин газетрин, журналрин редакторар, мухбирар санал кIватIиз хьун фестивалдин агалкьунрикай сад я лагьайтIа жеда. Малум тирвал, икьван чIавалди чи милли прессадин тарихда ихьтин мярекат садрани тешкилнавачир. Кьилин редакторринни кIелзавайбурун арада кьиле фейи гуьруьш иллаки метлеблуди хьана. Хъсан теклифар гайибурни авай. Мисал яз, шаир Гуьзеля Гьасановади аялар патал лезги чIалал шиирар кхьизвай авторар тIимил хьанвайди къейдна. Адан гафаралди, лезги районра авай гзаф кьадар ясли-бахчайрин тербиячияр, аялриз гудай кьезил, залан тушир чIалалди кхьенвай шиирар жагъин тийиз кIевера гьатзава. И кар фикирда кьуна, ада “Лезги газетда” аялар патал чара ийизвай чинрин кьадар артухарун теклифна.

Лезги чIалан муаллим, шаир Гъулангерек Ибрагьимовадин фикирдалди, акьалтзавай несилар хайи чIал, милли адетар чирунивай къвердавай къерех жезва. И кардиз таъсирзавай себебрикай сад мектебра кIелзавай аялриз, абурун диде-бубайриз хайи чIалан тарсариз фин-тефин хкядай азадвал гун я. Гъ.Ибрагьимовади хабар гайивал, лезги хуьрера авай са кьадар мектебра бязи аялар хайи чIалан тарсариз ерли физвач. Генани къурху кутазвай кар ам я хьи, диде-бубайрини ихьтин аялрин тереф хуьзва. “Лезги чIал квез герек я?” лугьудайбур пайда хьанва чи хуьрера.

Гьакъикъатдани, тIал алай месэла я. Мектебра хайи чIалан тарсарив эгечIзавай тегьер пайгардик квач. Аялар тарсариз тефин, сятерин кьадар тIимиларун, хайи чIаларай сад тир имтигьан тахьун... И сиягь мадни давамариз жеда. Дагъустанда хайи чIаларин гьакъиндай кьилдин къанун кьабулда лугьуз гафар-чIалар гзаф хьана, амма месэладал къени кIукI атанвач. И къанун кьабулун, шак алачиз, Дагъустандин халкьарин чIа-лар хуьнин рекье кар алай камарикай сад жеда.

Лезги чIалал акъатзавай вири изданийри литературадин чIалан истемишунар вилив хуьн герек тирди къейд авурбурни хьана фестивалдин иштиракчийрин арада. Бязибуру газетриз гъвечIи ва юкьван карчивилин, образованидин месэлайрай кхьизвай макъалайрин кьадар гзафарун меслятна. “Лезги газетдин” штатдик квачир мухбир Хазран Кьасумова нубатдин сеферда лезги прессадин фестиваль лезги районрикай сана тешкилун теклифна.

Иштиракчийри гайи вири теклифар, меслятар, фикирар чна редколлегиядал веревирдда, сафунай яда, кIвалахда менфят къачуда. Абуру къейд авур крар, гьакъикъатдани, важиблубур я. Амма, зи фикирдалди, алай вахтунда лезги публицистикадин вилик акъвазнавай виридалайни кьилин месэла хъсандиз хайи чIал чидай, метлеблу макъалаяр кхьидай жегьил пешекар журналистар кьит хьун я. Редакциядин кIвалахдал жегьилар желб авун патал чна школьникрин, студентрин арада олимпиадаяр, конкурсар тухузва, гъалибчийриз, абурук руьгь акатдайвал, савкьатар, пулдин премияр гузва. Амма чи йикъара хайи чIал чирдай факультетрик, отделенийрик экечIзавайбурун кьадар лап тIимил я. Себеб вуч я? Муаллимдиз, милли газетдин мухбирдиз къвезвай мажибар гъвечIибур хьун. Гьавиляй жегьилри “кьеж квай” пешеяр хкязава. Мажибар гзафарун, филологиядин факультетра кIелзавай студентриз алава стипендияр тайинарун, хайи чIалан конкурсра, олимпиадайра кIвенкIвечи чкаяр кьазвайбуруз хъсан премияр гун ва маса месэлаяр гьялун патал Ярагъ Мегьамедан тIварунихъ галай мергьяматлувилин фондунин председатель Гьажибуба Рустамова лезги чIал вилик тухудай махсус фонд арадал гъун теклифнай. Белки, чалай гьахьтин фонд кардик кутаз алакьайтIа, ихтилат физвай месэлани гьялиз жен. ИншаАллагь!

Мумкинвал хьайитIа, лезги прессадин фестивалар къведай йисарани тухуда. Нубатдинди лезги публицистикадин ватан яз гьисабзавай Ахцегьрин хуьре тешкилда. РикIел хкин, лезги чIалал сад лагьай газет 1928-йисуз Ахцегьа акъатнай. Адан редактор машгьур алим Гьажибег Гьажибегов тир.

Фестивалдин нетижаяр кьадайла, тешкиллувилин кIвалахдин жигьетдай фикир таганвай месэлаяр амайди винел акъатна. Къведай гъилера абур арадай акъудда, мярекатдин программа гегьеншарда, адак цIийивилер кухтада.

Заз лезги прессадин сад лагьай фестиваль тешкилуник пай кутур гьар са ватанэгьлидиз сагърай лугьуз кIанзава. Хайи чIалан къайгъуда хьун чи умуми везифа я!”.

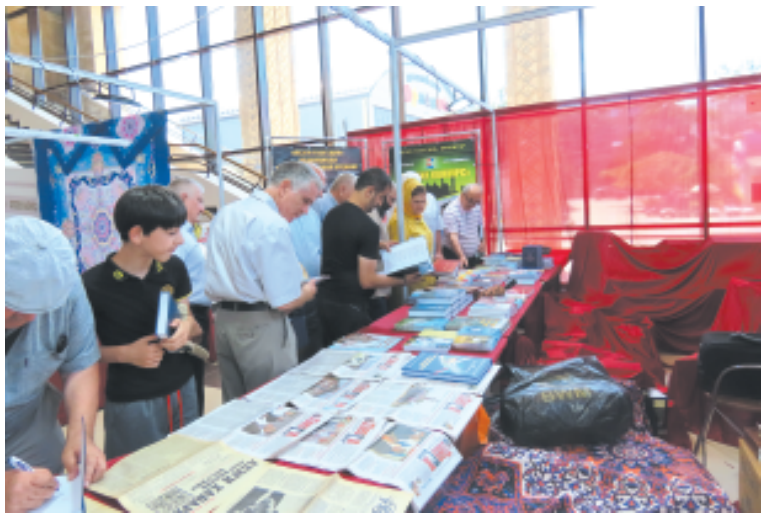

Лацу халат алайбур

ТIугъвалдихъ галаз женгина

Надият ВЕЛИЕВА

Гьар са касдиз вичин уьмуьр, гьелбетда, сагъламди, бахтлуди, секинди хьана кIан жеда. ГьакI хьунни лазим я, амма бязи вахтара инсанрин кьилел бейхабардиз гьич гуьзлемишни тавур дуьшуьшар, крар къведа. Секинсуз, къулайсуз девирда яшамиш хьун кьисмет хьанва чаз. 2019-йисуз вири дуьньядиз пайда хьайи коронавирусдин тIугъвалди инсаниятдин вилик залан имтигьан эцигнава. Гьайиф хьи, къенин юкъузни адан чIуру таъсирди чав секиндиз яшамиш жез тазвач. Хаталу тIугъвалди гзаф инсанар, гьам жегьилар, гьам яшлубур уьмуьрдивай къакъудна, гьикьван багьрийрин рикIера сагъ техжедай хирер авунва.

Азарлу гьар са касдиз, гьелбетда, духтурдивай куьмек кIан хьун тIебии кар я. Виридаз малум я: ковиддин азар пайда хьайи йикъалай башламишна, чи духтурри азарлуяр кьиникьикай къутармишун патал къачузвай зегьмет лугьуз тежедай кьван екеди я. Гзафбуру чпин кIвалюгъ, хизанар туна, варцаралди "яру зонада" и азардихъ галаз женг чIугуна, гилани чIугвазва. И кардай чна абуруз рикIин сидкьидай чухсагъул, аферин лугьузва. Уьлкведин Президентдини абурун зегьметдал къимет эцигна хъсан кар авуна.

Азарханайра начагъбур сагъарзавай духтуррилай гьейри, шегьердин поликлиникайра и хаталу азардиз акси, яни адан вилик пад кьун патал гьихьтин серенжемар кьабулзаватIа чирун патал и йикъара зун Махачкъала шегьердин 6-нумрадин муниципальный поликлиникада 20 йисуз гьакъисагъвилелди зегьмет чIугвазвай духтур-терапевт **Сабина Селимовна БАБАЕВАДИХЪ** галаз гуьруьшмиш хьана.

Сабина духтурдин ери-бине Ахцегь райондин Чеперин хуьр я. Ам 1976-йисуз Махачкъала шегьерда дидедиз хьана. Адан буба Бабаев Селима яргъал йисара Дагъустандин МВД-дин къурулушда, диде Мафията горпищеторгда кIвалахна. Алай вахтунда абур пенсияда ава. Абуру пуд велед тербияламишна, виридаз кьилин образование гана, уьмуьрдин шегьредал акъуднава. ЧIехи руш Тереза кIвалин кайвани я. Хва Марата МВД-да кIвалахзава.

1993-йисуз шегьердин 33-нумрадин школа лап хъсан къиметар аваз куьтягьай Сабина Дагмединститутдин лечебный факультетдик экечIна. КIелунрал рикI алай, вичикай вини дережадин духтур хьунин мурад авай руша 1999-йисуз институт лап хъсан къиметралди акьалтIарна. Гуьгъуьнлай республикадин тади куьмекдин больницада интернатурада кIелна. Духтурвилин диплом гвай жегьил пешекарди 2001-йисуз шегьердин 6-нумрадин муниципальный поликлиникада участокдин духтурвилелай вичин зегьметдин рехъ башламишна. Ина ам гьакъисагъвилелди, галатун тийижиз, шегьердин агьалийрин сагъламвилин къаравулда акъвазна 20 йис я. КIелдай йисара институтда гьикьван дерин чирвилер къачунвайтIани, кIвалахдин сифте йисара, патав азарлуяр атайла, жегьил пешекардик са гьихьтин ятIани къалабулух акатай вахтарни хьайиди рикIел хкизва ада. Амма духтур гьа сифте йикъалай вичин пешедив рикI гваз, азарлудан гьалдикай хабар кьуналди эгечIна, вичин хиве

авай везифаяр еке устадвилелди кьилиз акъудиз алахъна.

Участокдин духтурдин кIвалах регьятди туш. Гьар са участокда 1800 кас азарлуяр ава, гьар юкъуз медсестра Эседова Перидихъ галаз санал 12-15 кас азарлуяр кьабулзава. Лугьун лазим я хьи, 35 йисан стаж авай Перидиз вичин участокда авай вирибурун тIварар, фамилияр, гьатта адресарни кваз хуралай чизва.

- Коронавирусдихъ галаз алакъалу яз духтуррин ва медсестрайрин кIвалахар мадни къалин хьанва. Алай вахтунда чи участокда ковиддик азарлу хьанвай 6 кас ава. Абурукай 2 кас кIвалера сагъарзава, 4 кас стационардиз рекье тунва, - лугьузва духтурди. - Идалайни гьейри, поликлиникадиз къвез тежезвайбурун сагъламвал кIвалериз физ ахтармишзава, ивидин анализар къачузва, дамарра ивидин гьерекат ахтармишзава, лазим тир рапар язава, дарманар гузва. Алай вахтунда вичикай еке хаталувал авай коронавирусдин азар чукIун тавун патал гьихьтин серенжемар кьабулун лазим ятIа, агьалияр гьавурдик кутазва. Мадни ковид квани, квачни чирзава, азарлуйриз гьатта пулсуз дарманар гузва. Алай вахтунда поликлиникада ковид азардиз акси рапар ягъуниз талукь серенжем кьиле физва. Чпин хушуналди иниз рапар ягъиз къвезвай агьалийрин кьадар эхиримжи йикъара артух хьанва.

Духтурдин патав гьар юкъуз куьмек кIанзавай гзаф азарлуяр къвезва. Сабина духтурди абурухъ дикъетдивди яб акалзава, лазим тир пешекаррин патав рекье туна, вири патарихъай ахтармишна, дуьз диагноз эцигна, сагъарунин серенжемар кьабулзава. Азарлуярни адалай рази яз хъфизва. Ингье адан кабинетдай экъечIай азарлу дишегьли Жамалдинова Руизади адакай вуч лугьузватIа: "Жегьил, гуьрчег акунар алай, милайимдаказ рахадай, чина мергьяматлувилинни регьимлувилин нур авай чи Сабина рикI къени, гьил михьи, вичин пеше дериндай чидай, масадан дердиникай хабар кьадай духтур я. Аллагьди хуьрай вич..."

Инал заз Сабинадихъ галаз яргъал йисара санал са кабинетда кIвалахай участокдин духтур Раисат Хайбулаевадин гафарни гьиз кIанзава: "Сабина Селимовна гзаф хъсан, къени къилихрин инсан я. Ада вичин хиве авай везифаяр намуслувилелди кьилиз акъудзава. Адаз сабурлувал, милайимвал тIебиатдин патай пай яз ганва. Ам, вичин пеше дериндай чидай духтур хьиз, жегьилрин насигьатчини я. Сабина Селимовнадиз азарлуйрин ва коллективдин арада еке гьуьрмет, авторитет ава. Сагърай вич..."

Кьилин категориядин духтур тир Сабинадиз за са шумуд суални гана:

▪ **Куьне духтурвилин пеше гьикI хьана хкяна?**

- Школада, иллаки эхиримжи классра кIелдайла, сир туш, гележегдин пеше хкягъунин месэла гьар садан вилик акъваззава. Гзафбуру экономиствилин, юриствилин пешеяр хкяда. За фикирна хьи, духтурвилин пеше виридалайни гзаф герек, мергьяматлувилин пешейрикай сад я. Ви патав къвезвай азарлуяр, вакай куьмек хьана, сивел хъвер алаз хизанрин патав хъфейла, духтур патал идалай еке бахт авани мегер! Мадни зи диде-бубадизни закай духтур хьана кIанзавай. И кардал за кIусни пашманвалзавач.

▪ **КIвалахдин шартIарикай вуч лугьуз жеда?**

- Поликлиникада агьалийрин сагъламвал ахтармишун патал вири жуьредин шартIар яратмишнава. Азарлуяр патал процедурайрин, физиотерапиядин, УЗИ-дин, азарриз акси рапар ядай кабинетар, лаборатория кардик ква.

▪ **Куь коллективдикайни са кьве гаф лагьанайтIа, кIанзавай.**

- Чи коллектив чIехиди ва дуствилинди я. Ина еке стаж, тежриба ва кьилин категория авай духтуррини медсестрайри кIвалахзава. Абуру агьалийрин сагъламвал мягькемарун патал чIугвазвай зегьмет екеди я. Идалайни гьейри, поликлиникадин заведующий Бурлият Шамсудиновна Исаева гзаф истемишдай, тешкилатчивилин алакьунар авай хъсан регьбер я. Ада чавай хиве авай везифаяр намуслувилелди кьилиз акъудун, азарлуйрихъ дикъетдивди яб акалун ва абурун дердиниз дарман авун истемишзава.

▪ **КIвалахда квел гьихьтин четинвилер гьалтзава?**

- Ахьтин четинвилер авач. Квез аквазва хьи, чи кабинетар гьвечIибур я. Ина 2 духтурдини 2 медсестради 2 кас азарлуярни кьабулайла, иллаки гатун вахтунда нефес дар жезва. Амма и кар чалай, поликлиникадин руководстводилайни аслу туш. Гележегда чахъни гегьенш дарамат жедайдак умуд кутаз кIанзава.

Сабина, бажарагълу духтур хьиз, камаллу кайвани, кIани дидени я. Вичин уьмуьрдин юлдаш, яшайишдин рекьяй страхованидин фондуна кIвалахзавай Агьмедов Расимахъ галаз санал хизанда са хвани руш тербияламишнава. Руш Гюллиди дидедин пеше хкянава. Ада Дагъустандин медуниверситетдин 5-курсуна кIелзава. Хва Тажудина и йикъара 11- класс куьтягьнава. Адаз юриствилин пеше къачудай фикир ава. Къуй ам вичин мураддихъ агакьрай!

▪ **Эхирдай, "Лезги газет" кIелзавайбурухъ элкъвена, куьне вуч лугьудай?**

- Сифтени-сифте "Лезги газетдин" редакциядин къуллугъчийрихъ ва ам кIелзавайбурухъ мягькем сагъламвал хьана кIанзава заз. Гьуьрметлубур, жуван сагъламвал хуьх, гьадалай еке девлет авач. Адак рехне акатайла, сагъламвал арадал хкун гзаф четин я. Гьавиляй вахтунда къайгъу чIугуна кIанда.

Чазни Сабина духтурдихъ чандин сагъвал, уьмуьрда, хизанда хушбахтлувал хьана кIанзава. Къуй чIуру вирусарни, уьзуьрарни дуьньядилай квахьрай!

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Гьатта алатай асирдин сифте кьилерайни кваз яшар 40-далай алатнавай ксар яргъалди яшамиш жезвайбур яз гьисабзавайди тир. Квез чидани вучиз акI тиртIа? Алай аямда чпикай хаталувал авачир хейлин азарри а чIавуз санлай хизанар, магьлеяр, шегьерар михьи авур дуьшуьшарни тарихда тIимил малум туш. Къенин юкъуз медицина вилик фенва, адан куьмекдалди неинки азарар сагъарзава, гьакI абурун вилик пад кьазни чир хьанва. Ихтилат вакцинадикай физва. Адан куьмекдалди инсандин беденда азардикай хуьз алакьдай иммунитет арадал къвезва. Гьа са вахтунда "вакцинадиз аксибурни" авазва, абуру ам менфятсузди яз ва я гьатта адакай еке зиян аваз гьисабзава. Ахьтинбур гьахълу ятIа? Дуьньяда виликрайни пайда хьайи, вирусри арадал гьизвай залан азаррихъ (гепатит А, ярар, цIегьер, полиомиелит, столбняк...) галаз женгина анжах абуруз акси рапарин - вакцинадин - куьмекдалди гъалиб жез алакьайди рикIел хкиз кIанзава...

Татьяна БЕЛЯЕВА:

"Анжах рапар ягъуни куьмекда"

Азардиз акси рапар ягъунин важиблувал алатай жуьмядиз Махачкъалада, Дуствилин кIвале, республикада эхиримжи кьве гьафтеда коронавирусдин тIугъвалдикди начагъ жезвайбурун кьадар артух хьуни секинсузвал кутунвайвиляй Дагъустандин Общественный палатади (ОП) кьиле тухвай заседанидални къейдна. Адан кIвалахда, ОП-дин членрилай гьейри, РД-дин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади, Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидин регьбер Николай Павлова, республикадин 20-далай виниз общественный тешкилатрин регьберри, журналистри иштиракна.

Заседание ачухай ва кьиле тухвай Дагъустандин Общественный палатадин председатель Абдулмуъмин Ибрагьимова дуьньядин 65-далай виниз уьлквейрин агьалийри Россияда акъуднавай вакцинадикай менфят къачузвайдал, и месэладив жавабдарвилелди эгечIунилай чакай гьар садан уьмуьр ва сагъламвал аслу тирдал фикир желбна. Мадни РД-дин Кьил Сергей Меликова республикадин агьалийрин сагъламвал хуьн патал тIугъвалдиз акси рапар ягъуниз эвер гун ва республикада 21-июндилай кардик кухтун хъувунвай сергьятламишунар веревирдна.

Республикада алай вахтунда арадал атанвай чIуру гьаларикай, алатай гьафтеда коронавирусдикди азарлубурун, иллаки адетдинди тушир стIалжемди тади гузвайбурун кьадар гзаф хьанвайдакай рахадайла, Т.Беляевади къейд авурвал, фендигар азардикай хуьдай анжах са рехъ ава - азардиз акси рапар ягъун. Адан гафарай малум хьайивал, алай вахтунда азарханайра ковиддикди начагъбур патал часпарар, гьакIни азардиз акси рапар ягъун патал пунктар артухарунин къайгъуйрик ква. Республикадиз вакцина лазим кьадарда, герек вири къайдайрал амал авуналди агакьарзава.

* * *

Дагъустандин районрани вакцинадин кьитвал авачирди чав анрай агакьзавай малуматрай ашкара жезва. ИкI, къенин юкъуз Сулейман-Стальский районда 1500-далай виниз ксари азардиз акси рапар янава. И йикъара райбольницадин медикрин бригадади ЦIийи Макьарин хуьруьн амбулаторияда чIехи яшара авай 18 касдиз рапар яна. Гила ина (икьван чIавалди рапар ягъайбурни кваз) рапар янавайбурун кьадар 150-далай виниз алатнава. Мукьвал вахтара духтурар КIварчагъ дерединва Кьасумхуьруьн СП-дик акатзавай хуьреризни фидайвал я.

* * *

Мегьарамдхуьруьн районда ковиддиз акси рапар янавайбурун кьадар, чав 16-июндиз агакьнавай малуматдалди, 2050-далай алатнава. Райондин центральный больницада кардик квай ва кьилди и серенжемдиз талукь пунктарани агьалияр патал гьафтедин вири йикъара рапар ядай мумкинвилер яратмишнава. Идалайни гьейри, мобильный бригадайри графикдин бинедаллаз яшлу ва бедендин мумкинвилер сергьятламишнавай ксариз чкайрал, кIвалеризни физ, рапар язава.

* * *

И йикъара коронавирусдикай хуьн патал рапар ягъайбурун арада Докъузпара райондин администрациядин къуллугъчиярни ава. Рапар янавайбурун виридан гьалар хъсанзава.

Хуьруьг Лукьманан - 100 йис

Лазим чIавуз цан хьанайтIа...

Мердали ЖАЛИЛОВ

Чи хуьрера ахьтин шаирар, гьикаятчияр хьана хьи (инанмиш я, гилани абур гьар са хуьре, магьалда гьалтун мумкин я) чпикай, са артух викIегь хьана, я чпи, хабар тагай, я масадаз акуна, фикир желбна, майданра машгьур тавур... Машгьур тахьана (тушиз) амукьна абур... Амма...

Къизил руквадикайни аквада лугьудайвал, кIелзавайбурув кьериз-цIаруз хьайитIани эсерар агакьна, рикIелай алат тийизвайбурни чахъ гзаф ава. Ахьтинбурукай сад, чи фикирдалди, **Хуьруьгви Лукьман АЛИСКЕРОВ** я. Ам дидедиз хьайидалай инихъ цIи 100 йис тамам жезва. И макъалани гьа кардихъ галаз алакъалу яз арадал атанва.

Заз ам патавай акур кас туш, амма шиирар фадлай кIелзавай. Гьеле алатай асирдин 70-80-йисара Хуьруьг Лукьманан хъверни зарафат квай эсерар Ахцегь райондин "ЦIийи дуьнья", гагь-гагь "Коммунист" газетриз, "Дуствал" альманахдиз акъатзавай. Адан эсерар заз мукьувай танишарай ва фикирни дериндай желб авур себеб 2013-йисуз къейд авур Дагъустандин халкьдин шаир Хуьруьг Тагьиран 120 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу я.

Ахцегь райондин Хуьруьгрин хуьре кардик квай "Просвещение" фондунин сагьиб (президент), РД-дин лайихлу муаллим Магьмуд Абдулжелилович Абдулкеримован теклифдалди за чIехи шаирдин муаллимринни адан ученикрин ирсиниз талукь **"Лезги шаиррин гевгьерар"** кIватIал гьазурна, адан редакторвални авуна. Хуьруьг Тагьиран ученикрикай сад хьайи Хуьруьг Лукьманан шиирри и кIватIалда лайихлу чка

кьунва. Сифте яз за гьиссна: Тагьиран патав чIехи хьайи са шаирни усалди, зайифди, хайи чIалан алемдин хазинадивай яргъади хьанач. Абуру гьар сада чпелай алакьдайвал а хазинадиз къуллугьна. Гьелбетда, Хуьруьг Лукьманани вич чIехи шаирдин ирсиниз мукьва тирди субутна.

Шаирдин 100 йис гьикI къейддатIа, заз чидач. Амма газетда чна ам кIелзавайбурун рикIел хкун ва адакай лайихлу тир гафарни кхьин кьетIна. Эхь, вичин эсеррин туькIуьр хьуниз, сеслувилиз, везинлувилиз, манаметлебдизни Хуьруьг Лукьман Хуьруьг Тагьираз гзаф мукьва я. Хуьруьн агьалийрин ацукьун-къарагъунин, яшайишдинни асайишдин, багьривилинни вафалувилин, намуслувилинни мердвилин месэлайри шаирдик датIана гъалаба ва гьевес кутурди адан саки вири эсеррай кьатIуниз жезва.

Уьмуьрдал ам ашукь тир, амма тIебиатдин патай тагай сагъламвилин гьалди ам гзаф мурадривай къакъудна. Гьавиляй хейлин цIарарай шаирдин руьгьдин пашманвилин гьиссерни агакьзава:

Югъди-йифди кхьидай за,
Жувахъ сагълам чан хьанайтIа.
Саз къачуна, лугьудай за,
Хъсан ширин ван хьанайтIа...

("ХьанайтIа" шиирдай)

Маса шиирда и сефилвилин гьиссер айгьамри эвеззава:

Гьикьван за квел чIугван зегьмет,
Акъатна зи рад, келемар.
Квез амукьуй къуй куь девлет,
Залай элячI дад, келемар...

("Келемар" шиирдай)

За мад мисалар гъизвач.

100 йис тамам жезвай шаирдин гьелелиг акъатнавайди "Рагъ" тIвар алай гъвечIи са ктаб я. Юбилей къейд авун патал, белки, адан вири эсеррикай ибарат чIехи ктабни чапдай акъуддай жумарт ксар акъатин...

Хуьруьг Лукьман Алискеров 1921-йисан 13-июндиз Ахцегь райондин Хуьруьгрин хуьре дидедиз хьана. Юкьван школа куьтягьна, вири уьмуьрда лежбервилел ва устIарвилел машгъул хьана.

Х.Лукьмана жегьил йисарилай вичин эсерар кхьизвай. Винидихъни лагьанвайвал, абур жуьреба-жуьре альманахра, журналра, газетра чап хьана.

Х.Лукьман 1988-йисуз хуьре кечмиш хьана, гьана кучукнава.

Агъадихъ чна адан чи гъиле гьатнавай эсеррикай чапзава.

Хуьруьг ЛУКЬМАН

ХьанайтIа

Югъди-йифди кхьидай за,
Жувахъ сагълам чан хьанайтIа.
Саз къачуна, лугьудай за,
Хъсан ширин ван хьайитIа.

Текдиз эхиз жедач къулав,
Ава чанда къати ялав,
Жедачир хьи зи рикI чIулав,
Вазни заз хьиз кIан хьайитIа.

Ша чекмеяр алаз къекъвен,
Цацар тунва чи шад рекье.
Хъсан жедай фитнекар къе,
Гьа алайнал къван хьанайтIа.

Хьун патал чи кефияр куьк
Ви къуллугъда акъвазна тик,
Даим за вав гъиз тадай цуьк,
Вун - хилер, зун тан хьанайтIа.

Акьван харжун герек туш пул,
Ник къени я, гур къведа зул,
Бегьер жедай анай чаз бул,
Лазим чIавуз цан хьанайтIа.

Вучиз хьуй?

Зав рахамир лугьуз вуна,
Зун мез аваз, лал вучиз хьуй?
Ам ахьтин пис рекье туна,
КIвале даим къал вучиз хьуй?

Алат залай - минет я ваз,
Буш азабар гумир жуваз,
Гьахъ зи пата аваз-аваз,
Закай адаз кал вучиз хьуй?

Чи арада гьатна кьве вак,
КукIварнава гьуьрметдин рак,
Са тахсирни квачиз жувак,
Зал чарадан чIал вучиз хьуй?

Яб це вуна, я цIай квай цIукI,
Гьикьван хьуй вун фитнедин лукI,
Чин тийирла кардин кIан-кIукI,
Къене акьван ял вучиз хьуй?

Мад немир на гьич са чIавуз
Ихьтин ламран якIун савуз,
Ни ятIа ам яна лугьуз,
Ви хамуна звал вучиз хьуй?

Накьвар

Къизилдилай багьа затI
Авач лугьуз дуьньяда,
Вирибуру и ракьун
Тарифзава зияда.
Рази туш зун, инсанар,
Са кIусни и гафарал.
Эцигзавач дуьз къимет
Ада хъуьтIел, гатфарал.
- Чилин вири шар къизил
ХьанайтIа, бес вуч жедай?
- Инсан, гьайван, гьашарат
Каш алатна, пуч жедай.
Чи руьгь, чи як, чи уьмуьр
Гузва анжах накьвади.
Инсан патал адалай
ЗатIни авач багьа тир.
Къуллугъ ая накьвариз,
Абур кьилни-кьилева.
Вири кьадар-кьисметар,
Шаксуз, накьвад гъилева.

Келемар

Гьикьван за квел чIугван зегьмет,
Акъатна зи рад, келемар.
Квез амукьуй къуй куь девлет,
Залай элячI дад, келемар.

Апрелдин варз - тухум, гьарай!
Гатфариз лап жеда чал цIай,
Гатун юкьвар хьайи-тахьай,
Вач Бакудиз фад, келемар.

Шумуд сефер куьн дуьзарда,
Гьикьван куьне чун бизарда?
Пуд югъ тахьанмаз базарда,
Жеда куьн пад-пад, келемар.

ЭлкъуьрайтIа туьквенрихъ чин,
Генани рикI жедач секин,
Скидкайрай хъфида куьн,
Вишен кьилиз къад, келемар.

Чан акъатиз гьакI гьавайда,
Уьмуьр фена вири бада.

Айиб хьуй заз усадьбада
ХцайтIа куьн мад, келемар.

Туьтуьнихъ кьван ацIанва зун,
Акуна куь дад, келемар.
Вилеризни тахкурай зи
Мад куьн галай пад, келемар.

Столдиз

Ктаб еке девлет я
КIел ийирдаз атана.
За жуваз кIватI ийизва
А девлетар датIана.

Зегьмет чIугун кеф ятIа,
КIелун чаз я са шадвал.
Хкажнава лап виниз
Ада чирвал, чи садвал.

ГьакI хьайила, гьар юкъуз
КIелни ая, кIвалахни.
И карди, эхь, хуьзва чун,
Кутазва чак дамахни.

Хармандал чаз и стол
ТуькIуьрай кас сагъ хьурай.
ЦIийи хуьруьн инсанар,
Къуй куь кьилел рагъ хьурай!

Яру кIек

Эй яру кIек, вучиз вуна
Акьван къене твазва ялар?
Хабар тушни тахьайтIа ваз
Дегиш хьунухь чина гьалар?
Ви гьарайдихъ муьгьтеж девир
Гьеле фадлай алатнава.
Чаз вахтар чир авун патал
Ракьун кIекер акъатнава.
Зи кIек ала зи столдал,
Адаз чидач таб, я гьилле;
Дуьзгуьндаказ къалурда вахт
Гьа жув ацукьнавай кIвале.
Акьрабарни жуваз лазим
Тир чкадал гьайи чIавуз
Ахварайни авудда чун
Ада чаз кIан хьайи чIавуз.
Мад бес ая ви гьараяр,
Абурухъ гила къимет амач.
Гьикьван кьама туртIан ялар,
Ваз хъийидай гьуьрмет амач.

ЦIийи ктаб

Илиф Фияз

Ш.ШИХМУРАДОВ

Ахцегьай 35 километрдиз кьван винелди дагъларихъ фейила, Фиярин хуьр гьалтда. Ам инсанвал, мугьманпересвал, дуствал гьамиша вине кьадай дирибаш рухвайралди, зегьметдал рикI алай малдарралди, ашукьралди, манидарралди, духтурралди (ва икI мад) фадлай машгьур я. Гила ингье и гуьзел макандин бажарагълу ксарин сан мадни артух тирди къалурзавай писатель, шаир, вични полковник **Нисрет Сейфуллагьович ИСМАИЛОВ** майдандиз экъечIнава, ада чи вилик нубатдин **"Илиф, дустар"** ктаб гъанва. Вичин диде-бубадин руьгьдиз, вири фийивийриз бахшнавай и ктабда хайи ерийрикай пара чими келимаяр лагьанва, ам "девлетрин дагъ", "устадрин чад", "ашукьрин къул", "серкеррин хуьр", "манийрин чан", "эркек рухвайрин ватан", "гъейратрин тур", "тарихрин гъен", "гьуьрметрин син"... тирди къалурнава.

18-июндиз Махачкъалада цIийи ктабдихъ галаз танишарзавай мярекат кьиле фена. "Кувшин" ресторандин залдиз теклифнавай ксар ашукь Ширинан "Фиярин хуьр" ва маса манийрин хуш сесерик кваз гьахьзавай.

Мярекат ачухай ва кьиле тухвай гьуьрметлу Идаят Насирова ктабдихъ ва адан автордихъ галаз танишарна, полковникдин уьмуьрдин рекьикай куьрелди суьгьбетна. Ктаб мубаракиз, нафузлу, еке авторитет авай гзаф ксар рахана.

Виридан тIварар кьадай мумкинвал авач (багьишламишрай), кьилди къачуртIа, Зияд Седрединова, Булу Умудалиева, Физавудин Шагьпазова, Гьасангьуьсейн Абдулжалилова, Тарлан Мамедова, Къафар Ризаева, автордин стхайри, ярар-дустари, и цIарарин авторди ва гзаф масабуру Нисрет Сейфуллагьовичан дуьзгуьнвал, къенивал, бажарагълувал къейдна. Абурукай бязибуру лагьай "лувар квай" хьтин ибараяр инал гъун кутугнава: "хъсандиз къени рикI, девлетлу руьгь авайда кхьида", "бажарагълуди вири крара бажарагълу я", "савадлу, кар бажармишдай, гзаф дустар авай кас я, адаз вирида гьуьрметзава, чи государство ихьтин дирибаш рухвайрихъ муьгьтеж я"; "лезги халкьдиз гьа ихьтин рухваяр герекзава", "ахьтин ксар ава хьи, гьар юкъуз са гьихьтин ятIани хъсан кардин гуьгъуьна жедай. Эркек хва я. Адаз хайи ерияр, ярар-дустар гзаф кIанда. РикIе берекат авай и кас чи намус, чи дамах я. Нисрет Сейфуллагьовичан рикI дуьнья хьиз ачух я"...

Рахунрин арайра генерал Танкаеван тIварунихъ галай фондунин председатель Гь.Абдулжалилова Нисрет Исмаиловав РД-дин ветеранрин Советдин патай ганвай "Жегьилар ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишунай" медаль, са жерге маса ксарив генерал Танкаеван тIварунихъ галай знакар вахкана. КIватI хьанвайбур Тарлан Мамедова, ашукьар тир Айдуна, Къафлана, Самира шадарна.

ЧУБАРУКАР

Гуьлжагьан МИСРИХАНОВА

Уьмуьрлух тарс

Къанни цIуд йисалай Ватандиз хъфей заз инин гьар са чкади хайи къулав цIай гузвай тегьерда чими ийизвай. Жегьилвилин йисар, гьиссер рикIе аваз, за яваш-явашдиз камар къачузвай ва гуьзел легьзейрикай лезет хкудзавай.

А чIавара яргъи куьчедин а кьилиз акъатдалди гьалтдайбур вири чидайбур тиртIа, гила 15-20 касдикай анжах сад-кьвед чир жезвай. Хуьруьн кьилихъ галай булахдал фидай рекье, куьгьне кIвалерин вилик къванцел, асани къвалахъ эцигна, сад ацукьнавай. КилигайтIа, - заз гъвечIи классра тарсар гайи Шихверди муаллим. Зун тади камаралди адан патав фена ва салам гана. Ада хушдиз заз жавабни хгана.

- Квез зун чир хьаначни, я муаллим? Зун куьне тарс гайи Гуьлжагьан я.

- Эхь, эхь, зи рикIел вун алама. 4-классдалди за тарсар гайиди тир ваз. Вун гзаф яргъариз акъатна. ГьикI я ви кеф-гьал? Квел машгъул я вун?

- Зунни, гьа куьн хьиз, гъвечIи аялриз тарсар гудай муаллим я. Куьне гьа вахтунда заз авур таъсирди, чан муаллим, зазни куьпеше кIанарна. ГъвечIизамаз аялриз гузвай тербия гьикьван важиблуди ятIа ва къвезмай гележегдин яшайиш а тербиядилай гьикьван аслу ятIа кьатIанай за.

- ГьикI, акъваз кван, зи гьи карди ваз таъсир авунай?

- Завай а кар садрани рикIелай алудиз хьайиди туш, чан муаллим. Са сеферда захъ галаз партада ацукьнавай дуст руш гъилихъ сят галаз школадиз атанай. Заз а сят акьван хуш хьанай хьи, зун ам зи гъиле гьатдай са багьнадихъ къекъвезвай. Школадин гьаятда авай крандал фена, гъилер чуьхуьдайла, ада сят гъилихъай галудна, патав гвай къванцел эцигнай. Кьулухъай адаз таквадайвал фена, за сят къачунай. Етим аял тир заз ахьтин сят гьич ахварайни аквазвайди тушир.

Шехьиз-шехьиз классдиз хтай а руша квез арза авунай ва вичин сят, гъилер чуьхуьдайла, кьулухъай атана, сада къачуна лагьанай.

- Ни и рушан сят къачунатIа, вахце, адан иеси гьам я, - лагьана, классда авайбурун гьар садан чиниз килигнай куьн.

Заз регъуь хьанайтIани, сят вахкуз кIан хьаначир. Ахпа вуна сятдин иеси классдай акъуднай. Чун, классдавайбур, вири цлан патав жергеда акъвазарнай.

- Аялар, куьн вири чинар цлаз яна акъваз, зун куьчантайра къекъведа. Белки, жагъин хъийин адан сят,- лагьанай куьне.

Чун вири, чинар цлаз яна, акъвазнай. ГъвечIи аял тиртIани, зи намусди им пис кар тирди кьатIанай ва заз гзаф регъуь хьанай. Сят чантадай вахчурдалай гуьгъуьниз куьне чаз чинар квехъ элкъуьрун ва гьар сад вичин чкадал ацукь хъувун буйругьнай. Ахпа дегьлизда вил алаз акъвазнавай рушаз хъша лагьанай, виридаз аквадайвал, адав сят вахканай. Куьне лагьайтIа, и кардикай мад са гафни лугьун тавуна, тарс башламишнай. Гьа юкъуз, играми муаллим, куьне зи намус, аялрин вилик леке вегьин тавуна, зал чуьнуьхгумбатI лакIаб акьалдар тавуна, михьиз хвенай. Заз са гаф кьванни лагьаначир. Зи бейнида гьамиша амукьай и карди, играми муаллим, заз ваз ухшар авай тербиячи-муаллим жез рум ганай…

Чун са гзаф вахтунда, сад-садаз килигиз, кис хьана. Ахпа яшар 80 йисалай алатнавай муаллимди, зи гъил вичин яхун ва зурзазвай гъиле кьуна, жаваб ганай:

-Зун а чIавуз куь чантайра вилер акьална къекъвенай ва гьавиляй, гьим нин чанта ятIа, кьилни акъатначир.

И жавабди зун мадни гьейранарнай. Гьа ихьтин муаллимар-тербиячияр хьана чахъ, уьмуьрлух тарсар гудай. И кардал за къени дамахзава.

Машгъулат

Аялар патал туькIуьрнавай машгъулат ацIурунин шартI ихьтинди я: шикилрин тIварарин сифте гьарфар кIуьд тIамадикай ибарат тик ва дуьз цIарара, гьар сада, тикрар тавуна, кхьихь. Машгъулатди аялриз туькIуьр хьанвай гьарфар (месела, ***гъ, гь, хь…***) чирунин карда хъсан патахъай таъсирда. Са бязи гьарфар тIамайра кхьенва. ИчIибур ацIур хъия.

ТуькIуьрайди - Абдул АШУРАГЪАЕВ

1	2	3	4	5	6	7	8	9
		ГЪ	КЬ	ХЬ	ХЪ	К		
		КЬ	Х	ГЬ	Г	ХЬ		
		ХЬ	К	КЪ	ГЪ	Г		
		Г	ХЬ	ХЪ	КЬ	КЪ		
		ХЪ	КЪ	Г	К	ГЬ		
		К	ГЬ	ГЪ	Х	КЬ		
		ГЬ	ХЪ	Х	КЪ	ГЪ		
		Х	Г	КЬ	ХЬ	ХЪ		
		КЪ	ГЪ	К	ГЬ	Х		

Аялриз кIела

Кьуьзуь Аслан

Мерд АЛИ

Гьамиша вичиз хас тир асланвилелди яшамиш хьайи Падишагь бедендиз зайиф хьанвай. Вилерихъ чпин виликан ачухвал, япарихъ хцивал, кIвачерихъ зирингвал амачир. Сив лагьайтIа, сарар квахьна, ракьари кьунвай. Абурни мукьвал-мукьвал я хазвай, я чеб чпелай аватзавай. “Гила кьуьзуь хьанва зун, - пашманвилелди рахана Аслан вич-вичив. - Гила зи гъуьрч куьтягь хьана...”

Гьайванханадин къуллугъчидиз аквазвай, Падишагьдин гуьгьуьл пелеш я. Югъ-къандавай яваш жезва. Вегьезвай якIузни, рузидизни гьяз ийизвач. Жими-журу, хапIа-шапIа вилив хуьзва. Як галачиз Аслан гьикI яшамиш жеда?..

Нубатдин сеферда Падишагьдиз цIийи сарар эхцигна, гьайванханадин иесиди регьятдиз жакьваз жедайвал, адан вилик къуьрен шапIа вегьена. “Неъ, Аслан! Жуван руьгь сагъара, иштягь хуьх! - лагьана ада. - Къуьрер Асланриз Халикьди ганвай дава я”. Гьайванрин пачагь гьич юзунни авунач. Гуя адаз къуьрер ерли акурди туш…

- Неъ, я Аслан! Ваз сарар хъиянава, - лугьузва адаз иесиди. - Килиг, виликан вахтар рикIел хкваш. Гъуьрче вун вилик жедайди туширни?

Аслан гагь вичихъ гелкъвезвайдаз, гагьни вилик квай шапIадиз килигзава. Амма я гъуьрчел вегьедай, я ам недай ашкъи къалурзавач. “Яшамиш хьухь, шапIа”, - лугьузвай хьиз тир.

- ГьикI хьана, жегьил вахтар алатнани? Къуьрез килигзавач хьи? - рахада адав къуншидал алай маса Аслан. Вични - дишиди.

- Эй, за ваз вуч лугьун, - кьагьур квез рахана эркекди. - Вун гьеле жегьилзама. Сарарни сагъ я. Зибур...

- Вибур вуна гьикьван регъвена! Гамишдилайни элкъвейди туш. Филдин кIараб жакьваз алахъдай... Гила, ракьар эхцигайла, таза къуьрезни яб язамач?..

Падишагь генани кьагьурлу хьана:

- Къуьр заз аквазва. Сарарни ракьунбур я. Жакьваз жедатIа чидач заз.

- Жеда, жеда! Килиг садра!

- Жакьвайлани, руфуни къал къачузва. Иливариз жезмач, - сесиник шел кткана Асландин.

- Эй факъир. Руфун сагъ амукьун патал сарар хуьдачирни? - мад рахазва къуншидаллай дишиди. - Вуна руфуниз ракъур тавурди амани? Гъваш лугьудай сагъдиз яц, кал, деве! Асландин пай я лугьудай...

- Гьа чIавуз и югъ къведайди чидачир. Ракьаривайни зи руфун бажагьат хуьз жеда. Рекъвера тIал гьатзава, - кватна шехьна кьуьзуь Аслан.

Дишидаз и кар генани такIан хьана. Элкъвена ам и “ажуз затI” таквар патахъ...

Са шумуд йикъалай клеткада я Аслан, я къуьр амачир. Абуру гьарда санихъ кьил баштанна лугьуда. Къуьр - салар галайвал, Аслан... Ам фейи пад садазни акунач. Къалин тама хъуьтIуьн са юкъуз гъуьрчехъанриз ракьун сарар жагьайдакай хабарар чкIана...

БАЯН:

Вахтунда хуьн тавур затIарин эхир гьа ихьтинди хьун мумкин я. Хуьн тавур чанни гьакI я...

Тамила САЛМАНОВА

Гьайифар

- Диде чан, зун куьчедиз къугъваз фин ма-ан.

- Ваъ, чан зи цуьк, рушари куьмекар гудай затI я дидейриз.

- Зун гьеле гъвечIи я эхир.

- Чизва, гьавиляй за ваз гъвечIи кIвалахар гуда. Ма, къачу и пек, вири тумбочкайрилай руг михьа.

- Накь михьайди вуч тир?

- Агь, чан бала зи, гьар юкъуз пек элкъуьрна кIанзавайди я, таквадай руг ацукьзавайди я анрал.

- Эгь-гь, диде чан, канва зун ви михьивилери. Ви гъиле гьамиша кул ава, гагь гьаятда, гагь кIвале, гагь ваз салан чилелни са пеш такурай.

- ЧIехи жедайдавай абур вунани ийидай крар я, чан руш. Темпел жемир.

- Хъсан я стхайриз.

- Гьабурни акъвазнавач, абуру дахдиз сала куьмекар гузва, генани четин крар ийизва.

- Абур - гьазуран тIуьнни тIуьна, футбол къугъваз, зун - къапар чуьхуьз?.. Эгь-гь, диде чан, зунни гада яз вучиз ханачир на?..

* * *

- Диде, диде, за ви тапшуругъар кьилиз акъудна.

- Машаллагь, чан руш, ви къимет кьуд я.

- Кьуд вучиз, вад тахьана?

- Вад заз гьеле ви дахди ганвач.

- Ада стхайриз гьамиша “ваз вад” лугьузва хьи. Вавай куьмекар гузвай ви рушаз са “вад” гуз жезвач?..

* * *

Дахди бицIи рушаз:

- Айна, вун нин руш я ?

- Дахдин.

- Хъша, дахдин гарданни кьуна, ксус ятIа.

- Ваъ, бахдихъ галаз ксуда.

- Вучиз?

- Чан дах, ви чинал, къуьгъуьрдал хьиз, цацар ала,за зи хъвехъ ви хъуькъвел эцигайла, цацар акьахзава. Дидедин памбаг хьтин хъуькъвел хъвехъ эцигна ксун хъсан я.

Зи дустар

Мирзебег ЭРЗИХАНОВ

Экуьн кьиляй зи кIек - “завал”,
Лув гана къавал,
“Уь-уь” ягъиз, - “Къарагъ, Араз!”
Эвер гузва заз.

“Геж ийимир, вач мектебдиз,
Тадиз хьухь кIвачин.
Вил ягъа на мад ктабдиз,
Гьазур я Лачин”.

КIани Тузик шад я къугъваз,
Къвазна кьве кIвачел,
Рекье твада лугьуз Араз,
Вичин туьнт чIалал.

Мектебдиз кьван туна рекье,
Къвазда вил алаз.
Сятер жеда, къугъваз векье,
Хквер кьван Араз.

* * *

Кьефесдаваз заз бубади
Гъана гъвечIи нькI.
Секин туш ам дар убада,
Хьанва лап гъарикI.
ЦIивцIивдивди эверзава,
Це лугьузва ем.
Мад зи патав къвез, зверзава,
Кутурди хьиз дем.
НькI - халадин тIвар я билбил,
Шад я зав рахаз.
Йиф атана, акьалнач вил,
Эвериз вахаз.
Вердиш хьана зунни билбил,
Хураллайд хьиз саз,
Арабир физ, ягъиз зинбил,
Луварив гатаз.

Низ вуч кIан я?

Кьуьзуьдаз кIанда къулай
чими къул,
Чубандин мурад - бул
хиперин дул.
Дидедиз велед тахьурай юхсул.
Мад низ вуч кIан я?
Ша ийин кьабул.

КIан я акьулдиз кутугай итим,
Твадай рикIера берекатни чим,
Дуьнья сад хьана, тежервал
етим.
Мад низ вуч кIан я?
Намуслу гьаким.

Бегдиз, сусариз - шад мехъерин
чам,
Вагьши гьайванриз - еке
къалин там,
Акьалт тийир рагъ - экуь чирагъ,
шам,
Квахьна, алатуй хажалатни гъам.
Мад низ вуч кIан я?
Хьурай кIвалера аялар хуррам.

Зи пси ЦIарак

Мур-мурд ванцел экуьн кьиляй,
Къвез зи патав, гъвечIи ЦIарак,
Элягъиз кIанз яргъан залай,
Чухваз къвазда тапасрив рак.

Ширин “мяу-див-” Къарагъ,
Къухмаз, -
Заз женжелди эвер гуда.
- Ша са гъвечIи вун зав къугъваз...”
Яваш хъжез, мад зал зверда.

Заз зи пси кIан я гзаф,
Кат-калтугиз къугъвадайла.
Ван хкведач лагьай са гаф,
Хкадриз, зун чухвадайла.

Пагь, са затI я, атайла хъел,
Ухшар жеда абажурдиз.
Кьуьгъуьр хьтин экъисна пел,
Тифтиф - цава, кIапIажул хьиз...

Дарманрин набататар

ДекурквачI

Дагъустанда экъечIзавай дармандин набататрикай сад декурквачI я. Алим Къ.Акимован лезги чIаланни урус чIалан гафарганда къалурнавайвал, ***декурквачI*** урус чIалал ***алтей*** я. Бязи нугъатра адаз ***джилахти*** лугьузва. Шаир М.Бабаханован лезги чIаланни урус чIалан гафаргандини гьа и жуьреда тестикьарзава.

ДекурквачI жегьре рангунин цуьквер ахъайдай, тан 150 сантиметр кьван кьакьан жедай набатат я. Чи вилаятда, Юкьван Азияда экъечIзавай и набатат июндизни июлдиз цуькведа жеда. Гзафни-гзаф абур вацIар, вирер авай дерейра, кьеж квай чуьллера, уьленлухра, кул-кусрин арайра гьалтда.

"Мукалтин" тIвар алай дарман декурквачIдин миже кваз арадал гъизва. Набатат ва адан дувул полисахаридралди, хийирлу маса ягълуйралди девлетлу я.

И набатат сифтедай "алцея" (грек чIала "сагьар хъийидай" мана ава) тIварцIелди машгьур тир. Адакай лап къадим девиррани менфят къачузвай.

ДекурквачIдикай нефесдин ва тIуьрди иливардай органар тIазвайла, хийир къачузва. И набатат циз вегьена гьазурнавай дарманди уьгьуьярни явашарзава. Ратарин, хуквадин азарар авайбурувайни, куьмек гудай такьат хьиз, декурквачIдин дувул ишлемишиз жеда.

Набатат ишлемишдай, адакай дармандин такьатар арадал гьидай къайдаяр анжах пешекарривай чирун важиблу я.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана

Дагъустан машгьурзава

Теяра ВЕЛИМЕТОВА,
Россиядин писателрин Союздин член, "Московиядин къизилдин къелемдин" сагьиб,
"Лезги газетдин" штатдик квачир мухбир

Алий йисан мартдиз Москвада кардик квай "Градский Холл" театрдин залда чи ватанэгьли, РД-дин лайихлу артист, "Голос" телепроектдин гьалибчи **Селим АЛАГЬЯРОВАН** кьилдин концерт кьиле фена.

Селим дуьньядин дережадин музыкадин Олимпдал хкаж жезвай гьед тирди тестикьаруналди, концерт Россиядин халкьдин артист А.Б.Градскийди ачухнай. Чи манидарди хайи чIалал "Чан диде", "Зи хайи чил" (композитор - М.А.Гьуьсейнов) маниярни тамамарна. Пуд сятда давам хьайи чIехи концертдикай гзаф рахадач зун. Зун и жегьил манидардин бажарагъдал гьейран я.

Селиман диде Мая Асимовнадихъ галаз за дуствал хуьз йисалайни гзаф я. И дишегьлидин сабурлувилел, хцин тереф хуьнал, ада кьил кутазвай вири крарик къуьн кутунал за гьейранвалзава. Мая Алагьяровадихъ галаз ихтилатарайла, заз артиствилин рекье Селимал акьалтай четинвилерикайни арадал атай агалкьунрикай итижлу делилар чир хьана. Эхь, яргъал ва регьят тушир рекьи, агалкьунрин кукIушрив агакьунин майилвили дамах ийиз жедай хьтин нетижаярни арадал гъана. Сад лагьай каналди тешкилзавай "Голос" проектда къачур гьалибвал дурумлудаказ зегьмет чIугунин нетижа тушни бес!

С.Алагьярован алакьунриз А.Ведерников, А.Градский, Л.Казарновская хьтин музыкадин искусстводин магьир устадри еке къимет гана, ам Россиядин лап хъсан сес (баритон) авайбурукай сад тирди къейдна.

Селиман тикрар тежер, вичиз хас жуьредин сесини Хосе Каррерас, Робертино Лоретти, Ивонн Кальман ва дуьньядин машгьур хейлин манидарар тажубарна.

Суьгьбетдин вахтунда заз чир хьайивал, мукьвара Селима Москвада "Манияр тамамарунин Селим Алагьярован академия ASA" хсуси школа ачухнава. Алатай йисуз, коронавирусдин тIугъвал себеб яз, Дагъустанда адавай концертар гуз хьанач. ЦIи адаз уьлкведин жуьреба-жуьре шегьерра, Дагъустанда кьилдин концертар гудай фикир ава.

Са кардин гъавурда зун акьазвач: еке бажарагъ авай, гегьенш "Голос" телепроектда гьалиб хьанвай сад лагьай дагъустанвидиз республикадин гьукуматди са жуьрединни куьмек гузвач. Неинки тарифар авун, гьакI гьакъикъи краралдини ихьтин лайихлу касдиз меценатвилин куьмекар гун, адан яратишунрикай газеттрани сетра кхьин лазим я. И жегьилдивай чи республика лап вини дережайра машгьуриз жеда.

Интернетдин сайтра кьетIен манидардиз гзафбуру хуш гафар кхьенва, адан бажарагъдиз икрамзавайбурун кьадар датIана артух жезва.

Четинвилеризни килиг тавуна, Селима дуьньядин машгьур сегьнеяр муьтIуьгъарун герек я. Чна адан манийрикай лезет хкудзава. Ам дуьньядин машгьур гъед хьуниз лайихлу я.

Квез чидани?

Жирафрикай итижлу делилар

Садра акурла, рикIелай алат тийидай, вичин акунри гьейранардай, масабуруз ухшар тушир кьетIен гьайван я жираф. Ингье абурукай са бязи делилар.

- Гьайванрикай сив кьакьуниз тежезвайди анжах жираф я.
- Виридалайни кьакьан и гьайвандин кьакьанвилел 4,5 метр ала. Бязи эркек жирафрин кьакьанвал 6 метрдивни агакьзава. Абурун заланвал 1,5 тонндилайни алатун мумкин я.
- Жирафрин шарагар крчар алаз хазва.
- Бязи пешекарри тестикьарзавайвал, жирафдин тIвар араб чIалан "Zarafa" ("йигиндиз къекъведайди" лагьай чIал жезва) гафуникай арадал атанва.
- Жирафдин иви гзаф икьиди я.
- Алимри жирафрин 9 жуьре аваз гьисабзава.
- Вагьшийрилай чIехи жирафрал гьужум ийиз алакьзавач. Адет яз, асланри, лекьенри ва маса йиртижийри жегьил, лап кьуьзуь ва азарлу жирафрал гьужумда.
- Жирафдин рикIин заланвал 10 килограмм я.
- И гьайванар са акьван юзун квачирбур хьиз аквадатIани, герек атайла, абурулай йигиндаказ чукуриз алакьзава. Месела, са сятда абурувай 55 километрдин мензил атIуз жеда.
- И гьайванрин хам гзаф кIеви я, гьавиляй абуруз хирер-кьацIар хьунихъай кичIе туш.
- Жирафар 25 йисуз кьван яшамиш жезва.
- Незвай пешерин кьеж бес жезвайвиляй и гьайванривай са шумуд гьафтеда яд хъун тавуна дурум гуз жеда. Гьа са вахтунда жирафдивай са сеферда 38 литр кьван яд хъваз жеда.
- Жирафдин мез чIулав рангунинди, 45 сантиметр кьван яргъивал алайди я.
- Абурун рикI алай тIуьн акациядин пешер я.
- Жирафрин "багъри" окапи лугьудай гьайван я.

Уьлкведа ва дуьньяда

Крымдин зиянар

Крымдин вице-премьер Е.Кабанова къейднавайвал, ятар акьалтунин нетижада чIур хьайи республикадин рекьер ва инфраструктурадин маса дараматар гуьнгуьна хтун патал тахминан 5,5 миллиард манат пул герек жеда. Адан фикир "Новости" РИАди раижзава.

Крымдин са шумуд шегьердал июндин мукьвара яд акьалтна. TIебиатдин бедбахтвилин нетижада полуостровдин са шумуд райондизни шегьердиз зиянар хьана. Алай вахтунда ана кьетIен гьаларин къайда кардик кутунва.

Санкцийрин тIем акакьдач

США-дивай санкцийрин куьмекдалди "Северный поток-2" акъвазариз жедач. "ТАСС" чешмеди хабар гузвайвал, ихьтин фикир Европадин ва Евразиядин крарин рекьяй Америкадин дипведомстводин кьилин куьмекчи Ф.Рикера малумарна.

Амма им газопроводдин гьакъиндай США-дин терефди фикир дегишарнава лагьай чIал туш. "Чна газопровод Россиядин геополитический проект яз гьисабда", - лагьана Рикера. Адан гафаралди, "Северный поток-2" проектди гуя Европадин энергетический хатасузвал къурхулувилик кутазва.

Сифтедай "Северный поток-2" 2019-йисан эхирда кардик кутун фикирдиз къачунай, амма, Америкадин санкцияр себеб яз, ам са шумуд сеферда кьулухъ яна, тамамарна акьалтIариз хьанач.

Лукашенкоди тебрикна

Белоруссиядин президент А.Лукашенкоди Эрменистандин премьер-министрдин везифаяр тамамарзавай Н.Пашинянан "Гражданский договор" партия парламентдин нубатдинбур тушир сечкийра гьалиб хьун мубаракна, хабар гузва "БЕЛТА" чешмеди. Лукашенко инанмиш тирвал, Белоруссиядинни Эрменистандин арада авай хъсан алакъаяр жуьреба-жуьре хилера давам жеда.

Сечкийра Пашиняназ 53,92 процент сесер хьана. Кьвед лагьай чкадал виликан президент Р.Кочарянан "Армения" блок хьана, пуд лагьай чкадал - виликан муькуь президент С.Саргсянан "Честь имею" блок.

Магълуб хьанвайбуруз сечкийрин нетижайрин патахъай гьуьжетар кьиле тухудай къастар ава.

Вакцинадин чарасузвал

Къуллугъар кьилиз акъудзавай работникар патал Свердловскдин областда коронавирусдиз акси рапар ягъунин серенжем чарасузди яз тестикьардай къарар кьабулнава. Ихьтин фикир анин губернатор Е.Куйвашева "E1.ru" чешмедиз малумарна.

Областдин администрацияди кIвалахар гузвай ксариз чпин къуллугъчийриз рапар ягъун теклифда. Областдиз вакцинаяр гъунин кьилдин план арадал гъайидалай кьулухъ чарасуздаказ рапар ягъунин кар башламишда. Идалайни гъейри, регионда тIугъвалдин гьалар пайгардик ахкат тавунмаз, халкьдин гегьенш къатарин иштираквал авай мярекатар тешкилдач.

Бязи агьалийриз коронавирусдиз акси рапар чарасуздаказ ягъунин къарар идалай вилик Нижний Новгороддин областдин гьукумдаррини кьабулнай. И жуьредин серенжемар Москвадани, Подмосковьедани, Санкт-Петербургдани, Ленинграддин, Твердин, Туладин ва Кемероводин областрани, Башкириядани, Хабаровскдани, Мурманскдани, Ненецкий автономный округдани, Сахалиндани кардик кутунва.

Кьиферин гьужум

Австралиядин штатда, кьиферин гьужум себеб яз, дустагъда авай 420 кас ва 200-далай гзаф къуллугъчияр маса дустагъриз акъудна. Идакай "CNN" чешмеди кхьизва.

Къейдзавайвал, кьифери дустагъдин инфраструктурадиз зарар гана, къенепатан къав ва электричествадин шнурар къайдадикай хкудна. Ажайиб агьвалат арадал атайдалай кьулухъ пешекарри тестикьарнавайвал, кьифер дустагъдин дараматдиз ем жагъурунин ва чуьнуьх хьунин мураддалди гьахьна.

Индиядин штамм

Коронавирусдин Индиядин штамм Минскдани дуьздал акъуднава. А уьлкведин минздравдин малумат "Новости" РИАди раижна.

Ахтармишай цIуд чешнедай Индиядин штаммдин лишанар жагъанва, амма Белоруссиядин муькуь шегьерра гьелелиг ам тайинарнавач.

Чешмеди алава хъийизвайвал, и йисан июндиз Россияда ковиддикди азарлу хьанвайбурун кьадар артух хьун Индиядин штаммдихъ галаз алакъалу я. Мисал яз, Москвада начагъ хьанвайбурун саки 90 процентдик гьа и жуьредин коронавирус акатнава.

Яргъи уьмуьрдин сирер

Алим ва духтур Ф.Аматиди яргъи уьмуьр кьиле тухузвай ксар авай чкаяр тайинарнава. Пешекарди тестикьарзавайвал, Японияди Окинава, Италиядин Сардиния, Грециядин Икария островра, Коста-Рикадин Никоя полуостровда ва Калифорниядин Лома-Линда районда, амай чкайрив гекъигайла, инсанрин уьмуьрдин яргъивал цIуд йисалайни артух жезва. Идакай "Express" чешмеди хабар гузва.

Малумарзавайвал, тIварар кьунвай чкайрин агьалийри тIуьнин еринда гзафни-гзаф набататрикай менфят къачузва: емишрикай, салан майвайрикай, чIахарикай ва пахлайрикай. Идалайни гъейри, абуру тIуьн кьадардилай са кIус тIимил незва. Духтурди гьар юкъуз гзаф къекъуьн ва ички квай затIар тIимил хъун теклифзава.

Чин гьазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 28-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Здравствуй, мир!» 0+
08:35 Д/ф «Русский музей детям» 20 с. 12+
09:05 «Галерея искусств» 0+
09:30 Х/ф «Белые росы»
11:05 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
12:00 «Годекан» 0+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Дагестанское кино. Х/ф «Пора красных яблок» 0+
14:10 «Служа Родине» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 «Человек и право»
16:05 Мультфильм 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Легенды науки» 5 с. 12+
17:25 Х/ф «Россия молодая» 9 с. 6+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.30 Время новостей. Махачкала
20:20 «Глянец» 0+
21:05 Проект «Удивительные горцы» 0+
21:25 «Дагестан. История в лицах. Имам Шамиль» Часть 3-я 0+
22:05 «На виду» 12+
23:20 «Угол зрения» 16+
23:50 Д/с «Загадочные места» 9 с. 12+
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил»
01:50 Проект «Удивительные горцы» 0+
02:05 «Глянец» 0+
02:45 «Угол зрения» 16+
03:10 «Дагестан. История в лицах. Имам Шамиль» Часть 3-я 0+
03:40 «На виду» 12+
04:05 Передача на табасаранском языке «Мил»

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет".
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!"
16.10 "Мужское/Женское".
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Большое небо". (12+).
23.30 "Вечерний Ургант".
00.50 "Наедине со всеми". (16+).
01.35 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
03.55 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
09:00 «Даймохх» (на чеченском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17:15 Видеоролик МВД
17.20 Актуальное интервью. Библиотеки будущего.
17.50 Кузница профессии
18.05 «Акценты».
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 Т/с "Своя чужая". (16+).
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Эксперт". (16+).
23.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Женщины на грани". (16+).

НТВ
04.45 Т/с "Лесник". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Пес". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Под прикрытием". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 Т/с "Метеорит". (16+).
03.15 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.00 Давай разведемся! (16+).
10.05 Тест на отцовство. (16+).
12.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.30 Д/ф "Порча". (16+).
14.00 Д/ф "Знахарка".
14.35 Д/ф "Порочные связи". (16+).
19.00 Т/с "Ведьма", 1-4 с. (Украина). (16+).
22.50 Т/с "Женский доктор 4", 1 и 2 с. (Украина).
00.55 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
01.55 Д/ф "Порча". (16+).
02.25 Д/ф "Знахарка".
02.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
03.50 Тест на отцовство.
05.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
06.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "12 стульев".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун".
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Петровка, 38". (16+).
15.10 Т/с "Такая работа 2".
16.55 Хроники московского быта. (12+).
17.50 "События".
18.15 Х/ф "Ждите неожиданного". (12+).
22.00 "События".
22.35 Спецрепортаж. (16+).
23.10 "Знак качества". (16+).
00.00 "Петровка, 38". (16+).
00.20 Хроники московского быта. (12+).
01.05 "Знак качества". (16+).
01.45 Д/ф "Остаться в Третьем рейхе. Лени Рифеншталь". (12+).
02.25 "Осторожно, мошенники!" (16+).
02.50 Т/с "Такая работа 2".
04.10 Х/ф "Моя морячка".
05.20 "Мой герой". (12+).

ЗВЕЗДА
06.00 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
06.10 Д/ф "Сибирский характер против Вермахта".
07.20 Т/с "Краповый берет".
09.00 Новости дня.
09.20 Т/с "Краповый берет".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Краповый берет".
11.30 "Открытый эфир". Лучшее. (12+).
13.00 Новости дня.
13.30 Д/с "Оружие Победы". (6+).
13.40,14.05 Т/с "Объявлены в розыск". (16+).
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
18.50 Д/с "Трудовой фронт Великой Отечественной". "(12+).
19.35 "Скрытые угрозы".
20.25 Д/с "Загадки века".
21.15 Новости дня.
21.25 Д/с "Загадки века".
23.10 Т/с "Семнадцать мгновений весны". (6+).

саласа, 29-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Д/с «Легенды науки» 5 с. 12+
09:20 Х/ф «Мост Ватерлоо»
11:10 Х/ф «Россия молодая» 9 с. 6+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 «Глянец» 0+
13:35 «Дагестан. История в лицах. Имам Шамиль» Часть 3-я 0+
14:05 «На виду» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 «Угол зрения» 16+
15:25 Д/с «Загадочные места» 9 с. 12+
16:10 Проект «Удивительные горцы» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Легенды науки» 6 с. 12+
17:30 Х/ф «Шерлок Холмс и Доктор Ватсон» 1 с.
18:45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.30 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
21:40 «Дагестан туристический» 0+
22:00 «Человек и вера» 12+
23:20 «Колӏса» 12+
23:50 Д/с «Загадочные места» 10 с. 12+
01:15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
01:50 «Подробности» 12+
02:10 «Колӏса» 12+
02:40 «Человек и вера» 12+
03:05 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.10 "Мужское/Женское". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Большое небо".
23.30 "Вечерний Ургант".
00.50 "Наедине со всеми". (16+).
01.35 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
03.55 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
09:00 «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17:15 Видеоролик МВД
17.20 Актуальное интервью.
17.35 Моя малая родина
18.00 Неформальный разговор. Ф.Шафикоф-каскадер, актер
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00,17.00 "Вести"
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Своя чужая". (16+)
17.00 "Вести".
17.15 "Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Эксперт". (16+).
23.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".
04.05 Т/с "Женщины на грани". (16+).

НТВ
04.45 Т/с "Лесник". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Пес". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Под прикрытием". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 Т/с "Метеорит". (16+).
03.15 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.20 По делам несовершеннолетних. (16+).
08.55 Давай разведемся! (16+).
10.00 Тест на отцовство. (16+).
12.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.30 Д/ф "Порча". (16+).
14.00 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.35 Д/ф "Порочные связи". (16+).
19.00 Т/с "Ведьма", 5-8 с. (16+).
22.45 Т/с "Женский доктор 4", 3 и 4 с. (16+).
00.50 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
01.40 Д/ф "Порча". (16+).
02.10 Д/ф "Знахарка". (16+).
02.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
03.40 Тест на отцовство. (16+).
05.20 По делам несовершеннолетних. (16+).
06.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 "Доктор И..." (16+).
08.40 Х/ф "Спортлото-82".
10.40 Д/ф "М.Кокшенов. Простота обманчива".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун".
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Петровка, 38". (16+).
15.10 Т/с "Такая работа 2".
16.55 Хроники московского быта. (12+).
17.50 "События".
18.15 Х/ф "Селфи с судьбой". (12+).
22.00 "События".
22.35 "Закон и порядок".
23.10 Д/ф "Это случается только с другими". (16+).
00.00 "Петровка, 38". (16+).
00.20 "Прощание". (16+).
01.05 Д/ф "Марк Бернес. Страх убивает совесть". (16+).
01.45 Д/ф "Марлен Дитрих. Возвращение невозможно". (12+).
02.25 Т/с "Такая работа 2".

ЗВЕЗДА
06.40 "Не факт!" (6+).
07.10 Х/ф "Правда лейтенанта Климова". (12+).
09.00 Новости дня.
09.25,10.05 Х/ф "Выйти замуж за капитана".
10.00 Военные новости.
11.30 "Открытый эфир". Лучшее. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Д/ф "Легенды разведки. Николай Кузнецов".
14.00 Военные новости.
14.10 Т/с "Бухта пропавших дайверов". (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
18.50 Д/с "Трудовой фронт Великой Отечественной".
19.35 "Легенды армии".
20.25 "Улика из прошлого".
21.15 Новости дня.
21.25 "Улика из прошлого".
23.10 Т/с "Семнадцать мгновений весны". (6+).

арбе, 30-июнь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08:00 Мультфильмы 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Д/с «Легенды науки»
09:20 Х/ф «Жандарм из Сен-Тропеза» 0+
11:15 Х/ф «Шерлок Холмс и Доктор Ватсон» 1 с.
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
14:05 «Подробности» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:55 «Человек и вера» 12+
15:25 Д/с «Загадочные места» 10 с. 12+
16:10 «Дагестан туристический» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Легенды науки» 7 с. 12+
17:20 «Art-клуб» 0+
17:40 Х/ф «Шерлок Холмс и Доктор Ватсон» 2 с.
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.30 Время новостей. Махачкала
20:20 «Память поколений»
20:55 «Здоровье» в прямом эфире
21:45 «Дагестан туристический» 0+
22:05 «Городская среда»
23:20 «Аутодафе» 12+
00:05 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Кубачи от четверга до четверга»
01:15 Передача на даргинском языке 12+
01:50 «Городская среда»
02:10 «Память поколений» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Время покажет". (16+).
12.00 Прямая линия с Владимиром Путиным.
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Время покажет". (16+).
18.00 Вечерние новости. (16+).
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
22.00 Т/с "Большое небо". (12+).
23.00 "Док-ток". (16+).
00.00 "Вечерний Ургант". (16+).
00.40 "Наедине со всеми". (16+).
01.25 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
03.50 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
09:00 «Алшан» (на цахурском языке)
17:15 Видеоролик МВД
17.20 Международный турнир по вольной борьбе памяти Али Алиева
18.00 Территория искусства. Денис Федоренко ч 1-я
18.25 Док. фильм
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
12.00 Прямая линия с Владимиром Путиным.
15.00 "60 минут". (12+).
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Эксперт". (16+).
23.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".

НТВ
04.45 Т/с "Лесник". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
11.15 "Место встречи".
12.00 Прямая линия с Владимиром Путиным.
15.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "Место встречи".
17.30 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Пес". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Под прикрытием". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 Боевик "Двенадцать часов". (16+).
02.00 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.00 Давай разведемся!
10.05 Тест на отцовство.
12.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.30 Д/ф "Порча". (16+).
14.00 Д/ф "Знахарка". (16+)
14.35 Д/ф "Порочные связи". (16+).
19.00 Т/с "Ведьма", 9-12 с.
22.50 Т/с "Женский доктор 4", 5 и 6 с. (16+).
00.55 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
01.55 Д/ф "Порча". (16+).
02.25 Д/ф "Знахарка".
02.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
03.50 Тест на отцовство.
05.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
06.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.15 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо".
10.10 Д/ф "Роман Карцев. Шут гороховый". (12+).
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун".
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Петровка, 38". (16+).
15.10 Т/с "Такая работа 2".
16.50 Хроники московского быта. (12+).
17.50 "События".
18.15 Х/ф "Звезды и лисы".
22.00 "События".
22.35 "Хватит слухов!" (16+).
23.10 "Прощание". (16+).
00.00 "Петровка, 38". (16+).
00.20 Д/ф "Наталья Гундарева. Чужое тело".
01.05 "Прощание". (16+).
01.45 Д/ф "Маяковский. Последняя любовь, последний выстрел". (12+).
02.25 Т/с "Такая работа 2".
03.45 Х/ф "Вечное свидание". (12+).

ЗВЕЗДА
06.40 "Не факт!" (6+).
07.10 Х/ф "Мы из джаза".
09.00 Новости дня.
09.25,10.05 Х/ф "Влюблен по собственному желанию".
10.00 Военные новости.
11.30 "Открытый эфир". Лучшее. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с "Оружие Победы"
13.35,14.05 Т/с "Охота на Вервольфа". (12+).
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
18.50 Д/с "Трудовой фронт Великой Отечественной"
19.35 "Последний день". Зоя Федорова. (12+).
20.25 Д/с "Секретные материалы".
21.15 Новости дня.
21.25 Д/с "Секретные материалы". (12+).
23.10 Х/ф "Шел четвертый год войны..." (12+).
01.05 Т/с "Анакоп". (12+).

хемис, 1-июль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Д/с «Легенды науки»
09:20 Х/ф «Сельский врач»
11:15 Х/ф «Шерлок Холмс и Доктор Ватсон» 2 с.
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 «Здоровье» 12+
13:45 «Аутодафе» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 «Время молодых» 12+
15:20 «Дагестан туристический» 0+
15:40 «Городская среда»
16:05 «Art-клуб» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Легенды науки» 8 с. 12+
17:25 Х/ф «Шерлок Холмс и Доктор Ватсон» 3 с.
18:45 Передача на аварском языке 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.30 Время новостей. Махачкала
20:20 Д/ф «Нюгди-маленький Иерусалим» 0+
20:45 Проект «Удивительные горцы» 0+
21:05 «Первая студия» 12+
21:40 «Психологическая азбука» 12+
22:05 «Служа Родине» 12+
23:20 «На виду» 12+
23:50 Д/с «Загадочные места» 11 с. 12+
01:15 Передача на аварском языке 12+
01:50 Проект «Удивительные горцы» 0+
02:05 «Психологическая азбука» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.10 "Мужское/Женское".
18.00 Вечерние новости.
18.40 "На самом деле". (16+).
19.45 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 Т/с "Большое небо". (12+).
22.30 "Большая игра".
23.30 "Вечерний Ургант".
00.10 "Диана - наша мама".
01.10 "Наедине со всеми".
01.50 "Время покажет".
03.00 Новости. (16+).
03.05 "Время покажет".
04.10 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1
09:00 «Рубас» (на табасаранском языке)
17:15 Видеоролик МВД
17.20 Док.фильм «Комбат». Герой СССР Ризван Сулейманов
18.05 Территория искусства. Диана Октавиан ч 2-я
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00,14.00,17.00 "Вести"
11.30 "Судьба человека с Борисом Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.55 Т/с "Своя чужая". (16+).
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Эксперт". (16+).
23.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
02.20 Т/с "Тайны следствия".

НТВ
04.50 Т/с "Лесник". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Особое задание".
11.00 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
18.30 Т/с "Пес". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Пес". (16+).
21.20 Т/с "Под прикрытием". (16+).
23.30 "Сегодня".
23.45 Х/ф "Моя революция".
01.30 "Мы и наука. Наука и мы". (12+).
02.40 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.00 Давай разведемся! (16+).
10.05 Тест на отцовство. (16+).
12.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.30 Д/ф "Порча". (16+).
14.00 Д/ф "Знахарка". (16+)
14.35 Д/ф "Порочные связи". (16+).
19.00 Т/с "Ведьма", 13-16 с.
22.45 Т/с "Женский доктор 4", 7 и 8 с. (16+).
00.50 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
01.50 Д/ф "Порча". (16+).
02.20 Д/ф "Знахарка".
02.45 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
03.45 Тест на отцовство.
05.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
06.15 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "Ночной мотоциклист". (12+).
09.35 Х/ф "Страх высоты".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун".
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.55 "Петровка, 38". (16+).
15.10 Т/с "Такая работа 2".
16.55 Хроники московского быта. (12+).
17.50 "События".
18.10 Х/ф "Сердце не обманет, сердце не предаст". (12+).
22.00 "События".
22.35 "10 самых..." (16+).
23.10 Д/с Актерские судьбы. (12+).
00.00 "Петровка, 38". (16+).
00.20 Д/ф "90-е. БАБ: начало конца". (16+).
01.05 "Прощание". (16+).
01.50 Д/ф "Джек и Джеки. Проклятье Кеннеди".
02.30 "Осторожно, мошенники!" (16+).

ЗВЕЗДА
06.10 Т/с "Сердца трех".
09.00 Новости дня.
09.20 Т/с "Сердца трех".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Сердца трех".
11.35 "Открытый эфир". Лучшее. (12+).
13.00 Новости дня.
13.25 "Не факт!" (6+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "СМЕРШ. Легенда для предателя". (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Сделано в СССР". (6+).
18.50 Д/с "Трудовой фронт Великой Отечественной". (12+).
19.35 "Легенды кино".
20.25 "Код доступа".
21.15 Новости дня.
21.25 "Код доступа".
22.15 "Код доступа".
23.05 Х/ф "Следы на снегу". (6+).
00.45 Х/ф "Полоса препятствий". (12+).
02.10 Д/с "Арктика", 1-4 с.

жуьмя, 2-июль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+
08:00 Мультфильмы 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Д/с «Легенды науки» 8 с. 12+
09:20 Х/ф «Золотая симфония» 0+
11:15 Х/ф «Шерлок Холмс и Доктор Ватсон» 3 с.
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 «Первая студия» 12+
13:25 «За скобками» 12+
13:30 «Психологическая азбука» 12+
13:55 «Дагестанский календарь» 0+
14:05 «Служа Родине» 12+
14:30,16.30 Время новостей Дагестана
14:50 Д/ф «Нюгди-маленький Иерусалим» 0+
15:20 Д/с «Загадочные места» 11 с. 12+
16:10 Проект «Удивительные горцы»
16:55 Спектакль Волгоградского областного театра кукол «Каштанка» 6+
18:10 «Круглый стол» 12+
18:45,01.15 Передача на кумыкском языке 12+
19:30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
20:00,23.00,01.30 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
21:55 «Время спорта» 12+
23:20 «Глобальная сеть» 16+
23:50 «Память поколений»
01:50 «Подробности» 12+
02:10 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
03:10 «Время спорта» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 "Доброе утро". (12+).
09.50 "Жить здорово!" (16+).
10.55 "Модный приговор". (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости. (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.10 "Мужское/Женское".
18.00 Вечерние новости.
18.40 "Человек и закон".
19.45 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.30 "Dance Революция".
23.15 "Вечерний Ургант".
00.10 Х/ф "После свадьбы".
02.00 "Модный приговор".
02.50 "Давай поженимся!" (16+).
03.30 "Мужское/Женское".
04.55 "Россия от края до края". (12+).

РОССИЯ 1
09:00 «Даргала анкъи» (на даргинском языке)
14:30,21.05 Местное время. Вести-Дагестан
17:15 Видеоролик МВД
17.20 Духовная жизнь
17.45 Гала-концерт. Фестиваль «Горцы»
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.30 "Судьба человека с Б. Корчевниковым". (12+).
12.40 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 Т/с "Своя чужая".
17.00 "Вести".
17.15 "Андрей Малахов. Прямой эфир". (16+).
18.40 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.00 "Я вижу твой голос".
22.30 Х/ф "Лжесвидетельница". (16+).
02.20 Х/ф "Везучая". (12+).
04.05 Т/с "Женщины на грани". (16+).

НТВ
04.50 Т/с "Лесник". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие".
14.00 "Место встречи".
16.00 "Сегодня".
16.25 "ДНК". (16+).
17.30 "Жди меня". (12+).
18.25 Т/с "Пес". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Пес". (16+).
21.00 Т/с "Под прикрытием". (16+).
23.10 Х/ф "Селфи". (16+).
01.15 "Квартирный вопрос".
02.20 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.35 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
07.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
09.05 Давай разведемся! (16+).
10.10 Тест на отцовство. (16+).
12.20 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.35 Д/ф "Порча". (16+).
14.05 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.35 Д/ф "Порочные связи". (16+).
19.00 Т/с "Ведьма", 17-20 с.
22.50 Мелодрама "Подари мне жизнь". (Украина).
02.55 Д/ф "Реальная мистика". (16+).
03.40 Д/ф "Порча". (16+).
04.05 Д/ф "Знахарка". (16+).
04.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
05.20 Давай разведемся!
06.10 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 "Настроение".
08.10 Х/ф "Вселенский заговор". (12+).
10.10 Х/ф "Вечное свидание". (12+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Вечное свидание". (12+).
12.35 Х/ф "Звезды и лисы".
14.30 "События".
14.50 "Петровка, 38". (16+).
15.05 Х/ф "Звезды и лисы".
16.55 Д/ф "Актерские драмы. Судьба-блондинка". (12+).
17.50 "События".
18.10 Х/ф "Идти до конца".
20.00 Х/ф "Нож в сердце".
22.00 "В центре событий".
23.10 Женщины способны на все. (12+).
00.20 Д/ф "Королевы комедий". (12+).
01.15 Х/ф "Бархатные ручки". (12+).
02.50 Х/ф "Парижские тайны". (6+).

ЗВЕЗДА
06.00 Х/ф "Два Федора".
07.35 Х/ф "Через Гоби и Хинган". (12+).
09.00 Новости дня.
09.20 Х/ф "Через Гоби и Хинган". (12+).
10.00 Военные новости.
10.05 Х/ф "Через Гоби и Хинган". (12+).
11.25 Т/с "Русский перевод".
13.00 Новости дня.
13.20 Т/с "Русский перевод".
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Русский перевод".
18.00 Новости дня.
18.40 Т/с "Русский перевод".
21.15 Новости дня.
21.25 Х/ф "Собачье сердце". (6+).
00.10 Х/ф "Полицейская история". (16+).
01.55 Х/ф "Полицейская история 2". (16+).
03.50 Х/ф "Найди меня, Леня!"
05.15 Д/с "Оружие Победы". (6+).

киш, 3-июль

РГВК
07:00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:55 Х/ф «Приключения Петрова и Васечкина.
11:20 «Подробности» 12+
11:45 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
12:50 «Время спорта» 12+
13:20,01.35 Концерт Государственного Академического ансамбля песни и пляски войск Нац. Гвардии Р Ф в РД 0+
15:25 «Круглый стол» 12+
15:55 «Здравствуй, мир!» 0+
16:55 «Дежурная часть»
17:10 «Живые истории» 0+
17:25 Х/ф «Тайна синих гор»
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «Дежурная часть»
20:05 «Мастер спорта» 12+
20:45 «Галерея искусств» 0+
21:05 «Дагестан туристический» 0+
21:20 «Серебряная подкова» Скачки 2021 0+
21:45 «Глянец» 0+
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 «Точка зрения» 12+
23:00 «Наука Дагестана»
00:15 Д/ф «Три этюда о Дагестане» 0+
00:30 Время новостей Дагестана
00:55 «Точка зрения» 12+
01:00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
03:25 «Глянец» 0+
04:05 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ
06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).
09.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости. (16+).
10.15 "На дачу!" с Н. Барбье. (6+).
11.15 "Видели видео?" (6+).
12.00 Новости. (16+).
12.15 "Видели видео?" (6+).
14.00 "Остров Крым". (6+).
16.30 "Кто хочет стать миллионером?" (12+).
18.00 "Сегодня вечером". (16+).
21.00 "Время". (16+).
21.20 "Клуб Веселых и Находчивых". Высшая лига. (16+).
23.30 Х/ф "Власть". (18+).
01.50 "Модный приговор". (6+).
02.40 "Давай поженимся!" (16+).
03.20 "Мужское/Женское". (16+).

РОССИЯ 1
05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.
08.35 "По секрету всему свету".
09.00 "Формула еды". (12+).
09.25 "Пятеро на одного".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Вести".
11.30 "Юмор! Юмор! Юмор!!" (16+).
12.35 "Доктор Мясников". (12+).
13.40 Т/с "Четыре времени лета". (16+).
18.00 "Привет, Андрей!" (12+).
20.00 "Вести в субботу".
21.00 Х/ф "Без тебя". (12+).
01.15 Х/ф "Другая семья".

НТВ
04.35 Т/с "Лесник". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "Готовим с Алексеем Зиминым".
08.45 "Поедем, поедим!"
09.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Живая еда с Сергеем Малоземовым".
12.00 "Квартирный вопрос".
13.05 "НашПотребНадзор".
14.10 "Физруки. Будущее за настоящим". (6+).
15.00 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 "Следствие вели".
18.00 "По следу монстра".
19.00 "Центральное телевидение".
20.00 "Ты не поверишь!"
21.10 "Секрет на миллион". М. Фомин. (16+).
23.20 "Квартирник НТВ у Маргулиса". Л. Агутин.
01.00 "Дачный ответ".
01.55 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 6 кадров. (16+).
06.45 Пять ужинов. (16+).
07.00 Мелодрама "Мой любимый враг". (Украина). (16+).
10.50 Мелодрама "Вторая жизнь Евы", 1-8 с. (Украина). (16+).
19.00 Т/с "Черно-белая любовь", 45-47 с. (Турция). (16+).
22.10 Скажи, подруга. (16+).
22.25 Мелодрама "Соленая карамель". (Украина). (16+).
02.10 Мелодрама "Вторая жизнь Евы", 1-4 с. (16+).
05.15 Д/с "Гастарбайтерши". (16+).
06.05 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
07.10 "Православная энциклопедия". (6+).
07.40 Х/ф "Вместе с верой". (12+).
09.40 Д/ф "Королевы комедий". (12+).
10.40 Х/ф "Женатый холостяк". (12+).
11.30 "События".
12.50 Х/ф "Дорога из желтого кирпича". (12+).
14.30 "События".
17.00 Х/ф "Женщина в зеркале". (12+).
21.00 "Постскриптум".
22.15 Д/с "Приговор".
23.05 "Прощание". (16+).
00.00 Д/с "Советские мафии". (16+).
00.50 Д/ф "Удар властью. Трое самоубийц".
01.30 Спецрепортаж.
01.55 "Хватит слухов!" (16+).
02.20 Хроники московского быта. (12+).
03.00 Хроники московского быта. (12+).
03.40 Хроники московского быта. (12+).

ЗВЕЗДА
06.00 Х/ф "Люди на мосту".
08.00 Новости дня.
08.15 Х/ф "Старик Хоттабыч".
09.55 "Круиз-Контроль".
10.30 "Легенды музыки".
10.55 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым".
11.45 "Улика из прошлого".
12.35 "Не факт!" (6+).
13.00 Новости дня.
13.15 "СССР. Знак качества". "Отдых по-советски". (12+).
14.05 "Легенды кино".
14.55 Д/с "Оружие Победы". (6+).
15.10 Х/ф "Собачье сердце". (6+).
18.00 Новости дня.
18.15 Т/с "Смерть шпионам. Скрытый враг". (16+).
22.35 Т/с "Сердца трех".
02.55 Х/ф "Дела сердечные".
04.20 Д/ф "Морской дозор".
05.15 Д/с "Хроника Победы". (12+).
05.40 Т/с "Смерть шпионам. Скрытый враг". (16+).

гьяд, 4-июль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 Мультфильмы 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Единственная»
10:25 «Психологическая азбука» 12+
10:50 «Человек и вера» 12+
11:20 «Здравствуй, мир!» 0+
11:55 «Мастер спорта»
12:40 «Глянец» 0+
13:25 «Арт-клуб» 0+
13:50 «Городская среда» 12+
14:15 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
15:10 «Серебряная подкова» Скачки 2021 0+
15:35 Х/ф «Офицеры» 6+
17:25 «Человек и право»
18:30 «Дагестан туристический» 0+
18:45 «Галерея искусств» 0+
19:10 Проект «Удивительные горцы» 0+
19:30 Время новостей Дагестана
20:30 «Служа Родине» 16+
20:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
21:55 «Годекан» 0+
22:30 Время новостей Дагестана. Итоги
23:30 Х/ф «Полосатый рейс» 12+
01:05 «Служа Родине» 16+
01:20 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
01:20 Х/ф «Ковбои» 16+
03:25 «Годекан» 0+
03:45 «Человек и право»

ПЕРВЫЙ
05.00,06.10 Т/с "Петербург. Любовь. До востребования". (12+).
06.00,10.00,12.00 Новости
06.55 "Играй, гармонь любимая!" (12+).
07.40 "Часовой". (12+).
08.10 "Здоровье". (16+).
09.20 "Непутевые заметки".
10.15 "Жизнь других". (12+).
11.15 "Видели видео?" (6+).
12.15 "Видели видео?" (6+).
13.55 "Н.Рыбников. Парень с Заречной улицы". (12+)
14.50 Х/ф "Высота".
16.40 Александра Пахмутова. "Светит незнакомая звезда". (12+).
19.20 "Три аккорда". (16+).
21.00 "Время". (16+).
22.00 Х/ф "Один вдох". (12+).
23.55 Комедия "Как украсть миллион". (6+).
02.00 "Модный приговор".
02.50 "Давай поженимся!"

РОССИЯ 1
04.20 Х/ф "Контракт на любовь". (16+).
06.00 Х/ф "Осколки хрустальной туфельки".
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 "Устами младенца".
09.20 "Когда все дома с Тимуром Кизяковым".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Большая переделка".
12.00 "Парад юмора". (16+).
13.40 Т/с "Четыре времени лета". (16+).
17.45 Х/ф "Соседка". (12+).
20.00 "Вести недели".
22.00 "Москва. Кремль. Путин".
22.40 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.30 Х/ф "Контракт на любовь". (16+).
03.15 Х/ф "Осколки хрустальной туфельки".

НТВ
05.05 Т/с "Лесник". (16+).
07.00 "Центральное телевидение". (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 "У нас выигрывают!" (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача". (16+).
11.00 "Чудо техники". (12+).
11.50 "Дачный ответ".
13.00 "Детская Новая волна-2021".
15.00 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 "Следствие вели". (16+).
19.00 "Итоги недели".
20.10 Детектив "Статья 105". (16+).
00.20 "Скелет в шкафу". (16+).
02.40 Т/с "Карпов 3". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 Мелодрама "Соленая карамель". (16+).
10.00 Мелодрама "Идеальный брак", 1-8 с. (16+).
18.45 Скажи, подруга. (16+).
19.00 Т/с "Черно-белая любовь", 48-50 с. (Турция). (16+).
22.00 Мелодрама "Мой любимый враг". (16+).
01.55 Мелодрама "Вторая жизнь Евы", 5-8 с. (16+).
05.10 Д/с "Гастарбайтерши". (16+).
06.00 Домашняя кухня. (16+).
06.25 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.05 Х/ф "Нож в сердце".
07.50 "Фактор жизни".
08.25 Х/ф "Парижские тайны". (6+).
10.40 "Спасите, я не умею готовить!" (12+).
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Сумка инкассатора". (12+).
13.40 "Смех с доставкой на дом". (12+).
14.30 "События".
14.50 Д/ф "Маркова и Мордюкова. Заклятые подруги". (16+).
15.40 "Прощание". (16+).
16.30 Д/ф "Женщины Иосифа Кобзона". (16+).
17.25 Х/ф "Все к лучшему".
21.15 Х/ф "ОзноБ". (12+).
00.00 "События".
00.15 Х/ф "ОзноБ". (12+).
01.10 "Петровка, 38". (16+).
01.20 Х/ф "Женщина в зеркале". (12+).

ЗВЕЗДА
09.00 Новости дня.
09.15 Т/с "Смерть шпионам. Скрытый враг".
09.55 "Военная приемка".
10.45 "Скрытые угрозы".
11.30 Д/с "Секретные материалы". (12+).
12.20 "Код доступа". "Последняя капля. Битва за воду". (12+).
13.05 Д/с "Оружие Победы". (6+).
13.20 Д/ф "Легенды разведки. Вильям Фишер".
14.05 Т/с "Дорогая". (16+).
18.00 Новости дня.
18.15 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
20.40 Х/ф "Возвращение Святого Луки".
22.40 Х/ф "Черный квадрат". (12+).
00.55 Х/ф "Через Гоби и Хинган". (12+).
03.35 Х/ф "Старик Хоттабыч"

КУЛЬТУРА 28-июндилай 4-июлдалди

ИСЛЕН
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва яузская.
07.05 "Другие Романовы".
07.35,22.35 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Телескоп".
08.35 Х/ф "Пятнадцатилетний капитан".
10.15 "Наблюдатель".
11.10 XX век. "Музыка в театре, кино, на телевидении.
12.15 Линия жизни. В. Смирнитский.
13.15 Искусственный отбор.
14.00 Жизнь замечательных идей.
14.30 Год Достоевского.
15.05 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Телескоп".
16.05 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "Черный маклер".
17.45 Фестиваль в Вербье.
18.40 Д/с "Ехал грека... Путешествие по настоящей России". "Северная композиция".
19.45 Главная роль.
20.05 Больше, чем любовь.
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Д/с "Фотосферы". "Спорт".
21.25 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 1 с. (СССР - Болгария).
23.50 Т/с "Шахерезада", 27 с.
00.50 XX век.

САЛАСА
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва клубная.
07.05 "Правила жизни".
07.35,22.35,15.05 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир".
08.35 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 1 с. (СССР - Болгария).
09.45 Д/с "Забытое ремесло".
10.15 "Наблюдатель".
11.10 XX век. "Музыка в театре, кино, на телевидении.
12.10 Т/с "Шахерезада", 27 с.
13.15 Искусственный отбор.
14.00 Жизнь замечательных идей.
14.30 Год Достоевского.
15.05 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Робот".
16.05 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "Ваше подлинное имя".
17.30 Д/ф "Крым. Мыс Плака".
17.55 Фестиваль в Вербье.
18.40 Д/с "Ехал грека... Путешествие по настоящей России".
19.45 Главная роль.
20.05 Эпизоды.
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Д/с "Фотосферы". "Война".
21.25 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 2 с. (СССР - Болгария).
23.50 Т/с "Шахерезада", 28 с.
01.00 XX век. "Музыка в театре, кино, на телевидении.

АРБЕ
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва толстовская.
07.05 "Правила жизни".
07.35 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Робот".
08.35 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 2 с. (СССР - Болгария).
09.45 Д/с "Забытое ремесло".
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Х/ф "День цирка на ВДНХ".
12.10 Т/с "Шахерезада", 28 с.
13.15 Искусственный отбор.
14.00 Жизнь замечательных идей.
14.30 Год Достоевского.
15.05 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Робот".
16.05 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "С поличным".
17.40 Д/с "Первые в мире".
17.55 Фестиваль в Вербье.
18.40 Д/с "Ехал грека... Путешествие по настоящей России".
19.45 Главная роль.
20.05 "Белая студия".
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Д/с "Фотосферы". "Пейзаж".
21.25 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 3 с. (СССР - Болгария).
22.35 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Робот".
23.50 Т/с "Шахерезада", 29 с.
00.55 Х/ф "День цирка на ВДНХ".

ХЕМИС
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва немецкая.
07.05 "Правила жизни".
07.35,15.05,22.35 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Автомобиль".
08.35 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 3 с. (СССР - Болгария).
09.45 Д/с "Забытое ремесло".
10.15 "Наблюдатель".
11.10,01.00 XX век. "Встреча в концертной студии "Останкино" с народным артистом РСФСР В. Лановым".
12.30 Д/ф "Да, скифы - мы!"
13.15 Искусственный отбор.
14.00 Жизнь замечательных идей.
14.30 Год Достоевского. "Жизнь и смерть Достоевского".
16.05 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "Повинную голову..."
17.35 Д/с "Первые в мире".
17.50 Фестиваль в Вербье.
18.40 Д/с "Ехал грека... Путешествие по настоящей России".
19.45 Главная роль.
20.05 Больше, чем любовь.
20.45 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Д/с "Фотосферы".
21.25 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 4 с. (СССР - Болгария).
23.50 Т/с "Шахерезада", 30 с.
02.15 Д/ф "Да, скифы - мы!"

ЖУЬМЯ
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва новомосковская.
07.05 "Правила жизни".
07.35,15.05 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Смартфон".
08.35 Х/ф "В поисках капитана Гранта", 4 с. (СССР - Болгария).
09.45 Д/с "Забытое ремесло".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Петр Первый".
14.30 Д/ф "Николай Черкасов".
16.00 Х/ф "Следствие ведут ЗнаТоКи". "Динозавр".
17.55 Фестиваль в Вербье.
19.00 Д/ф "Франция. Замок Шенонсо".
19.45 "Смехоностальгия".
20.15 Искатели. "Сокровища русского самурая".
21.05 Х/ф "Баллада о доблестном рыцаре Айвенго".
22.35 Д/с "Революции: идеи, изменившие мир". "Смартфон".
23.30 Новости культуры.
23.50 Т/с "Шахерезада", 31 с.
00.55 Искатели. "Сокровища русского самурая".
01.40 Фестиваль в Вербье. Д. Трифонов.
02.40 М/ф "В мире басен".

КИШ
06.30 Святыни христианского мира. "Ноев Ковчег".
07.05 М/ф: "Новоселье у Братца Кролика", "Сказка о царе Салтане".
08.20 Х/ф "Петербургская ночь".
10.00 Д/ф "Федор Достоевский "Любите друг друга".
10.30 "Передвижники. Михаил Нестеров".
11.00 Х/ф "Баллада о доблестном рыцаре Айвенго".
12.30 Большие и маленькие.
14.15 Д/ф "Живая природа Кубы".
15.10 Х/ф "Инспектор Гулл".
17.30 Острова. Э. Артемьев.
18.10 Д/с "Предки наших предков".
18.55 Д/с "Даты, определившие ход истории". "79 год. Гибель Помпеев".
19.25 Х/ф "Дневной поезд".
21.00 Клуб Шаболовка 37.
22.25 Х/ф "Путешествие Кэрол". (Испания).
00.05 Д/ф "Двенадцать месяцев танго".
01.00 Д/ф "Живая природа Кубы".
01.55 Искатели. "Неизвестный реформатор России".
02.40 М/ф "Рыцарский роман".

ГЬЯД
06.30 М/ф: "Петух и краски".
07.55 Х/ф "Инспектор Гулл".
10.15 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.45 Х/ф "Дневной поезд".
12.20 Д/ф "Копт - значит египтянин".
12.50 "Либретто". Дж. Пуччини "Турандот".
13.05 Д/ф "Древний остров Борнео". (Австрия).
14.00 Д/с "Коллекция".
14.25 Голливуд Страны Советов. "Звезда Нины Алисовой".
14.40 Х/ф "Академик Иван Павлов".
16.25 "Пешком..." Садовое кольцо.
16.55 Линия жизни.
17.50 Д/с "Предки наших предков".
18.35 "Романтика романса".
19.30 Новости культуры.
20.10 Х/ф "Укрощение строптивой". (Италия - США).
22.10 Фильм-балет "Плейлист µ1".
23.50 Х/ф "Академик Иван Павлов".
01.30 Д/ф "Древний остров Борнео". (Австрия).
02.20 М/ф "Перевал".

Программа гьазурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль

САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

АРБЕ
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

ХЕМИС
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

ЖУЬМЯ
11.10. Вести «Дагестан»
11. 25. Голос Ислама
11.45. Концерт.

КИШ
13.10. Итоги недели.

ГЬЯД
10.10. Соколенок.

Дин

Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЬАМЕДОВ,
диндин рекьяй алим

(Эвел - 2020-йисан 44-52, 2021-йисан 1-9, 11-14, 18-24-нумрайра)

Мугьаммад пайгьамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* **асгьабрин келимаяр** *(Аллагь рази хьурай чпелай)* **Абу-Убайдагь ибн аль-Жаррагь асгьабдин** *(Аллагь рази хьурай вичелай)* **гафар** *(вязер)*

1. Абу-Убайдагь ибн аль-Жаррагь (*Аллагь рази хьурай вичелай)* асгьабди лагьана: "Дугъриданни, чпин либасар *(парталар)* михьи ийизвайбур, амма чпин дин кьацIурзавайбур гзаф ава! Дугъриданни, чпин чанариз гьуьрмет *(хатур)* ийизвайбурни гзаф ава, амма гьакъикъатда абуру ам *(чан)* агъузвиле твазва *(алчахарзава)*! Куьне квел алай куьгьне гунагьар *(къадим крар)* цIийи, хъсан *(диндар)* краралди алуда! Эгер квекай сада вич алай чкадилай цавув агакьдай кьван пис крар авуна, гуьгъуьнлай хъсан *(диндар)* кар хъувуртIа, диндар карди адан пис крарин винел пад къачуда, та ада абурал михьиз гьалибвал къачудалди". *(Гьилйат-уль- Авлийаъ).*

2. Абу-Убайдагь ибн аль-Жаррагь асгьаб *(Аллагь рази хьурай вичелай)* Иорданиядин чилел алаз *(гьана адан сурни ава)*, ам душманди гапурдалди яна, адал пис хер хьайила, ада вичин патав мусурманриз эверна ва икI лагьана: "Дугъриданни, за квез веси ийизва, эгер куьне ам кьабулайтIа, куьн паталди хийирлу гьал давам жеда: капI ада ая, закат це, Рамазандин вацра сивер хуьх, садакьаяр це, гьаж ая, сада-садаз хъсан кар авун веси ая, куь эмирриз *(регьбер ксариз)* насигьат це ва абур алдатмишмир. Къуй куьн и дуьньяди телеф тавурай! Дугъриданни, эгер са касдиз агъзур йис уьмуьр гайитIани, эхирдай, гьар гьикI хьайитIани, ам квез аквазвай гьа зун авай *(чан гунин)* гьалдиз хкведа...! Гьакъикъатда, Аллагьди Адаман несилриз кьиникь кьисмет-кьадарнава ва абурукай виридакай мейитар жеда. **Абурукай виридалайни къанажагълуди *(дуьз кьатIун авайди, фагьумлуди)* чпин Раббидиз виридалайни итIаатлуди ва вичин "элкъвена хкведай" Югъ патал виридалайни гзаф амал ийизвайди я!** Ва ссаламу алейкум ва рагьмату Аллагь... Эй Муаз ибн Жабал! Имам яз акъвазна, инсанрихъ галаз капI ая...". И гафарилай кьулухъ ам рагьметдиз фена...

Муаз асгьабди *(Аллагь рази хьурай вичелай)* къарагъна, инсариз насигьат авуна: "Эй, инсанар! Туба ая куьне Аллагьдиз куь гунагьрин гьакъиндай. Дуьз *(сидкьи)* туба я! Дугъриданни, бенде вичин гунагьрин гьакъиндай туба ийиз Аллагьдихъ галаз гуьруьшмиш хьайила, адаз, са буржунилай гъейри, амай гунагьар багъишун Аллагьди Вичел къачунва. Бенде вичин буржунин заминда ава *(адалай аслу я)*. Вуж квекай вичин *(мусурман)* стхадихъ галаз хъел хьанватIа, къуй ам, пакамахъ къарагъайла, адахъ галаз гуьруьшмиш хьурай ва къуй адаз гъил ярай. Мусурман касдиз вичин *(мусурман)* стхадихъ галаз пуд йикъалай артух вахтунда хъел жедай ихтияр авач *(виже къведач)*. А кар чIехи гунагь я" *(Мунтахаб аль- Канз)*.

3. Абу-Убайдагь ибн аль-Жаррагь *(Аллагь рази хьурай вичелай)* асгьабди гьакIни лагьана: "Муъмин касдин рикIин мисал *(гьал)* - хуьруьн нукIрен гьалдиз ухшар ава: ам гьар юкъуз гзаф сеферра инихъанихъ физ-хквезва". *(Яни муъминдин рикI гагь имандихъ, гагь куфрдихъ элкъуьн мумкин я, гьавиляй Аллагьдивай гьамиша рикI имандал мягькемарун тIалабна кIанда). (Гьилйат-уль- Авлийаъ).*

(КьатI ама)

КпIарин вахтар (*Махачкъалада*)

ИЮЛЬ						
Югъ	Экуьнин	Рагъ экъечIдай вахт	Нисинин	Рагъдандин	Нянин (Гъетрен)	Месин
1	02:04	04:12	11:58	16:00	19:37	21:19
2	02:05	04:13	11:59	16:00	19:37	21:19
3	02:05	04:13	11:59	16:00	19:37	21:19
4	02:06	04:14	11:59	16:00	19:37	21:18
5	02:08	04:14	11:59	16:00	19:36	21:18
6	02:09	04:15	11:59	16:01	19:36	21:17
7	02:10	04:16	11:59	16:01	19:36	21:16
8	02:11	04:16	12:00	16:01	19:35	21:16
9	02:12	04:17	12:00	16:01	19:35	21:15
10	02:13	04:18	12:00	16:01	19:35	21:14
11	02:15	04:19	12:00	16:01	19:34	21:13
12	02:16	04:19	12:00	16:01	19:33	21:12
13	02:17	04:20	12:00	16:01	19:33	21:11
14	02:19	04:21	12:00	16:00	19:32	21:10
15	02:20	04:22	12:00	16:00	19:32	21:09
16	02:22	04:23	12:01	16:00	19:31	21:08
17	02:23	04:24	12:01	16:00	19:30	21:07
18	02:25	04:24	12:01	16:00	19:30	21:06
19	02:26	04:25	12:01	16:00	19:29	21:05
20	02:28	04:26	12:01	16:00	19:28	21:03
21	02:29	04:27	12:01	16:00	19:27	21:02
22	02:31	04:28	12:01	15:59	19:26	21:01
23	02:33	04:29	12:01	15:59	19:25	20:59
24	02:34	04:30	12:01	15:59	19:24	20:58
25	02:36	04:31	12:01	15:59	19:24	20:56
26	02:37	04:32	12:01	15:58	19:23	20:55
27	02:39	04:33	12:01	15:58	19:22	20:54
28	02:41	04:34	12:01	15:58	19:20	20:52
29	02:42	04:35	12:01	15:57	19:19	20:50
30	02:44	04:36	12:01	15:57	19:18	20:49
31	02:46	04:37	12:01	15:57	19:17	20:47

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихь.

"Лезги газетда" диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Спорт

Имам - дуьньядин чемпион

КАКАХЬАЙ БЯГЪСЕР

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

И йикъара Краснодардин крайдин Анапа шегьерда (900 спортсмендин иштираквал аваз) какахьай бягьсерай дуьньядин Кубок патал турнир кьиле фена. Дагъустандин хкягъай командадик кваз ана Дербентда тренер Рустам Къухмазован гьилик вердишвилер къачузвай ругуд спортсмендини иштиракна. Абурун жергедай тир **Имам ГЬАСАНОВА** (7 йис) чемпионвилин тIвар къазанмишна. Надим Османов, Агъаси Султанов ва Жаватхан Шагьриведов - 2, Вадим Гьасанов 3-чкайриз лайихлу хьана.

- Имама зи гьилик чирвилер къачуз са шумуд варз я, - лугьузва Р. Къухмазова. - Зегьметдал рикI алай, тапшуругъар тамамдиз кьилиз акъудзавай, бягьсера, вири къуватар эцигна, эхирдалди женг тухузвай ам къенин юкъуз хъсан гележег авай жаван спортсмен я.

Чи мурадни вири жаванрихъ республикадин, Вирироссиядин ва международный акъажунра агалкьунар хьун я.

Арина - виликди!

КЬЕЗИЛ АТЛЕТИКА

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Краснодар шегьерда кьезил атлетикадай школьникрин арада СКФО-дин ва ЮФО-дин кIвенкIвечивал патал акъажунар кьиле фена. Абура Дагъустандин хкянавай командадик кваз Ахцегь ДЮСШ-дин векилрини иштиракна. **Арина ГУДАЕВАДИ** (тренер - спортдин мастер Абдурагьим Палчаев), пуд сефердин хкадарунай (тройной прыжок) - 11, 55 метр муьтIуьгъаруналди, гьалибвилин 1-чка ва 5, 21 метрдиз хкадарунайни 3-чка кьуна. Гила ада школьникрин арада РФ-дин кIвенкIвечивал патал акъажунра вичин устадвал къалурда.

Уьлкведин майданда хайи райондин ва вири республикадин таъсиб хуьзвай викIегь рушаз ва адан муаллим Абдурагьим Палчаеваз чна агалкьун рикIин сидкьидай мубаракзава. Арина Гудаевадикай Россиядин чемпион хьунихъ чун инанмиш я.

Устадвал къалурна

ДЗЮДО

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин Сардархуьре Ватандин ЧIехи дяведин активный иштиракчи, гзаф шабагьрин сагьиб Азим Алимов рикIел хуьнин лишан яз, жаванрин арада Дагъустан Республикадин кIвенкIвечивал патал дзюдодай гьар йисуз тухузвай акъажунар кьиле фена. «Сардар» спорткомплексдин гегьенш залда кьиле тухвай турнирда Махачкъала, Хасавюрт, Каспийск, Къизляр, Буйнакск, Дербент шегьеррай, Сулейман-Стальский, Хив, Тлярата, Агъул, Мегьарамдхуьруьн, Шамил, Кьурагь районрай ва Дербент райондин Чинар хуьряй атанвай командайри иштиракна. Спортсменрин кьадар 100-далай виниз тир.

Мярекат райондин администрациядин кьилин 1-заместитель Лацис Оружева ачухна. Ада райондин кьил Нариман Абдулмуталибован, депутатрин собранидин председатель Штибег Мегьамедханован ва вичин патай турнирдин иштиракчийриз тебрикдин келимаяр лагьана. Турнир ачухуниз талукь мярекатдал гьакIни тебрикдин келимаяр Азим Алимован гада, зегьметдин ветеран Аким Алимова, спортдин лайихлу мастер, дуьньядин чемпион Руслан Гьамзатова, райондин образованидин управленидин начальник Гьуьсейн Шихбабаева, акъажунрин кьилин судья, пешекаррин арада дзюдодай дуьньядин чемпион Тельман Къурбанова лагьана. Районда кардик квай аялрин яратмишунрин кIвалин фольклордин коллективди (регьбер - Индира Рашидова) зиринг "Лезгинка" кьуьл тамамарайдалай гуьгъуьниз майдандиз жаван спортсменар экъечIна. Къизгъиндаказ кьиле фейи акъажунра 1-чка Сулейман-Стальский райондин командади кьуна. 2 ва 3-чкайриз Дербент ва Къизилюрт шегьеррин командаяр лайихлу хьана. Тафаватлу хьайи командайриз ва кьилдин спортсменриз кубокар, медалар, пулдин пишкешар гана.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЬИМОВ
(+78722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЬИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М.А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гьатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет **“Издательство” “Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.
Тираж 6899

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
12+ - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Нумрадиз шиирар

Зейнудин Батмановаз

Амина ГЬАМЗАТОВА

Гатфар юкъуз кIвачин хьана
Тамуз-тараз килигиз.
Тамун юкьваз акъатайла,
Са ван хьана япариз.

Гьерекат кваз зверна ада
Ван къвезвай патахъ.
Хизан кьунвай зулумкарри
Гъилевай яракь.

И гьал акур Батманова
Хъувунач фикир.
Хизан азад авун патал
Вич хьана есир.

Чарабурун уьмуьр патал
Чан гана хци.
Къагьриманвал машгьур хьана
Уьлкведиз вири.

Урусатдин Игит лагьай
ТIвар гана адаз.
Батманован тIвар кьазва къе
Баркалла алаз.

Кьегьалдин ирс давамзава
Несилри уьтквем.
Къагьриманрин сихилдин
Диб хьурай мягькем!

Хайи чIал

Хуьруьг ЖАМИЛ

Хайи чIал чи дамах я,
Ам миллетдин даях я.
Заз ам пара масан я,
Ам зи рикIин аман я.

Зи ватандин девлет я,
РикIиз чими суьгьбет я,
Заз кIани тир хайи чIал,
Кьисметди заз гайи чIал.

Гьар лезгидиз вине я,
Чи миллетдин бине я,
Зи азиз чIал, масанди,
Вун зи халкьдин къеле я!

Муьгьуьббатдин накъвар

Азедин ЭСЕТОВ

Кеферпатан Кавказда адыгар тIвар алай бинелу халкь ава. Адан сихилдик Шамсучи лугьудай са тайифа ква. Аспирантурада санал хьайи юлдашди авур суьгьбет за инал куь вилик гъизва.

…Куьгьне вахтара и халкьдин са хизанда кьве стха яшамиш жезвай. Кьисметдай хьиз, кьве стхани са гуьрчег рушал ашукь хьана. Рушазни абур кьведни кьадарсуз бегенмиш тир. Стхайрикай низ эхь, низ ваъ лугьудатIа, рушаз чизвачир.

Стхаярни, кьве кIвачни са сармузда туна, кIевиз акъвазнавай, садани рушалай вил алудзавачир. СакIани абур месляттдалди рекьив гъиз жезвачир.

Маса чара амукь тавурла, руша абурун вилик шартI эцигна: стхайриз хуьруьн майдандал бягьсиниз экъечIун эмирна. Вуж гъалиб хьайитIа, вич гьаданди жеда лагьана, гаф гана.

Стхайри ивияр экъичун Аллагьди кьабулнач. Ада рушаз гадайрикай садни кьисмет тежедай къарар акъудна: стхаяр къванериз элкъуьрна.

Гьанлай кьулухъ и къванерин арадай яд авахьзавай хвал фенва. Ам садазни кьисмет тахьай рушан вилин накъвар я лугьуда... Кьисмет тахьай муьгьуьббатдин накъвар...

Сканворд

ТуькIуьрайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

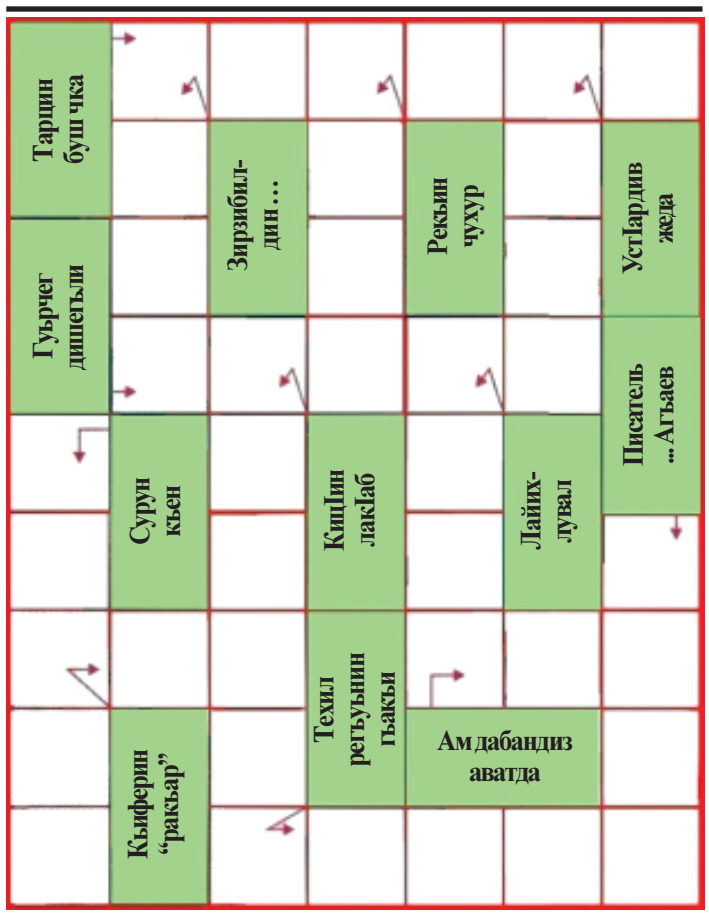

Подписка - 2021

ИГРАМИ ВАТАНЭГЬЛИЯР! 2021-йисан 2-пай патал куь рикI алай газетар, журналар кхьидай вахт алукьнава. Чна квез хайи чIалал акъатзавай “Лезги газет” кхьиниз эвер гузва. Зур йис патал “Лезги газет” почтадин отделенийрай - **469 манатни 92 кепекдихъ**, “Дагпечатдин” киоскрай - **228 манатдихъ**, редакциядай **162 манатдихъ** кхьиз жеда.

Къейд ийин хьи, “Дагпечатдин” киоскрай газет кхьинин къимет ужуз тирди фикирда кьуна, Кьиблепатан Дагъустандин са шумуд районда киоскар ахъайнава. Абур Ахцегьа, Мегьарамдхуьре, Кьасумхуьрел, Белижда ва Дербент шегьерда ава. Газетар, журналар кхьидай вахт июндин эхирдалди давам жеда. Суалар пайда хьайитIа, телефондин **8 928-584-16-72** нумрадиз зенг ая.

М.Мамеджафаров

11-июндиз 83 йисан яшда аваз лезгийрин бажарагълу шаир Мамеджафаров Мурсал Худавердиевич (Мурсал Алпан) кечмиш хьана. Аллагьдин рагьметдик квез хьуй.

М.Х.Мамеджафаров 1938-йисан 10-декабрдиз Ахцегь райондин Смугъулрин хуьре дидедиз хьана. Юкьван мектеб, ахпа Ленинграддин технологический институт куьтягьна. Вичин пешекарвиляй гзаф йисара Хасавюртдин ва Махачкъаладин карханайра кIвалахна. Гьа са вахтунда шиирар ва публицистикадин материалар кхьинал машгьул тир. Ада лезги ва урус чIаларал акъатай аслу тушир “Лезгистандин хабарар” ва “Кьибледин гъед” газетрин редакторвални авуна. 1988-йисуз СССР-дин писателрин Союздин членвиле кьабулна.

Мурсал Алпанан сифте шиирар ва гьикаяяр 1970-йисалай “ЦIийи дуьнья”, “Коммунист” (гилан “Лезги газет”) газетриз акъатиз хьана. Гьуьгъуьнин йисара адан эсерар “Чирагъ” (1973) ва маса умуми кIватIалрик акатна. 1983-йисуз адан сад лагьай ктаб “Чирагъ”, гьуьгъуьнин йисара “Елкен” (1988), “Сир” (1990), “Ирс” (1992), “Алпаб” (1993), “Бигер” (2000), “Дар югъ” (2008), “Гьайкал” (2016) ва маса ктабар акъатна. Абурун кьилин темаяр инсанпересвални ватанпересвал я: халкьдин тарихдал дамахун, милли адетриз вафалу хьун, руьгьдин михьивал ва девлетлувал хуьн.

Мурсал Алпанан бязи эсерар урус чIалаз элкъуьрнава. Абур 1990-йисара “Советрин Дагъустан” журналда чапна ва “Цавун цIаярин рухваяр” кIватIалдиз (2011) акъатнава.

Яшлу писатель, Смугъулрин хуьруьн агъсакъалрин советдин председатель, райондин “ЦIийи дуьнья” газетдин дуст эхиримжи йисара хайи хуьре яшамиш жезвай ва редакциядин коллективдихъ галаз яратмишунин сих алакъаяр хуьзвай.

Мамеджафаров Мурсал Худавердиевич рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз ва вири багьрийриз чна, дериндай хажалат чIугуналди, башсагълугъвал гузва.

Ахцегь райондин администрация, “ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” редакциядин коллектив

ДГУ-дин ректораттди, профкомди, филфакдин коллективди ва Дагъустандин чIаларин кафедради доцент Султанмурадова Наида Эльдаровнадиз играми буба
ЭЛЬДАР
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Махачкъалада яшамиш жезвай Мегьамед Мурадович Мегьамедова хизанриз, мукьва-кьилийриз, вири гиливийриз
Загьидин Абдурагьманович МЕГЬАМЕДОВ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

“ЛГ”-дин 24-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: Бедбахтвал. Терезчи. Илан. Цагьам. Пеленг. Аварви. Рехъ. Герб. Авраам. Дерт. Ришвет.

ТИК ЦIАРАРА: Буьгьтен. Варз. Ишигъ. Алапехъ. Цегв. Мани. Навбагьар. Рада. Рагьдан. Гутум. Март.